

Tewwater Cal. 1223.

M. THEOPH. LVDOLPH. MVNTERI,

Scholae Hanouer. Conrectoris, Regiae Societatis Teutonic.

Götting. collegae honorar.

P A R E R G A

HISTORICO PHILOLOGICA.

-
I. <i>De Herculaneo.</i>	IV. <i>De ara Lugdun.</i>
II. <i>De educatione puerorum apud veteres.</i>	V. <i>Card. Quirini de Herculani epist.</i>
<i>Germ. Orat.</i>	VI. <i>De Musa à poetis implorari solita.</i>
III. <i>De Petalismo.</i>	
-

Authors are partial to their wit, 'tis true
but are not Critics to their judgment too?

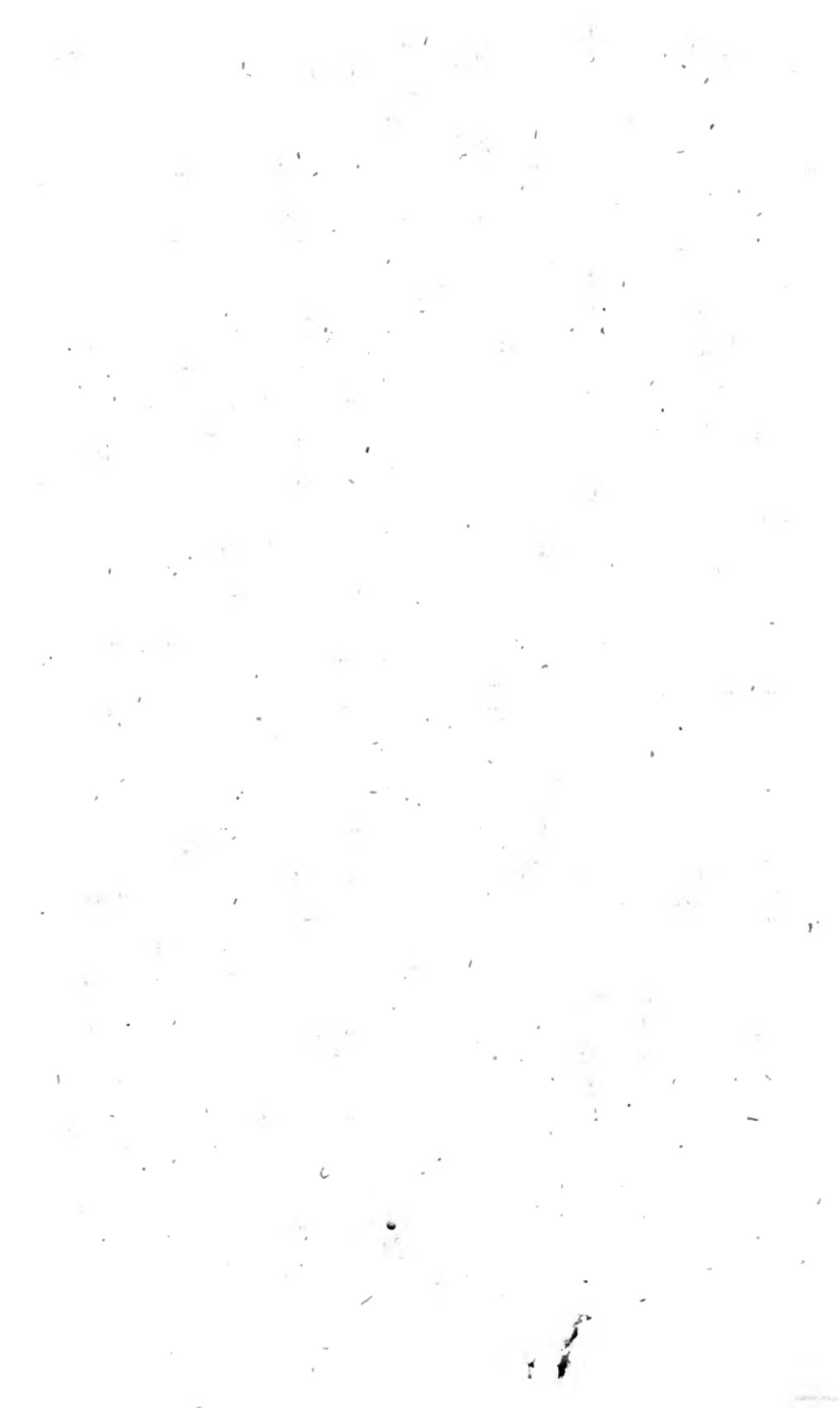
POPE.

G O T T I N G A E,

APVD IO. GVIL. SCHMID, ACAD. BIBLIOPOL.

clo Iccccc xxxix.

VRBIS
REIQUE PVBLICAE
HANOVERAE VETERIS
SENATVI MAGNIFICO,
AMPLISSIMO
P A R E R G A H A E C ,
STVDIA MEA, MEMETIPSVM
A D E O
D. D. D.

Viri Illustres,
Magnifici, Amplissimi,
eruditionis, consilii, virtutis
laude Pereximii,
Colendissimique Patroni!

*E*x quo, Vobis me in hanc ciuitatem euocare, aliisque Venitris me ornare beneficiis visitum est, nihil fere antiquius duxi, quam ut of-

ficii mei partes vtrimeque impleam, vt
minus vel probatum vel gratum ita de-
ninxisse, quod mibi tamen soli turpe
foret, ne videamini. Sunt quidem ne-
gotia, quibus, pro conditione muneris,
quotidie distineor, quantum ea perfece-
rim, Vestro iam aliquoties submissa
aequo non minus ac liberali, quam sci-
enti sapientique iudicio. Pietatis autem
& obseruantiae ista significatio, quae
Vobis à me debebatur, fieri adhuc pu-
blice non potuit.

Hanc demum datam opusculorum
edendorum occasionem vtraque manu
amplector, atque vt horis subseciuis
elucubrata Vobis me tradere, ad-
dictissimi, pro eo ac par est, animi
mei

mei pignora, Vestrīque erga me amoris monumenta, liceat, oro, quaeſo, obteſtor. Quum enim Amplissimi Vestrī ordinis auctoritate, partim haec perſcripta ſunt, partim recitata: Tum quo accuratius ſecuta fuerint conſilium Illuſtris GRVPENI, fasces iam Vestrōs habentis, Summi Viri, magni in primis muſarum noſtrarum Coryphaei; eo iſta magis τὸς ἐργα: Εἰ τῶν πωλέεγχων meorum quendam conſenſum Εἰ mutuam quaſi opitulationem declarabunt.

Eam vero in ſpem adductus Deum immortalem ſupplex precor, vt conſiliorum, vt virtutis, laborum, liberaſtatis fructum Vobis, Vestrīs, rei-

*que publicae nullo non tempore tribuat
exoptatissimum. Valete & eodem Ve-
stro amore in posterum complectimini*

Amplissimi ordinis Vestri

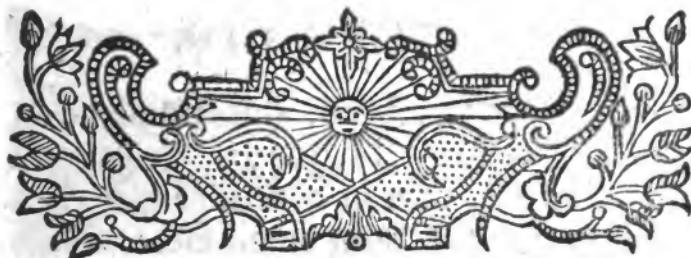
Scrib. Hanouerac

d. IV. Kal. Maii.

MDCCXLIX.

clientem deditissimam

Th. Lud. Münterum.

PRAEFATIO.

Non ita diu rumor erat de reperta Heraclea , nec dum omnes rerum publicarum commentarii iam suscitatum indicauerant huius oppidi cadauer ; Quam vetustissimam euoluerem , à Strabone , Dione aliisque relietam totius Campaniae descriptionem , siis non nunquam fabulis , certe ambiguis scatentem . Pristinum vero Herculaneensis ciuitatis statum ipsiusque mire factam euersionem anquirere , quo minus in discrimen vel credulitatis vel diffidentiae vocarentur audissima quaeque in nouas res ingenia , & utile arbitrabar fore , & in commune conferendum . Loquebantur de effossis , pulcre adeo conservatis rerum antiquissimarum monumentis , quotquot principes nobis talem nuntium attulerant ; Caussam vero & origi-

P R A E F A T I O.

nem loci relinquebant, dubiam plane atque obscuram. Neque eo secius non desperabam, fieri in eadem re quaedam posse certiora. Sunt etiam facta: Nam Herculanei nomen, ab Heraclea diuersi, Vesuvio, peruersori suo proximi, non multo post cognouerunt. Accesserunt alia, quae sane exhortabantur inchoatum qualemunque nostrum, in historia huius oppidi contexenda, studium. Sed tum iam prodibat *de Herculano nuper reperto* 10. MATTH. GESNERI, Gottingensium admōdum excellentis viri, cuiusego merita maximi semper facio, maioris autem adhuc facere deberem; Tanti huius inquam totius antiquitatis arbitri ac praesidis programma prodit elegantissimum. Quis GESNERO dignior praecoccupare hunc quasi campum? Quis illum, non dicam anteuertere, assequi tantum memet ipso minus poterat? Laboris itaque me pigeret, eumque illico mittendum autumarem, irritum scilicet ac superuacuum? Tantum profecto absfuit, vt ab instituto meo me istud abduceret, vt optimi viri exemplum prae me ferens, eo mihi licere id facere, quod ipse fecerat, putarem. Quare, enī subsequitur nostra de Herculaneo com-
men-

P R A E F A T I O.

mentatio, fera licet, alias tamen aliorum, quo magis vel emendetur, vel locupletetur feliciter adhuc opperta.

Sunt autem varii generis libelli, quibuscum edere Herculaneses antiquitates visum fuit, deque iis, ne lectores latet, quo singuli pertineant, paucis absoluam. Quae enim secundum locum tenet, *de educatione puerorum*, oratio habita à me est, mumus, quo iam fungor, capeſſente. A. MDCCXLVII. Suam cuique relinquet, nisi me omnia fallunt, existimationem in defendendis maioribus nostris, industria conciliatam atque eruditione singulari.

De *Petalismo* coram inspectořibus renoſtræ ſcholaſtice exposueraſ. Eum vero qui peculiariſter fuerit perſecutus non recordabar, cognitu & diſſiciliorem, & digniorem inuestigari.

De arā vero *Lugdunensi* quam ob rem traetauerim, ipſa indicabit, ſiquidem eſt deſcripta iis, quibus meas Iuuenalis interpretationes audire aeftate ſuperiori placuit.

Epiftolam Eminentissimi Cardinalis *Quirini*, nondum ita diuulgatam, non nullas res Herculanesum illuſtrantem acceptam refero Illustri, ad quem data erat

P R A E F A T I O.

erat G E S N E R O , cui, quo maiori Parergis nostris decori futura est, eo quoque gratias publice hic exinde ago habeoque maiores. Relationem de excavatione &c. quam complectitur, Italice scriptam, primum in patrium sermonem conuertit Clar. I. de *Kolom du Clos*, amicus mihi Aestumatissimus. Sed, quod monuisse satis erit, ut verbum verbo Latine vbique exprimeretur, fieri vix potuit.

Extrema denique cum primis *Musa à poetis implorari quondam solita* coniungit. Herculis enim Musagetae quondam fama, cum Herculaneo, reuixit, nec Calliope, dilecta ei, vna celebrari erit iniquum.

Ex his cognoscetis, *Humanissimi Lettores*, quibusnam rebus conteram, si quando conceditur bonum otium. Iis autem tantum temporis tribuo, quantum ab officio vacat, hoc est perparum, ut omnes vos oratos velim,

* * *

„Ne plus iniquum possit, quam aequum oratio.
„Facite aequi sitis.“

I. DE

I.

DE

H E R C V L A N E O.

MARTIAL. L. IV. epigr. 44. v. 6. sqq.

Hic locus Herculeo nomine clarus erat:

Cuncta iacent flammis & tristis mersa fauilla:

Nec superi vellent, hoc licuisse sibi.

DE
H E R C U L A N E O.

- §. I. *Ab Hercule, cum multa nomen quondam duxerunt appida;*
- §. II. *tum, de quo sermo fit, Herculaneum.*
- §. III. *Eius nomen,*
- §. IV. *& situs inuestigatur.*
- §. V. *Hercules id constituit, quum armentum Geryonis abigeret.*
- §. VI. *Hoc pecuniarum thesaurus fuisse,*
- §. VII. *& Chalcidensium colonia Hercule imperatore usq; videtur.*
- §. VIII. *Ratio & tempus Herculanei recens conditi.*
- §. IX. *Osci, Tyrreni alii que illud aliquoties occuparunt.*
- §. X. & XL *Idque Romani sub suam bis redegerunt potestatem.*
- §. XII. *Huius loci magnitudo &*
- §. XIII. *natura omnium bonarum rerum abundans.*
- §. XIV. *Instituta saepius mutata.*
- §. XV. *Vesuui vicini monitis descriptio.*
- §. XVI. *Eiusdem incendia,*
- §. XVII. *nec nimis vetusta,*
- §. XVIII. *nec noua.*
- §. XIX.

- §. XIX. Alterum incendium
Tito imperatore factum.
- §. XX. Hoc malum alia praecesserunt.
- §. XXI Continuatio.
- §. XXII. Magna tum fuit
vicinorum miseria.
- §. XXIII. Fatum Herculanei ac triginta pagorum.
- §. XXIV. Oppidum praecipue non flammis solum & cineribus, sed terrae quoque motu ac discessione absumtum.
- §. XXV. Vastatae regio[n]i
Titus Caesar quouis modo consuluit.
- §. XXVI. Herculaneum erutum.
- §. XXVII. Imagines ibi repertae.
- §. XXVIII. Epist. pictor.
Angl. XXIX.
- §. XXIX. Epist. eiusd. auct.
XXXIII.
- §. XXX. Epistola ipsius
XXXV.

§. I.

E x Hercule, quem homines profant, beneficiorum memores, in concilio caelestium collocarunt, a) multa quondam nominabant loca, quod inter omnes constat, antiquitus non plane obscura. Saepius enim commemorantur Heraclæa, Ἡλιός prouinciae oppidum, iuxta Cytherium flumen situm; b) Heraclea Macedoniae, quam Sinticam vulgo appellant; c) Heraclea Thessalicae, ad montis Octae radices iacens, ex quo sinus Maliacus conspicitur; d) Heraclea Propontidis, quæ maxime floruit nomine Perinthi; e) Heraclea Mariandunorum, Lyci fluminis fini-

- a) *Cicero*, de offic. L. III. c. 5. *Diodor. Sicul. Bibl hist.* L. I. p. 2. ed. Rhodoni. Hanouiae. 1604.
- b) *Strabo Geogr.* L. VIII.
- c) *Plinius hist. nat.* L. IV. c. 10.
- d) *Liuuius* L. XXXVI. c. 22.
- e) *Zosimus in Aurelian.*

6 I. DE HERCVLANEO.

finitima; f) Heraclea Siciliae, in Agrigentino, iuxta Halyci ostium condita; g) Denique Heraclea Italiæ, ad sinum Tarentinum, inter Sirin & Acirin, ipsa modo Siris, modo Πολύειον dicta, h) bello Tarentino i) scholaque Samii Pythagorae celeberrima. l) De quibus, ne quid dicam de ceteris Herculeo nomine appellatis ciuitatibus, quamquam regionum locorumque scriptores mentionem nonnumquam fecerint, parum tamen certa, nec adhuc satis explorata videtur haec nobis conseruata memoria. Sunt enim oppida, quae partim iam prostrata iacent, partim, quod erant communiter sortita, nomen, temporis iniuria magis, quam successu, amiserunt.

§. II.

Nec simplici fortuna conflictabatur Campaniae πολύχυη m) fertilissima, quam non ita procul à Neapolí, è regione Vesuuii, ab ipso Hercule & conditam accepimus & vocatam HERCVLANEVm. Id enim disturbarunt Vesuuii cineres & terrae motus, qui

„simu-

f) Plin. L. d. L. VI. c. I. Pomp. Mela de situ orbis. L. I. c. 19.

g) Liu. L. XXIV. c. 35.

h) Pomp. Mela L. II. c. 4. & Salmas. de h. l.

i) Plutarch. in Pyrrho, & Florus L. I. c. 18.

l) Liu. L. I. c. 18.

m) Ita vocatur à Dionys. Halic. Ant. Rom. L. I. c. 44. Oppidum autem, memoria ipsius, aliqua ex parte iam fuisse deletum, cognosces è Seneca L. IV. nat. quaest. c. I.

„simulatam

„diffindens terram, magnum concinnat hiatum.“

Diu vero sepultum nuper demum eruere nomenque ipsius coeperunt, incepta terram exhaerientium scrutatione, renouare. Bene ergo anquirunt pristinam huius loci rationem, à veteribus, licet minus perfecte, descriptam. In primis Ill. *Gesnerus* rerum antiquissimarum admodum intelligens existimator Gottingensis, académiae vota decennalia inditurus, de Herculano nuper reperto, n) strictim quidem, sed elegantè, ut solet, exposuit. Cuius exemplum sequi operae pretium erit, &, si quid reliqui fecerit, expromere, & de primo huius oppidi statu explicare vberius.

§. III.

HERCVLANEV M, igitur ab ipso Hercule conditum adpellatumque ex eodem fuisse, in tanta nominis varietate, iam ante constituimus. Vtriusque rei auctor est, praeter *Dionysium Halicarn.* o) epigrammatum scriptor, *Martialis*, inquiens: p).

„Hic locus *Herculeo* nomine clarus erat:

„Cuncta iacent flammis & tristi mersa fauilla.“

Duo autem sunt, quae exinde adparent. Alterum, ante Herculis memoriam oppidum illud nondum fuisse;

n) v. Goettingische gel. Zeitung vom Jahr 1747. n. 77.

o) l. d. Ήρακλῆς - - - πολίχην ἐπώνυμον αὐτῷ κτίσας. x. τ. λ.

p) L. IV. epigr. 44. v. 6. seq.

fuisse; alterum, nec idem, delecto Herculeo nomine, alio postea vñquam vocari. Namque ita cuerterunt, vt primum fuit, HERCVLANEV M vicini montis incendia, q) vt, siue Turrim Graeci, siue Porticum dixeris, coloniae quidem sint, ibidem ferre denuo constitutae, Herculaneis vero longe recentiores, r). Sed discordant tantum non omnes, qui huius loci nomen reliquerunt, *Straboni* enim est Ἡερκλεῖον, s) *Marco Antonino* Ἡερκλαῖον, t) *Ouidio*, v) sed metri causa, vrbs hospitis HERCVLEI atque HERCVLEA, *Propertio*, x) HERCVLEM littus, nonnullis HERACLEA, y) aliis HERCVLANVM, z) aliis HERCVLANIVM, a) Neque etiam hos, pro sua cuiusque lingua, oratione ac memoria, ita disiunctos auctores probare, quam minime auersus à vero, potui. HERCVLANVM quidem

Ro-

q) v. *Ant. Sanfelic. Campan.* p. 34. Amstel. 1656. 12.r) *Pietr. Castel* i in incendio del monte Vesuvio. p. 16. *Zeiler. Itiner. Ital.* c. 7. *Gesneri program. laud.*s) *Geograph. L. V.*

t) de reb. suis L. IV. §. 48.

v) *Metamorph. L. XV.* v. 8. & 711.x) *L. I. eleg. II.*y) *Cicer. pro Arch. poet. c. 4. Ambros. Leo & Leand. Alberti* in descript. Ital. p. 287. Colon. 1567.z) *Vincent. Alfar. Crucius* in Vesuvio ardente L. I. p. 14. I. C. *Recupitus* in incend. Vnsuuian. passim & *Mabilion* in itiner. Ital. T. I. p. 115. Qui fecuti videntur *Ciceronem* L. VII. ad Attic. ep. 3.a) *Iuan de Quinones* el monte. Vesuvio. En Madrid. 1632. *Sanfelic. praed. I. & nonnulli memoriae superioris, vt Plin. L. III. hist. nat. c. 5.*

Romanos dixisse, sed, sicut Tusculanum, Pompeianum, Octavianum, existimo, propter oppidi exiguitatem. Contra ea *Dio ac Xiphilinus*, b) *Velleius Paterculus*, c) *Pompon. Mela*, d) *Seneca* e) & *Florus* f) hanc mediocrem urbem vocant HERCVLANEV^M. Quo me quidem nomine, cum *Gataker* g) & *Zeiler*, h) verius uti arbitror. Nam potissimum credo iis, qui aetate proximi, atque inscriptionibus repertis congruentes, accurate cogitareque ita scripsisse videntur.

§. IV.

Similiter nec in eo consentiunt, quot lapidum spatio ab urbe Neapoli HERCVLANEV^M abfuerit. Alii sex i) vel octo l) dicunt, alii duodecim. m) Quo factum est, vt id illi fere constituerent, vbi nunc est Turris Graeci, siue, quod nomine tantum discrepat, Turris octaua; Hi autem, vbi hodie Nunciata, quatuor adhuc distans lapidibus. *Philippus*

b) In epitom, Dion.

c) L. II. c. 16.

d) l. c.

e) Nat. quaest. L. VI. c. 26.

f) L. I. c. 16.

g) v. eius not. ad Marc. Anton. l. c.

h) d. l.

i) vt idem Zeilerus.

l) Ambros. Leo & Leand. Alberti in descript. Ital.

m) Blondus & Raffanns ibid.

lippus enim Cluuerus, n) „hodie,“ inquit, “ab „Herculaneo s. à Torre del Greco IV sunt iusta milia ad locum, cui vulgaris appellatio Torre della „Nunciata.“ o) *Quoquo modo se res habet, Campaniae oppidum erat, mare Tyrrhenum adiacens, sub Vesuuui montis radicibus, p)* inter Pompeios & Neapolim, q) ita positum, ut portus satis tuti essent, r) ex vtraque parte promontorii. s) Atque etiam in proximis ipsius agris villam iacuisse certum est, Retinam, t) Plinii natu maioris fato celebratam,

§. V.

Sed à primordio HERCVLANEI prescribenda haec erunt. Nam rerum gestarum monumentis plerumque fruebantur, qui, prudentia, virtute ac felicitate adiuti, magna, cum exercitu vel classe, fecerant itinera, v) Hoc in quem magis conuenire vide-

n) Ital. antiqu. L. IV. p. 1154. Lugd. Batav. 1624.

o) Idem Zeilerus d. l. memoriae prodidit.

p) *Recupit.* p. 18. de incend. Vesuu. Rom. 1644. 4.

q) *Dionys. Halic.* Antiqu. Rom. L. I. c. 44.
Πομπήιας ἐν μέσῳ κειμένη Νεαπόλεως τε.

r) Idem λιμένας ἐν παντὶ καιρῷ βαβαίς ἔχσαν πολίχνην vocat Herculaneum. Ibid.

s) *Strabo*, ἐκκειμένην εἰς τὴν Θάλασσαν ἀκραν oppidum habuisse, cum Cluero obseruat.

t) *Plin. nat. min.* L. VI. ep. 16. adnot. *Gesner.* ad h. l. & *Recupit.* p. 21.

v) *Natal. Com. mythol.* L. VII. p. 689. *Francof.* 1584.

videtur, quam in Herculem? Quis nomen imperatorum tantopere captauit? Quis commemorationem ipsius cum omni posteritate adaequauit, illo laboriosius? Victor enim ex Iberia rediens, hoc consilio, constituit oppida, Pompeios & HERCVLANEVM. Armentum Geryonis abegit. x) A Dercylo & Albione, à quo ager Albiona fortasse dictus, x) Tiberis quondam fluuii confinis, in Siciliam peruenit. Ibi est à Peloriade z) ad Erycem profectus regem, qui opimiae ipsius praedae partem intercep-
rat. a)

§. VI.

- x) Quo quidem occiso, Herculem credunt hominum simulae, pro numero sociorum, quos in itinere amiserat, in fluuium demississe. *Macrobi. Saturn. L. I. c. 7.* Hinc vero sigillarium vissus in sacris veterum deriuatur, quod in Specim. I. de honor. Seru. cap. 2. *Nau. Miscell. Lips. Vol. V. P. I.* indicaui.
- y) *Festus* p. 9. De pugna Herculis cum Albione & Dercylo, Neptuni filiis conf. *Pomp. Mel. L. II. c. 5.*
- z) De Peloriade, Siciliae promontorio, variae sunt eruditorum opiniones. Plurimi ferē à Peloro nomen adeptum credunt. Ibi enim huic statuam posuerant, ab Hannibale temere intersecto. v. *Valer. Max. L. IX. c. 8. ext. 1.* Id autem multo post Herculis memoriam factum. "Pelorias," inquit *Pompon. Mela L. II. c. 7.* "in Italiam vergens, scyllae aduersum est. Caufsa nominis Pelorus, gubernator ab Annibale ibidem conditus: quem, idem vir profugus ex Africa, ac per ea loca Syriam petens, quia procul intuenti videbantur continua esse littora & non peruum pelagus, pro ditum se arbitratus occiderat." Hodie vocatur, "Carbo de la tote del faro."
- a) *Sil. Italic. L. XII. v. 118. seq. Natal. Com. l. c.*

§. VI.

Hoc loco libet interponere, quod à re proposita plane seiunctum non est, armentum Geryonis quid fuisse suspicemur. Commenticia enim sunt haec fere orationes, nisi vocis migrationes in aliena concedis. Boues autem, de quibus *Hesiodus*: b)

τὸν μὲν ἄρε ἐξενάρξε βίη Ήρακληνή,
βοσὶ παρε εἰλιπόδετοι. κ. τ. λ.

quid obstat, quin de numis explices, boue curuipede signatis. Nam ex metallis Iberiae multa semper redierunt. Fama iam exierat de diuitiis Geryonum, quorum pater Χερσάωρ dicitur, ab auro nomen adeptus. c) Atque in aes incisa iam tum habuerunt veteres κειμήλια, quae vocantur ab *Homero*: d)

Χαλκὸς τε, χειροὺς τε, πολυχιμητὸς τε σῶμας.
Pecuniam vero signauit Theseus, multa Herculis instituta imitatus. Eius adeo numos *Plutarchus*, e) non solum pro suo cuiusque pretio, sed etiam ob taurum incisum in iis, adpellavit partim ἔκστομβοια, partim δέκαβοια. Quorum mentionem iniecit ipse *Homerus*, f) de Ioue Saturnio ita permutante:

Χεύσεαι χαλκείων, ἐκατόμβοι ἐννεαβοίων.

Fue-

b) θεογον. v. 289. seq. *Herodot.* *Melpom.* *Linius* L. I. c. 7. *Natal. Com.* d. 1.

c) *Diodor.* Sic. biblioth. hist. L. IV.

d) *Iliad.* z. v. 48.

e) in *Theseo* Tom. I. p. II. Francof. 1620.

f) l. c. v. 236.

Fuerunt quidem, qui priscis illis temporibus *νόμισμα*
vllum iam fuisse negarunt. In his exempli causa profero *Guid. Pancirollum. g.* Sed *Euerhard. Feithius h.* tot *Homeri* loca collegit, vt ei sine vlla dubitatione credamus & pecuniam signatam opinemur Herculis memoria, quamuis ratiorem. Quae nostram de Geryonis armento diuinationem facile aperiunt. Accedit, quod non solum ipse Hercules diuitiis praefuit; i) verum etiam Iunoni, quae pecuniarum praeses, l) quae *βοῶπις πότνια Ἡη* m) dicitur, obtulit manubias. n)

§. VII.

Eidem rei sunt indicia, quae coniectu non ita difficultia putamus, suam tamen cuique ac propriam & voluntatem & fidem relicturi. Nam, sicuti commemoratiimus, Hercule potissimum duce vsi, Graecorum coloni fuerant, ab imperatore nomen indepi Heraclidarum. Illi mittebantur, qum Hippobatae in Aetolia plurimum adhuc valerent. o) Naves autem tam fecerunt, quam ornarunt Naupacti. p)
Classe

g) *de reb. deperd.* L. II. tit. 10. p. 221.

h) *Antiqu. Homeric;* L. II. c. 10. p. 149. Amst. 1726.

i) *Horat. Serm.* L. II. ecl. 6. v. 12. & *Persius Satyr.* II. v. 11. seq.

l) *Natal. Com.* L. II. p. 137.

m) *Homer. Il. A. v. 551. & 568.*

n) *Nat. Com.* p. 690.

o) *Strabo L. X. Pfeiffer. ant. Gr.* L. II. c. 3.

p) *Strab. L. IX.*

Classe postea Iberiam profecti, reduces acceſſerunt Italiam. Oppida, quae in Campania condiderant, q) aliquantis per tenuerunt. r) Reliqui in patriam, cum magna pecuniae summa, reuersi ab hoc ipso aere, (ἀπὸ τῆς χαλκῆς,) urbem, Ἀγχίαλος s) primum dictam, adpellarunt deinceps credo Chalcidēm. Hinc Chalcidenses fama tulit Campaniae incolas. Hinc *Propertius* ad Cynthiam: t)

„Ecquid te mediis cessantem Cynthia Baiis
 „qua iacet Herculeis semita littoribus?
 „Et modo Thesproti mirantem subdita regno
 „proxima Misenis,“ (pro Misenis,) “aequora
 „nobilibus

„noſtri cura ſubit memores adducere noctes?

Subdita enim haec loca videri, *Alexander ab Alexander* v) ait, quod „ex Chalcide Thesprotiis „proxima & Cumaeis praefecti agrum Miseno fini- „tim, hoc est ipsas Cumas tenuerunt.“ Chal-cidica habuisse HERCVLANEV M, videbimus. Chal-cidensium haec monumenta fuiffe & ipsorum iuris quasi domicilia, existimo. Chalcidica littora *Pap. Statii* exinde interpretaberis: x)

„Haec ego Chalcidicis ad te, Marcella, ſonabam „littoribus, fractas vbi Vesbius egerit iras, „aeinula Trinacriis voluens incendia flammis.

§. VIII.

q) ibid. L. X.

r) *Alex. ab Alex.* gen. dier. p. 52. a.

s) *Reimman. Ili. post Homer.* p. 321.

t) L. I. eleg. XI. v. I. seqq.

v) L. d.

x) *Sylu. IV.* v. 78. seqq.

§. VIII.

Sed illuc redeamus. Erycem Siciliae regem, de spoliis vltro reddendis diu recusantem, Hercules interfecit. y) Quod quidem quo modo, vtrum caestu an palaestra sit factum, tanti non interest, vt in hac re simus longiores. z) Incredibili autem felicitate victor non praedae solum, sed totius adeo regionis potitus, suo vnius arbitrio, res tantum non omnes in Sicilia constituit. a) In primis dedit *αγεό-*
δίναια diis, quorum numen maxime cum eo fecerat. Incolis veteribus vel permisit pristinas possessiones, vel agros noua arte diuisit. Denique legitimis quibusdam confectis, eduxit e classè suā, qui huius ipsius consilio in ora maritima conderent eodemque auctore nominarent **HERCVLANEVVM**. b) Factum id est saeculo, post diluvium, sexto, quod ab O. C. fuit vicesimum tertium. Neque enim tempus, nisi quis incognitum pro cognito habebit, accuratius indicabitur. c)

§. IX.

Hanc Erycis regionem & Heraclidarum dominium

y) *Virgil. Aeneid. L. V. v. 389. seqq.*

z) *Nat. Com. p. d.*

a) *Dionys. Halic. c. l.*

b) *Ibid. & Herodot. in Terpfich.*

c) *Cario* quidem in *Chronic. p. 25.* dissentit. Profert autem, quae repugnant aetati Géryonis, Diomedis & aliorum aequalium. Contra, anno MCCCXLII. ante Chr. natum **HERCVLANEI** tum condendi fuisse, credit auctor libelli: *Memoire sur la Ville souterraine &c. p. 5.*

cilium adfines repetierunt. d) Qui, si quid coniicio, fuerunt Osci, deinde Tyrrheni & Pelasgi, tum Samnites, e) post Arcades & denique Aborigines. f) Oppidum autem, suspectum vicinis, fuisse his temporibus dirutum, fere videor posse contendere. Nam, ut Herodotus, Diodorus Siculus g.) & Natalis Comes testantur, "post multis aetatibus," Dorieus Lacedaemonius in Italiam oraculi responso profectus, quod Lacedaemonii omnia ad oracula referre consueuerant. h) Eius comites occuparunt Siciliam ac restituerunt HERCVLANEVVM. i) Ab hoc tenui initio adeo crescebat, & dignitate & opibus, ut aliorum simul excitaretur inuidia. Itaque Carthaginenses, quos Herodotus in Terpichore Phoenices & Aegestanos l.) adpellat, sibi cum hac ciuitate intelligebant, de principatu certamen fore. Caussam vero siue idoneam, siue minus iustum natati, tanta vi depulerunt instans periculum, ut oppidum hostili manu iterum deleretur. m) Id eodem

„for-

d) Natal. Com. p. 689.

e) Strabo Geogr. L. IV. ait: "Οσκοι δὲ εἶχον καὶ τὰυτην. Εἴτε Τυρρηνοί καὶ Πελασγοί. Μετατάυτα δὲ Σαννῖται."

f) Dionys. Halic. cap. dict.

g) Biblioth. hist. L. IV.

h) Corn. Nep. Lys. c. 3.

i) Natal. Com. I. c.

l) Aegestani Siculi à Carthaginensibus auxilium contra finitos petierunt. Strab. L. VI. Diodor. Sic. L. XIII. Tom. II. p. 170.

m) Ibid. p. 690. Diodor. Sic. I. c.

„fortasse“ bello factum est, quo cum Carthaginensibus diu variaque fortuna pugnarunt Siculi, à Leonida, saeculo ab O. C. XXXVIII. fortiter adiuti. n) Sciens „fortasse“ dixi: Tantum enim abest, ut hoc tempus omni adseueratione adfirmem, ut inueniri certum, incertis auctoribus, vix ac ne vix quidem posse confitear. Vtramque autem Siciliam, bello Punico male vexatam, non satis diligenter discerunt, qui ipsius historiam reliquerunt.

§. X.

Mutationum HERCULANEI nullum adferre maius testimonium possum, quam quod *Paulus Diaconus* memoriae prodidit. o) Bello enim Punico I. p) anno, si *Fastos Siculos* sequeris, ab V. C. DCLI. Olymp. CLXIX, Lutatius Catulus consul eo peruenit. Oppidum vero Poeni adhuc tenebant. „Ibi duo millia Carthaginensium“, *Paulus Diaconus* inquit, „conserta pugna interfecit. Tunc Carthaginenses praecipiti festinatione ad Lutatium consulem ac deinde Romanam mittunt, orant pacem, quam illico consequuntur“. Pacem autem sub hac conditione cum Romanis fecerunt, „ut Sicilia Sardiniaque decederent & per continuos viginti annos eis persoluerent puri argenti tria millia talentorum“. Quo etiam factum est, ut Poeni, secunda fortuna aduersiorum capti, ex

HERCV-

n) *Inflam. hist.* L. XIX. c. 1.

o) *Hist. miscell.* L. II. c. 34.

p) *Eutrop. L. II. c. 16.*

HERCVLANEO demigrarent, idque sub Romano-tum redigeretur potestate in.

§. XI.

Neque eo secius, perpetua fide, sub ea non mansit. Nam quum bellum sociale, quod alii Marsicum, alii Italicum vocant, gereretur, cum Pompeianis, Hirpinis, Ferentanis, Apulis, Marsis aliisque populis, rerum nouarum cupidis, defecerat. q) Igitur pari cum iisdem premebatur belli calamitate. Incendio multa sunt deleta, ciues armis oppressi. Confecto etiam tabulario, tabulas amiserunt publicas. r) Atque HERCVLANENSES Minatius Magius cum T. Didio subegit, s) anno, quod *Fasti Siculi* docent, ab V. C. DCLXIII. Olymp. CLXXI. His vtrisque pro tantis meritis populus Romanus gratiam postea retulit: Minatium nominatim donauit ciuitate. HERCVLANEI vero, quod tali modo ad officium redire coegerunt, fibi deinceps constituebant Romani domicilia. t) Ab iisque hanc ciuitatem postero tempore, mala fide compositoque, vñquam desciuisse, incognitum mihi est.

§. XII.

At magnitudo & natura loci, de quo disputamus, non est prætereunda. HERCVLANEV M quidem

q) *Freinsheim.* Supplém. Liuian. L. LXXII. c. 8.

r) *Cicer.* pro Arch. poet. c. 4.

s) *Ibid.* c. 27. *Conf. Vellei. Paterc.* L. II. c. 16. quem fecutus videtur *Freinsheimius.*

t) *Dionys. Halic.* l. c.

dem quantum fuerit, non conuenit. Scio *Recupitum* v) velle, id fuisse, „ob caeli temperiem, an-
„tiquis medicis exploratissimum, adeo celebre, vt
„decem millia capitum, amplas domus, turrata
„culmina & augusta templa quondam habuerit“. Theatrum quidem & aedificia ibi reperta dicuntur,
quae ad similitudinem templorum exornarunt locum. x) Sed vereor ne oppidum à *Recupito* sit de-
scriptum, simulata laudatione. Pompeios certe non
aequiparauit magnitudine. Id quod *Cluverus* y)
obseruauit. Cui co-libentius adsentimus, quo sae-
pius silentio praetereunt HERCULANEUM, qui Cam-
paniae oppida recensuere: velut *Cicero* in orat. de
leg. ag. contra Rullum.

§. XIII.

Ea tamen erat ciuitatum huius regionis natura,
vt omnibus optimis rebus vterentur. Itaque Cam-
pani à *Cicerone* z) dicuntur „sempre superbi boni-
tate agrorum, fructuum magnitudine, virbis fa-
lubritate, descriptione, pulcritudine.“ *Plintus* iis-
dem tribuit a) „summum Liberi patris cuius Cere-
re certamen.“ Idem etiam *Florus*, b) de hac pul-
cerrima

v) Lib. d. p. 18.

x) v. infra §. XXVIII. & *Mémoire sur la ville souterraine &c.* p. 15. seqq.

y) Ital. antiqu. L. IV. c. 3. p. 1155.

z) I. d.

a) Hist. nat. L. III. c. 5.

b) L. I. c. 16.

cerrima toto orbe terrarum plaga, iudicauit. Ex qua quidem copia atque omnium rerum adfluentia natain esse arbitrantur, c) incolarum tam arroganiā, quam luxuriē. Similiter HERCVLANEVM non minus amoenum, quam copiosum atque optimarum rerum abundans aliquamdiu fuit. Vtetur enim caeli temperie; si hieme iudicandum est, miti; si aestate, peramoena. d) Neque illi nauigatio defuit, e) neque agricultura, neque frugum fructuum que perceptio. Salinas præterea habebat; quae tamen ex qua parte fuerint, Clivus f) in incerto reliquit.

§. XIV.

Neque hoc loco videatur debere praetermittere, quae ad HERCVLANENSIVM instituta pertinent. Sunt enim initio habuerunt ritus suasque leges, ab ipso Hercule, quod facile diuinatur, acceptas. Sed deinceps vitae consuetudo, leges, sacra ac pleraque alia illis erant instituta cum Aboriginibus communia. g) Quae quamdiu in usu fuerint, nullum certius est indicium, quam quod supra diximus, de saepius

c) Cicer. l. c.

d) Tacit. Ann. IV. 67. 3. Florus l. c. Senec. nat. quaest. L.VI. c. I. & Strabo L.V. p. 170. Herculaneum habuisse testatur, καταπνεομένη Λιβή θαυμασῶς, ὥσθ' ὑγιεινὴν ποιεῖν τὴν κατοικίαν. Plin. L.VL ep. 16. n. 9.

e) Dionys. Halic. l. c.

f) d. l. p. 1156. Columella. X. 135.

g) Dionys. Halic. l. c.

saepius mutato HERCULANENSI M imperio. Namque ut Lacedaemonios & Carthaginenses omittam, à Romanis impetrarunt ciuitatem. Hinc Ciceron h) de Archia poeta in eam ciuitatem adscripto: „Nos hunc Heraclensem, multis ciuitatibus expeditum, in hac autem legibus constitutum de nostra ciuitate eiiciemus?“ Et non ita multo post: „credo, si ciuis Romanus Archias legibus non esset, vt ab aliquo imperatore ciuitate donaretur, perficere non potuit.“ Hinc in numerum municipiorum HERCULANEV M referunt. i) Municipes autem erant ciues Romani, ex municipiis, vti testatur A. Gellius. l) Sed „legibus suis,“ inquit, „& suo iure“ vtebantur, „Muneris tantum cum populo Romano honorarii participes“ fuerunt, „à quo munere capessendo appellati videntur. Nullis vero „aliis necessitatibus, neque vlla populi Romani lege adstricti, nisi populus eorum fundus factus,“ hoc est, nisi auctor res venditionis suae fuerant m). Itaque HERCULANENSES sua quaedam instituta semper retinuerunt; Quae, quamquam ad nos non peruenient, ita tamen comparata dicuntur, vt iure ac foedere ciuitas esset acquissimo. n)

§. XV.

h) In orat. pro Arch. poet. c. 10.

i) Ibid. c. 5. v. infra §. XXVIII. n. (*)

l) Noct. Attic. L. XVI. c. 13.

m) v. *Festum* sub voce „fundus“.

n) Cicer. I. c. c. 4.

§. XV.

Venio nunc ad nouissima HERCULANEI fata,
ad subitam oppidi commutationem, quæ omnibus,
aeque tristis visa est ac mirabilis. Idem vero erat
HERCULANENSIS Pompeianique populi initium:
Idem etiam vtriusque fuit interitus, o) Nam p)

„Vesuuinus apex & flammæ diri

„montis hiems trepidas exhaustis ciuibus vrbes“.

Hunc autem Vesuuium, q.) in extremis Campaniae oris, sive in terra di Lauoro, vt hodie loquuntur, positum, à mari Tyrreno vix mille passus distare, r) certum est. Tribuunt ei πυρὸς πηγας αφθόνες, s) „ignis fontes copiosos“, ex quibus ortæ dicuntur tot vicinae tegionis exustiones. Quare *Silius Ital.* t) generatim cecinit:

„Monstrantur Veseuia iuga, atque in vertice
„summo

„depasti flammis scopuli, fractusque ruina

„mons circum.“

Et alibi: v)

„Sic vbi vi coeca tandem dequietus ad astra

„euomuit pastos per saecula Vesbius ignes,

„& pelago & terris fusa est Vulcania pestis“.

Vt

o) *Sanfelic.* d. l. p. 35. seq.

p) *Statius L. III. Sylu. V. 72.* seq?

q) *Clauer. I. c. p. 1155.* *Guil. Ces. Braccini* dell incendio fattosi nel Vesuuio in Napol: 1632.

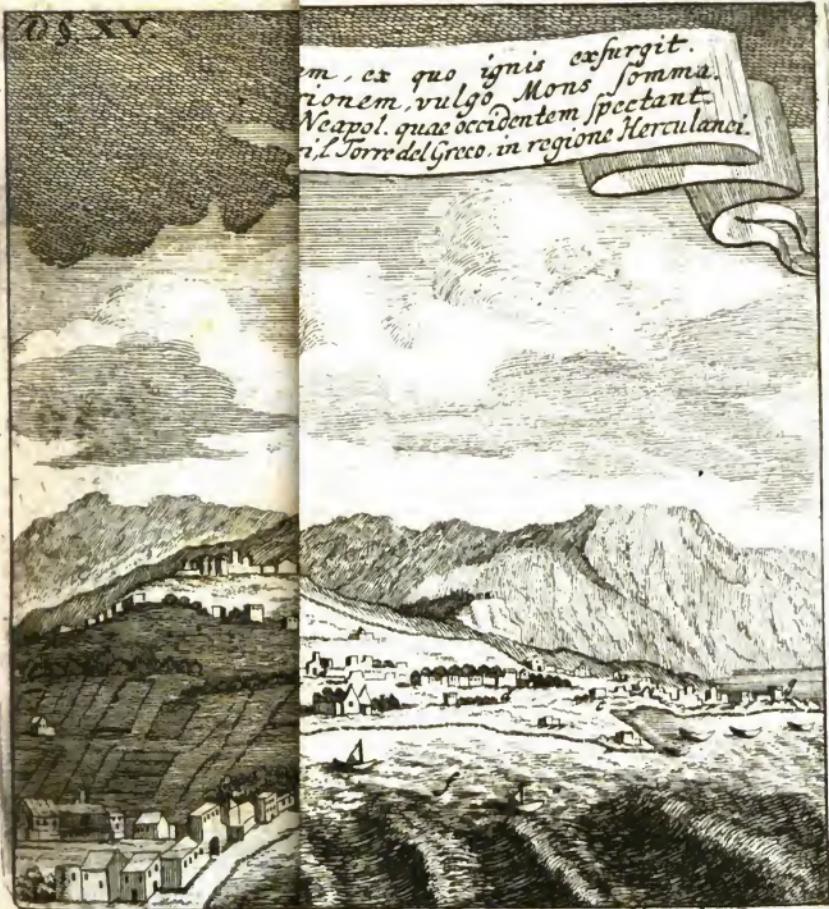
r) *Crucius in Vesuu. ard. L. I. c. 2. p. 18.*

s) *Xyphilin.* epitom. Dion. in Tito.

t) L. XII. v. 152. seqq.

v) L. XVII. v. 597. seqq.

15. XV.

Schmidt fecit Bruns.

y) v. p. 104.

B 4

Vt autem eo dilucidius adpareat, quomodo Vesuvius euertere HERCVLANEVVM potuerit, montis huius descriptionem, ex epistolis, *Letters „from a young Painter abroad to his Friends in England“*^{x)} inscriptis, in Latinum hic conuertere sermonem iuuat. Quae huc potissimum spectat, est

Epistola XXVII.

ad R ...

Roniae d. x. Sept.
MDCCXIII. n. s.

Vir. Honoratissime!

„Quum in litteris superioribus, y) de monte Vesuvio, Tibi singulatim describendo, recusarem; „meam ipsius descriptionem tantum modo dicebam, „eamque de integro faciendam. Sed introductio- „nem in historiam incendii Vesuviani, ab acade- „mia scientiarum, quae Neapoli floret, emissam, „semel iterumue legens, varias illam continere ob- „seruationes cognolcebam, memoria dignas, tam „ad pristinam quam praesentem formam, ad exten- „sionem & altitudinem pariter atque internas istius „montis partes pertinentes. Quibus spero fore ut „& Ipse delecteris & haec nostra non incongruenter „perficiatur memoria.

„Ille vero mons à catena Apenninorum disiun- „ctus, separatiim est iuxta sinum Neapolis, versus „orient-

x) Edit. Londin. 1748. Adde Xiphilin. epit. Dion. sub Tito.

y) v. p. 104.

„ orientem, positus. Laetissimum ex hac ipsius parte
 „ prospectum habet & aërem ita salubrem, ut me-
 „ lior inueniri nusquam possit. Vbiique adparent
 „ arbores fructuosæ diuersi generis ac vineae vina
 „ optima producentes. Nec minus frugifera mon-
 „ tis radix videtur olim celebrata & hodie minime
 „ incelebris, ob collum, qui ibi sunt, fertilitatem.

„ Altius ascendi ex ea parte, quae ad meri-
 „ diem & occidentem vergit, rerum facies in con-
 „ spectu est plane mutata. Namque hic prodit cam-
 „ pus longe lateque diffusus, oculis subiiciens non
 „ nisi hortibilia: Non arbores fructuosas, non vi-
 „ neas, neque vlli generis germina; Nil nisi fa-
 „ uillas, pumices ac cineres. - - - Sed terribilem
 „ illum adspectum ubi mons iste habet, ibi est alte-
 „ ra ipsius pars ab altera separata. Quarum in an-
 „ teriori concatenati colles versus septentriones &
 „ orientem se extendunt, qui finitimis campis fron-
 „ tem exhibent adornatam viriditate herbescenti.
 „ Pars autem posterior nihil nisi rupes habet torri-
 „ das, exustas igne & fissas in praecipitia. Sum-
 „ mum, quod ibi est, fastigium dicitur *Monte di*
Somma. Quod quidem nomen vel inde mons
 „ sortitus, vel ex eo impositum est oppido ad ipsius
 „ radices sito, versus orientem brumalem. Ibi est
 „ domicilium, partim ob aëris bonitatem, partim
 „ ob fructuum præstantiam, peramoenum. - - -
 „ Post hanc collum seriem, aliud & quidem sepa-
 „ ratim, tamquam conus, exsurgit fastigium, ex
 „ nulla alia re, nisi è saxorum, cinerum, fauillæ,
 „ arenarumque exustarum mole cōcretum. Id
 „ ipsum est, quod proprie adpellatur *Vesuvius*. Ex
 „ ipsius

„ ipsius summo ignes subinde euomuntur & fumus
 „ exit nunquam fere intermissus. - - - - Interim
 „ certum est, haec duo nomina, pro vulgari con-
 „ suetudine dicendi, non satis esse disiuncta. Nam
 „ *Monte di Somma* saepius indicant alterum fastigi-
 „ um, quod ignes eructat ; Sicuti vniuersus mons
 „ quondam significabatur appellatione *Vesunii*. - - -
 „ Ita hodie comparatus est Vesuuuius : Sed non idem
 „ ipsius status videtur, temporibus antiquissimis. -
 „ - - - Memoria majorum, Vesuuium fuisse uni-
 „ cum vastum corpus, instar pyramidis, è testimo-
 „ niis veterum scriptorum facile colligitur“. Haec
 fere de montis ipsius forma, quam ex auctoris ha-
 rum litterarum delineata figura in aes incidendam
 curauimus.

§. XVI.

Neque eadem est de incendiis Vesuuii, quam
 dudum facta fuerint, memoria prodita. *Crucius*
 profitetur, „ se in ea semper fuisse sententia, quod
 „ mons iste incendiis ac terrae motibus, tamquam
 „ horrifica febre laborare cooperit, vel ab antiquis
 „ simis saeculis“. z) *Juan vero de Quinones, Pietro Castelli, Recupitus & ceteri non antiquitus solum*
factum id esse negarunt, verum etiam, ante Titi
imperatoris aetatem, ignem vñquam concepisse
montem, eunt inficias. Mihi quidem, dicam ut
 res est, neutra pars arridet. Ab utraque enim re-
 lictum, quod inter nimium & parum est, videtur.

§. XVII.

z) L. d. p. 47.

§. XVII.

*Crucius ex sulphure, bitumine aliisque Vesuuii intestinis, quae ab initio habuit, quae ignem partim concipiunt, partim alunt, suam effici arbitratur sententiam. Fac autem, ista omnia nunquam in hoc monte non fuisse. Ex quibus nihil omnino cognoscetis, nisi quod omnes facile concedunt, iam pridem ardere Vesuvium potuisse. At vero id non solus credidit. Montem hunc iam Abrahami tempore ignes flamasque eructasse, Crucio persuaserat Fabius Jordanus. Eius rei testem esse putant Diodorum Siculum, qui a) πολλὰ σημεῖα τῆς κενοῦ-
δηκατὰ τῆς αρχαίς χρονίς, „multa incendio-
rum signa ex pristinis temporibus“, scripsit in hoc monte reperiri. Et ne quid probationi deesset, ad diderunt Vitruvium, b) inquitatem : „Non minus
„etiam memoratur, antiquitus creuisse ardores &
„abundauisse sub Vesuvio monte & inde eumuisse
„circa agros flammarum“. Quae tamen descripta periculi Vesuiani vestigia, num semel bisue circiter facti incendi haberi non possunt? Tantum saltet, abest, ut vel Martialis, c) quod Braccini d)
opinatur, vel Minutius Felix, e) quod Crucius voluit exustiones descripsent antiquissimas; ut nihil exposuisse, nisi habita fuae cuiusque aetatis ratione,*

vi-

a) Bibl. hist. L. IV.

b) de archit. L. II, c. 6:

c) Loco supra dicto.

d) L. I. p. 6.

e) Octav. p. 39. Lugd. Batav. 1652. 4.

videantur. Quem enim praeterit, quanto cum pallore ac tremore, tremente vel vrbe, vel agro, terraque ingenti concussa motu, Romani supplicatio- ne in triduum plerumque decreuerint? f) Nunquam tremuit Roma, vt non futuri euentus alicuius praenuncium id esset. g). Nunquam fieri tanta Vesuuui incendia potuerunt, quae silentio praeterirent scriptores, portentosa quaeque commemorantes. Quis demum, in regione minime tuta, creder & toties & tanti domicilium sibi constituisse HERCV- LANENSES? Patriae adeo renunciarunt ex vicina tempestate grauiter dolentes atque emigrantes negarunt, «se unquam ipsam regionem accessuros.» h)

§. XVIII.

Similiter dici non potest, ante Titi Caesaris memoriam plane non arsisse Vesuuium. Repugnant enim, quos modo laudaui, Diodorus Siculus & Vitruvius, Vespasiano maiores. Nec, quin ante Strabonis, hoc est Augusti & Tiberii tempora, illud Vesuuui malum acciderit, dubitat pictor, qui ad amicos in Anglia hac de re litteras diligenter dedit. i) Atque ut adferam testimonium Senecae, l) «nonis Febr. Regulo & Virginio coss.» id est, ex fastis Capitoliniis, anno V. C. DCCCXV. vel ut alii ma- lunt,

f) Alex. ab Alex. gen. dier. L. V. c. 27.

g) Plin. hist. nat. L. II. c. 84.

h) Senec. nat. quaest. L. VI. c. I.

i) Letters from a young Painter. ep. XXV. p. III.

l) I. d.

lunt, à red. salut. LXIII. „terrae motus fuit, qui „Campaniam securam huius malis, indeinde tamen, & toties defunctam metu, magna strage „vastauit.“ Quod anno proxime antecedenti factum, quamquam *Tacitus* m) scripsiterit, libentius tamen credo *Seneca*, quod aetate propior fuit. Eodem tempore & hoc ipso motu, „celebre Campagnaie oppidum Pompeii, magna ex parte proruit.“ Neque id solum, verum „& *Herculanensis* oppidi pars ruit, dubieque stabant etiam, quae relicta erant.“ Illud *Tacitus*; hoc *Seneca* docet. Occurritur autem nobis ab iis, qui, motum quidem terrae ab utroque commemorari, sed de Vesuvio ipsiusque incendiis nullam fieri mentionem, observant. n) Quibus si satis cognita esset *Seneca* sententia, ignem terrae motus caussam dicentis, o) planum fieret, flaminas ab hoc ipso scriptore supponi Vesuuias, tanto autem impetu nondum eructantes. In parietinis reseruata nobis feruntur, duo Claudi & Neronis Caesarum edicta. Haec, si vera sunt, post primum HERCVLANEI periculum, huic etiam municipio proposita, legi salteni interest: p)

I. CN. HOSIDIO. GETA. L. VAGELLO.
cos. X. Kal. Octob. s. c.

„Cum prouidentia optimi principis, rectis quoque „urbis nostrae & totius Italiae aeternitati prospexe- „rit,

m) Annal. XV. 22.

n) Letters from a young Painter. ep. XXVIII. p. 144.
not. (*)

o) l. d. c. 9.

p) v. *Memoire sur la Ville &c.* p. 22. seq.

„ rit, quibus ipse non solum præcepto augustissimo,
 „ sed etiam exemplo suo prodesset conueniretque fe-
 „ licitati saeculi instantis, proportioni publicorum
 „ operum, etiam priuatorum custodiae, deberent-
 „ que abstinere se omnes cruentissimo genere nego-
 „ tiationis, ne inimicissimam pace faciem inducerent
 „ ruinis domum villarumque placere, si quis nego-
 „ tiandi cauſa emisſet aliquod aedificium, ut diruen-
 „ do plus acquireret, quam quanti emisſet; tum du-
 „ plam pecuniam quā mercatus eam remeſſet in aera
 „ inferri vtique, de eo nihilo minus ad senatum re-
 „ ferretur; cumque aequē non oportet malo exem-
 „ plo vendere quam emere; venditores quoque
 „ coercerentur, qui ſcientes dolo malo contra hanc
 „ ſenatus voluntatem vendidiffent, placere tales ven-
 „ ditiones irritas fieri, ceterum testari ſenatum do-
 „ minio constitui, qui rerum ſuarum poffeffores fu-
 „ turi aliquas partes earum mutauerint, dum non
 „ negotiationis cauſa id factum censuerint.

„ In Senatu fuerunt“ CCC. LXXXIII. Iustus, ad
 hanc rem, Senatorum numerus. q)

II. VOLVSIO. P. CORNELIO. COS VI. NON.
 MART. S. C. cet.

„ Cum S. C. quod factum est Hosidio Gera, L. Va-
 „ gellio Cos. clarissimis viris ante X. K. Oct. auctore
 „ D. Claudio, cautum effet ne quis domum
 „ villamue dirueret,“ cet. . . . „ de iis autem, qui
 „ rerum ſuarum poffeffores futuri,“ cet. „ nihil es-
 „ fet nouatum; & necessarii Alliatoriae Celsiliae,

„ Vxo-

q) P. Manut. antiqu. Rom. L. II. de Senatu Supplēm.
Claufing. ius publ. Rom. fascic. II. p. 361.

„ vxoris Attil. Luperci, ornatissimi viri, exposuis-
 „ sent huic ordini patrem eius Alliatorum Celsum
 „ emisse fundos cum aedificiis in regione Mulinensi,
 „ qui vocantur Campi matri, in quibus locis mer-
 „ catus. . . . superioribus solitus esset temporibus,
 „ iam per aliquod desisset haberi, eaque aedificia
 „ longa vetustate dilaberentur, neque refacta usui
 „ essent futura, quia neque habitaret in iis quisquam,
 „ nec vellet in deserta eruentia commigrare ne quid
 „ fraud. multae, poenaque esset Celsilae; si ea
 „ aedificia, de quibus in hoc ordine actum esset, aut
 „ demolita fuissent, aut ea conditione, s. per se, s.
 „ cum agris vendidisset, aut emptori sine fraude sua
 „ ea destruere tollereque liceret.

„ In futurum autem admonendos ceteros esse, ut
 „ abstinerent se à tam foedo genere negotiation. hoc
 „ praeципue saeculo, quo excitari, nouari, ornari
 „ in vniuersa quibus felicitas orbis terrarum splen-
 „ deret, magis conuenire, quam ruinis aedificiorum
 „ aliam partem deformem Italiam. . . . & adhuc reti-
 „ nere priorum temporum, ita ut dicetur senectu-
 „ te actum. . . . censuere in senatu. “

Qua de re quoniam satis dictum putamus, HER-
 CVLANEI, aliqua ex parte siue conflagratione con-
 sumti, siue terra concussa diruti, fortunam quilibet
 videbit, ex hoc tempore inclinataim ac prope iacen-
 tem. Transactis enim circiter sedecim annis, reli-
 quia consepulta dicuntur: Et exinde

„ pallente sub umbrâ
 „ Cimmerias iacuisse domos, noctemque profundam
 „ Tartareae narrant urbis.“ (r)

§. XIX.

r) *Sil. Ital. L. XII. v. 131. scqq.*

§. XIX.

Summum imperium omniumque rerum potestatem Tito, Vespasiani filio, commiserunt Olymp. CCXIV. A. V. C. DCCCXXXII. a red. Salut. vt qui plurimum minimumque tradunt anno LXXIX. s) Eusebii chronicon secuti, hoc primo Titi Caesaris anno; Alii, ab aliis persuasi, t) anno demum tertio, a red. salut. LXXXI. Vesuvium, in vertice ruptum, incendii tantum eiecisse arbitrantur, vt regiones vicinas & vrbes cum hominibus exureret. Qui, certum Redemptoris natalem simul ac constitueris, sine difficulti negotio consentiunt. Diem, nonum Kalend. Septembres, siue XXIV. August. horam fere septimam, quod tempus iam promeridianum fuit, inchoanti huic infortunio destinatum, Plinius v) memoriae prodidit. Praecesserant autem nonnulla aequa formidolosa, si periculum spectas, minus vero terribilia finitimus, tremore natalis soli fere iam adsuets. x) Incendium maxime mirabile omnibus est visum. Tantum enim usum nondum venerat, sed εξαπνοίως, ex improviso y) &, illis temporibus, praeter morem factum. Quare id Romani adpellarunt Chaos. Namque „omnia“ in-

s) *Fast. Sicul. & Memoire sur la Ville souterraine &c.*
p. 7.

t) *Baron. Annal. a. Chr. LXXXI. T. I. n. 3.*

v) L. VI. ep. 16-

x) Idem *Plin. ep. 20.*

y) *Xiphilin* epitom. Dionis. scriptor. Graec. Rom. Hist.
Tom. III. p. 325. seqq. Francof. 1590. fol.

inquit *Crucius* z) „in Chaos redacta videbant. Sol
„lem in terram decidisse, adscendisse vero terram
„existimarunt in caelum.“

§. XX.

Haec quidem Plinius natu maior, qui omnes figuras, ut tum primum deprehenderat oculis, diligenter & dictauit & enotauit, si fortuna eum ipsis superstitem esse voluisse, accuratissime potuisse persequi. a) Sed integra deficiente memoria, nisi iudicio, fide tamen standum est *Xiphilini Pliniique* alterius, de auunculi obitu pie commemo-
rantis. b) Praecesserat, per multos dies tremor terrae, c) initio minus formidolosus, sed tempore crescens. D. IX. Kal. Septembt. adparet nubes insitata & magnitudine & specie, cuius similitudinem & formam non aliam magis arborēm, quam pinum expressissimè, *Plinius* obseruauit. d) Hoc, idem ait, „incertum procul intuentibus, ex quo monte sit ortum. Nam, Vesuvium fuisse, postea cognitum est“. Nubes autem, „recenti spiritu“ primum fuit cuncta, deinde senescente eo destituta,
„aut

z) L. d. p. 13. *Xiphilinus* hoc malum, tamquam φοβερὰ καὶ θαυμαστὰ l. c. descripsit, post non multo adiiciens, non nullos putasse, ἐς χάος τὸν κόσμον αναλίσκεσθαι.

- a) *Plin. L. VI. ep. 16. n. 10.*
- b) *L. VI. ep. 16. & 20.*
- c) *L. d. ep. 20. n. 3.*
- d) *Ibid. ep. 16. n. 5. seqq.*

„ aut etiam pondere suo victa, in latitudinem „ evanuit. „ Candida interdum, interdum sordida & „ maculosa“ videbatur, „ prout terram cineremue „ sustulerat “. Ita „ longissimo velut trunko elata „ in altum, quibusdam“ quasi „ ramis“ facile potuit diffundi. Atque eam pauore ac superstitione excaecati putarunt esse multos magnosque homines, quales Gigantes fingunt, in Vesuuio & regione finitima, inter diu noctuque per aërem vagantes. e) Sed fortius intuentes nubem istam bene viderunt, ob ignei spiritus tortos vibratosque discursus ruptam, in longas flamarum figuras dehiscentem & propterea pugnis, quas Gigantibus tribuere commenticiis, non dissimilem. f) Nihilo tamen secius, sub montes igniuomos à Joue detrusi, Gigantes quondam credebantur. Vnde pericula montis Aetnae Briareo adscribit *Callimachus*: g)

„Ως δ' ὅπότ' Αιτναίς ὄρεος πυρὶ τυφομένοιο
σείονται μύχι πάντα, καταδαίοιο γίγαντος
εἰς ἐτέρην Βριαλῆος ἐπωμίδα κινυμένοιο. κ. τ. λ.

Sed illuc reuertor.

§. XXI.

e) *Xiphilinus* l. c. ait: "Ανδρες πολλοὶ καὶ μεγάλοι πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην Φύσιν ὑπερβεβληκό-
γεις, οἵοι οἱ γίγαντες γράφονται, τῷο μὲν
ἐν τῷ ὄρει, τῷο δὲ ἐν τῇ περὶ αὐτὸ χώρᾳ
ταῖς ἢε πολεστι μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτωρ ἐν
τῇ γῇ περινοστῆντες, καὶ ἐν τῷ αἰένι διαφο-
γῶντες ἐφαντάζοντο.

f) *Plin. l. d. ep. 20. n. 9.*

g) In *Delum. v. 141. seqq.*

C

§. XXI.

Est enim siccitas, (*αὐχμὸς*) sine dubio ex vehementi aestu, orta: h) quam „mare in se resorberi“ coepisset, „& tremore terrae quasi repellit. „Processerat“ adeo „littus, multaque animalia maris in siccis arenis detinebat“. i) Eadem vero nocte iam obducta, non secus ac si ignem conceperat, terra feruida fiebat. 1) Neque eius tremor non inualuit. Inferorum mugitus, fremitus maris caelique fragor tam vehemens fecutus, ut culmina montis non impelli, sed subsidere, omniaque non moueri, sed euerti crederentur. Sic „furit aestus arenis“.

Sic terra &

„ponto nox incubat atra“.
 „Intonuit caelum tellusque a sedibus imis:“
 „Præsentemque viris intentant omnia mortem“.
 Tale initium fuit huius miseriae.

§. XXII.

h) *Xiphil.* d. l.

i) Sunt verba *Plinii*, ex ep. modo dicta.

1) *Xiphilinus* pergit: Μετὰ τὸ τοῦ αὐχμοὶ τε δεῖνοι καὶ σεισμοὶ ἐξαίφνης σφοδροὶ ἐγίνοντο ὡς τὸ πεδίον ἐκεῖνο πᾶν αναβράτεσθον καὶ τὰ ἄκρα ἀναπηδῶν.

Ἡχαί τε, οἱ μὲν ὑπόγειοι, βρονταῖς ἐσκύλιαι, οἱ δὲ ἐπίγειοι, μυκηθμοῖς ὅμοιαι συέβαινον.

Καὶ ἦ τε θάλασσα συνέβρεμε, καὶ ὁ ψεανὸς συνεπήχει.

Καὶ τὸ πάντα οὖπος γε ἐξαίσιος ἐξαπιναίως, ὡς καὶ τῶν ὁρῶν συμπιπόντων ἐξηκόσθη.

§. XXII.

Interim è Vesuvio monte, qui oculos omnium ad se tum conuertit, „latissimae flammiae altaque „incendia“ m) reluxerunt. Horum „fulgor te-„nebris noctis excitabatur“. Nec praetereundum, quanta fumi, ignis lapidumque ambustorum copia ex eodem monte in aërem adscenderit. Tanta enim erat, quantam neque antea, neque postea eructauit vñquam. Obscurauit caelum, solem occultauit &c, quamquam dies vere adpeteret, n) ac sol effulgeret, lurdus tamen fuit, „qualis esse, quum defi-„cit, solet“. Omnia, terra marique, iam erant alto cinere obducta. Qui, quo quis proprius accederet, eo deciderat calidior ac densior. Quid mirum, si haec tanta pericula &c „flammatum prae-„nuntius, odor sulphuris“, omnes in fugam verte-„runt? Si attoniti ex aedibus in vias, ex viis in aedes auffu-

m) *Plin. I. d. ep. 16. n. 13. Sext. Aur. Victor. Epitom. de imperat. Rom. c. 10.*

n) Idem I. c. ep. 20. n. 18. Qua de re Xiphilinus:
Καὶ ἀνέθρεψεν περῶν μὲν λίθοι ὑπερμεγέ-
θεῖς, ὡς καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἄκρα ἐξηέσθαι.

Ἐπειδὴ πῦρ πολὺ καὶ καπνὸς ἀπλητΘ,
ώστε πάντα μὲν τὸν αἴρα συσκιασθῆναι, πάν-
τα δὲ τὸν ἥλιον συγκενθῆναι, καθάπερ
εκλελοιπότα.

Τέφρα ἀμύθητος ἐφυσήθη καὶ τὴν τε-
γῆν, τὴν τε θάλασσαν καὶ τὸν αἴρα πάντα
κατέρχεται.

auffugerunt? o) Si finitimi trepidantes, quae situm, vbi se tanto discrimini eriperent, vbi se tuto visiderent, non sine anxio clamore, cursitarunt? Hic ut *Plinii*, p) testis αὐτόπτες, verbis utar, audiuerunt „vlulatus feminarum, infantium quiratus, „clamores virorum. Alii parentes, alii liberos, „alii coniuges vocibus requirebant, vocibus nosciscabant. Hi suum casum, illi suorum miserebantur. Erant, qui metu mortis mortem precarentur. Multi ad deos manus tollere, plures nusquam iam deos ullos, aeternamque illam & nouissimam noctem mundi interpretabantur.“ q)

§. XXIII.

Atque, in rebus, ad propositum nostrum minus pertinentibus, ne nimis longi videamur, quae HERCULANEUM spectant, potissimum persequemur.

o) *Xiphilin.* ibid: "Εφύγον οἱ μὲν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἐς τὰς ὁδὸς, οἱ δὲ ἔξωθεν, εἴσω ἐκ τε τῆς Θελάσσης ἐς τὴν γῆν, καὶ ἐξ ἐκείνης ἐς τὴν Θάλασσαν. Quae quidem terrorum descriptio parum abhorret ab ea, quam Matth. XXIV. & Marc. XIII. habemus.

p) v. L. VI. ep. 20. n. 14. seq.

q) Duplicem Pythagoraci docebant totius mundi interitum, partim igne caelitus defluente, partim aqua lunari, futurum. Idque ignorare Campani vix potuerunt. Neque Epicurei non largiebantur vniuersi quoddam extremum. *Brucker. hist. philos. crit.* Tom. I. p. 1140. & 1272. Sed caelum & terra vbi ruinam minantur, vel fatorum mundi expertes facile suspicantur nouissima.

mur. Quod enim rectis circumiacentibus accidit, quippe quae „crebris vastisque tremoribus“ nutarunt, quae, „quasi emota sedibus suis, nunc huc, „nunc illuc abire aut referri“, miseri spectatores viderunt: Id maxime experta sunt oppida, Pompeii & HERCVLANEV M. r) „Fictis“ quidem „mentis, titisque terroribus“, de Miseno, credentibus tamen, nuntiarunt. Sed villaे, igni à possessoribus relictae, ardebant. „Triginta pagi“, scribit *Recupitus*, s) „cum HERCVLANEO perierunt“. Tanta „clade ignei flumii riuis“ eo „defluxit“. t) Oppressi multi oppidanorum „vna cum domiciliis, „in sepulcra conuersis, hoc uno fortunati, quod „natalis soli ruinas non viderint, idemque supremus fuerit & patriae & ciuibus dies“. v) Cuius quidem fati arbitrio, quot funera passi sunt HERCVLANENSES, latet. Per multos vitam amisisse, certum est. Contra ea, Pompeiis, opinatur *Recupitus*, x) „praeter mulierculam“, extinctum esse neminem.

r) Plin. l. c. ep. 16. n. 15. & 13. ep. 20. n. 15. Xiphilin:
 Καὶ πολλὰ μὲν ἄλλα καὶ αὐθεώποις, καὶ χώραις καὶ βοσκήμασιν ἐλυμήναται. Καὶ προσέτι καὶ πόλεις δύο ὅλαις, τότε Ἡρκαλάνεον καὶ τῆς Πομπίας, ἐν θεάζεω τῇ ὁμίλῃ αὐτῆς καθημένα, κατέχωτε. Quae quidem postrema, nisi ad priores dies reiicienda, aut à vero plane auersa fuerint, qui tantum Pompeiis periculum imminuerit, non video.

s) L. d. p. 57.

t) Ibid. p. 18.

v) Ibid. p. 19.

x) L. d. p. 19.

neminem. Plinius superior, naturalis scientiae studio deditus, quum hoc miraculum fortius, quam par est, exploraret, intercluso sanguinis commeatu, sub dio tum interiit. Die deumum tertio corpus eius inuentum est, integrum tamen atque illae-
sum. y)

§. XXIII.

Quamquam vero sunt, qui, hoc Vesuuii incendio, iacturam ex terrae motu factam esse, negant; z.) Quamquam HERCVLANEV M & flammis absuntum dicunt, & cineribus consepultum: a) Terra tamen siue discessit, siue tremore suo fecit, ut oppidi aedificia, nimis concussa laberentur. Multa de cinerum & pumicum nube commemorantur, e Vesuvio Roma tenus enecta atque in Africam perlata. b) Quae si fide digna sunt, sane quo latius diuisa & quo longius dispersa nubes fuit, eo quo-
que

- y) L. VI. ep. 16. n. 20. *Recupitus* p. 6. de pluribus exponit, similiter oppressis, incendio autem recentiori.
- z) Ibid. p. 10.
- a) Ibid. p. 18. *Sanfelic.* l. d. p. 34. & 36. seqq. *Martial.* l. *supra* c.
- b) *Xiphilin:* Τοταῦη γαὶς ἡ πᾶσαι κόνις ἐγένετο,
ώςτ' αἴπ' αὐῆς ἥλθε μὲν, (καὶ εἰς Ἀφρικὴν
καὶ Συρίαν καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐσῆλθε δὲ,) καὶ
εἰς τὴν Ρώμην, καὶ τὸν τε αἴέρα τὸν ὑπὲρ
αὐῆς ἐπλήρωσε καὶ τὸν ἥλιον ἐπεσκίασε.
Καὶ συνέβη κατάνυχα δέος καὶ μυρὸν ἐπὶ πολ-
λαῖς οἵμεροις, γέτειν εἰδόσι τοῖς ἀνθρώποις τὸ
γεγονός, γέτειν εἰκάσαι δυναμένοις.

que minus exaequare oppidi fastigia, nedum contergere potuit. Sin vero vix credenda videantur, nec tantam imaginati cinerum copiam nec lapidum molem quisquam posset, quanta nihilo minus, longe satis lateque diffusa, obruere istam regionem & quasi sepelire HERCULANEUM, Pompeios agrosque circumiacentes debuisse. Qui quaelo fieret, ut flamarum vis, prout habetur, omnia vastans, tot integra reliquerit, quaeque fere fino noxa reperiuntur, temporibus nostris seruauerit? Oppidorum sepultra prae ceteris eminerent. Surgentem certe vidissent quemlibet locum, & fauilla mersum, sua cuiusque planicie, nusquam altiori. Iam vero omnia iacuerē, hoc idem *Récupitus*. c) testatur,

c) L. d. p. 18.

Turris autem Graeci alicubi inscripta adhuc seruat, quae sequuntur:

„ Viam à Neapoli ad Rhegium,
 „ perpetuis antea latrociniis infamem,
 „ & conflagrati Vesuuii axis impeditam,
 „ purgato infidiis loco, exaequata planicie,
 „ latam rectamque direxit aere Prouinciali
 „ Perafanus Ribera, Alcalanorum Dux, Prorex,

A. M. D. LXIII.

At. O!

„ VIII. & LX post anno

„ Kal. Ian.

„ Philippo IV. Regnante.

„ Fumo, flammis & boatu,

„ concusso, cinere, eruptione,

„ horriscus, ferus si vnguam Vesecus,

„ nec nomen, nec fasces tanti viri extimuit,

„ Quippe exardescente cæsis specubus igne,

„ ignitus, furens, irragiens

C 4

„ exitium

testatur, „ne seruato quidem vestigio prioris fortunae. Soloque cinereo aequabiliter superfuso, „vix à gnaris, locum digito commonstrantibus, „dici potest: Hic Herculaneum fuit“.

§. XXV.

Titus quidem, Romanorum Caesar, immortali laude ferendus, ipse est, eam Campaniae calamitatem visum, profectus. d) Neque etiam iis, quos reliquos

„exitium eructans coercitus aër,
 „discerto violenter montis cacumine,
 „immani erupit hiatu postridie:
 „ciaculans trans Hellespontum cinerem;
 „pone trahens ad explendum vicem Pelagus,
 „immiti Pelagus
 „Fluuios sulphureos, flammatum bitumen,
 „fletus alumine cauus,
 „informe cuiuslibet metalli rudus.
 „mixtum aquarum fluminibus ignem,
 „ferreumque vndante fumo. Cinere
 „seque funestam colluuiem
 „iugo montis exonerans,
 „Pompeos HERCULANVM, Octauianum
 „praefrichtis Resina & Porticu;
 „Siluasque, Villasque, Aedesque
 „momento stravit, vissit, dirupit.“ &c.
 v. Memoire sur &c. p. IO. seq.

d) Xiphilin: τὰς Τίτας πρὸς τὸ πάθημα, τὸ ἐν τῇ Καιμανίᾳ γενόμενον ἐκδημήσαντος κ. τ. λ. Cuius itineris, Gymnasi praeципue Neapoli tum restaurati monumentum est inscriptio, quae in marmore hodienum ibi legitur:

TITOS.

reliquos fatum fecerat, villa in re defuit. Si *Sutorium* e) audimus, „non modo principis sollicitudinem, sed & parentis adfectum unicum praestitit, nunc consolando per edicta, nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas.“ Duo f) „curatores restituendae Campaniae è consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuvio, quorum heredes non existabant, restitutioni adfitterum ciuitatum attribuit.“ Sed perdita restitute, quibuscunque modis consuleret, non potuit. Funditus erant euersa haec oppida, Pompeii & HERCVLANEVM: Quae nunquam sunt reducta ad pristinam vel dignitatem vel amplitudinem, et si locum,

quo

ΤΙΤΟΣ. ΚΑΙΣΑΡ.

ΟΤΕΣΠΑΣΙΑΝΟΣ. ΣΕΒΑΣΤΟΣ.

.. ΕΚΗΣ. ΕΞΩΤΣΙΑΣ. ΤΟ. Ι.

.. ΟΣΤΡΠΑΤΟΣ. ΤΟ. Η. ΤΕΙΜΗΤΗΣ

α/ων ΟΘΕΥΗΣΑΣΤΟ. Γ. ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΗΣΑΣ.

ΣΤΜΠΕΣΟΝΤΑ. ΑΠΟΚΑΤΕΣΤΗΣΕΝ

NI. F. VESPASIANVS. AVG.

COS. VII. CENSOR. P. P.

terraenotibvs. CONLAPSA. RESTITVIT.

v. *Memoire sur la Ville Souterraine &c.* p. 6.e) In Tit. c. 8., v. *Zonar.* sub Tito.

f) Xiphilin: ὁ Τίτος τοῖς μὲν Καμπανοῖς δύο ἄνδρας ἐκ Γῶν ὑπαίχευκό/ων σινηκὰς ἔπειψε καὶ χείμα/α ἀλλά γέ καὶ τὰ χείμα/α τῶν ἄνευ κληρονόμων Γεθικό/ων ἐδωρεῖται: κ.λ.

quo mitterent colonos, dederint. Namque ibi locorum domicilia sibi non secus constituerant, ac si oppida essent in vicos commutata. g)

§. XXVI.

Quibus lumen adhibebit pictor Anglus, epistolatum, quas iam aliquoties laudaui, auctor. Is multa de HERCULANEI, per puteum, quem foderant, reperti voragine, de ipsius pristino splendore, de picturis eritis scripsit. In epistola duodecima, h) quantum huc pertinet, sententia haec est:

„ Biennium fere est, ex quo hoc subterraneum „ oppidum, (de HERCULANEO loquitur,) pri- „ mum visi. Mecum tum fuit C... Descendimus „ per puteum, qui quin foderetur, eius eruendi „ occasionem dedit. Sed per theatri cuiusdam gra- „ dus reduces adscendimus. Altera vice eadem mi- „ hi via fuit & descendant & redeunti. Ibi autem „ ad theatri sedes gradus erant octo & septuaginta : „ Triginta tres ad ipsius aream ferebant. Lapidis „ tantum non totius spatium, per angustas, quas „ fecerant, vias emens aedificiorum partes, colu- „ mnas concavas, statuarum fragmenta & eius ge- „ neris alia vidimus.“

Ex quibus elucet, HERCULANEVM, non incen- dio solum, aut fauilla, sed terra etiam discedente obrutum, satis diu latuisse. Tanta enim est eruti huius oppidi altitudo. Altius autem foderent, nisi, quod

g) Sanfelic. de Campan. p. 34.

h) Letters from a young Painter &c. p. 160.

quod *Knaptonus* i) credit, ne scaturigines aperiant, recte veterentur.

§. XXVII.

Accedunt imagines, quas ibi expromunt, nec fumosas, nec adustas. Quod ex *Paderni* I) litteris intelliges, m. Febr. a. MDCCXL. ad Ramsaium quendam missis. Summa autem rerum fastigia se-
cutus, haec tantum ex Anglo in Latinum con-
vertam:

„ Satis diu sub terra iam profectus, ad loca ve-
„ niebam, vbi picturae sunt repartae & plures ad-
„ huc quotidie reperiuntur. Qui operaे praeſunt,
„ (intendants,) effigies quidem curarunt eruendas;
„ Forulos autem, vel loculos, in quibus erant po-
„ sitae, id quod imprudenter factum, intactos fere
„ reliquerunt. Omnes enim erant promiscuis va-
„ riatum formarum picturis ornatae, ac personis,
„ figuris & animalibus compositæ pulcerrimis. Iam
„ vero sunt, sine exemplis, deſtructæ; nec, quæ ad-
„ huc testant, ſimiliter non exoleſcent. Vbi enim
„ imagines offendunt, minus bene conſeruatas, ibi-
„ dem illæ relinquunt.“

§. XXVIII.

Sed ut libello nostro, prope iam abſoluto, qua-
ſi fastigium imponamus, non incommodum vide-
tur, non praeterire reliquas pictoris Angl. epistolæ,
quot-

i) v. Letters from a young Painter &c. p. 166.

Ibid. p. 165. in notis, quas editor subtexuit.

quotquot à re nostra minime sunt alienae. Qua-
rum prima est. m)

Epistola XXIX.

„Ex vno tantum libro, quem hac occasione con-
„sulueram, qui est --- *Thesaurus*, cognoui, op-
„pidum illud antiquitus Herculanium vocatum, quod
„ibidem fuisse dicitur, vbi nunc habemus subterra-
„neum; Hoc est vel sub eundem locum, vbi ho-
„die oppidum Turris Graeci, vel non ita procul ab
„eo, ad radices montis Vesuuii. Quantum enim,
„iam conspicitur, si quid coniectem, vix diuidio
„Anglici lapidis spatio ab eo abest. Et quemad-
„modum, olim latius patuisse videtur; Ita etiam
„fieri potest, vt, dum longius eruunt, tam ad Tur-
„rim Graeci extensum, quam extra hunc locum;
„reperiatur.

„De iis autem, quae reperta sunt, quoad fieri
„à me potest, exponam, dummodo, quod opus
„erit, certiore Te prius feci de viis, quas fode-
„runt. Illae, quum admodum pericolosae fuissent,
„accidentium metu, raro sunt altiores vel latiores
„factae, quam vt singulis erectis & statura mihi si-
„milibus peruviae commode iusteque fuerint. Haec
„caussa est, cur istas Tibi res generatim quidem,
„sed imperfecte, repraesentas. Sunt autem istae
„viae plane inexplicabiles; Ita vt, post duo vel tres
„amfractus, coniicere, vbi tute ipse sis, nequeas.

„Ex ulteriore Porticus parte, versus Turrim
„Graeci, per gradus lapideos plus minus quinqua-
„ginta

m) p. 164. seqq.

„ginta descendis. Hi Te ferunt per theatri muros
 „candidi marmoris crusta obductos, qui, si à terra
 „& puluere purgarentur, satis adhuc comparerent,
 „credo, integri. Maius autem hoc esse vulgaribus,
 „quae Londini sunt, theatris, quantum in conspe-
 „ctu iam est, dubito. Theatrum enim id fuisse,
 „non Amphitheatum, n) ex scenae parte adparet,
 „plane disiuncta. Est, nisi fallor, variis diuersarum
 „formatum picturis adornatum, artis plastices opus.
 „Eius

n) Quod ita erat instructum, ut scena, theatris tantum propria, differret. *Virg.* L. I. Aeneid. v. 43 I. seqq. Caucae arenaeque quondam amphitheatra dicta. v. L. *Lipsius* de amphitheatr. cap. 2. Romae ea primum constituit Julius Caesar. Quare *Xiphilin.* in epitom. Dionis de Iul. Caes. p. 155. Εἰτα πολλὰς, ait, καὶ πανύδειπνες αὐγῶνες ἐθῆκε θεάτρον τε κυρηγέ-
 Γίνονται διηγώσας ὁ καὶ αὐμφιθέατρον, ἐν τῷ πέ-
 γιξ παιδαρχόθεν ἐδραῖς, ἀνευ σκηνῆς, ἔχειν
 προσεγένετον. Theatri HERCULANENSIS extre-
 mitatem CCXC pedum dicit auctor libelli: *Mémoire sur la Ville souterraine &c.* p. 12. seqq. Idem vero huius theatri inscriptionem repertam esse testatur:

L. ANNIVS. L. R. MAMIANVS. RVFVS. II.
 VIR.

QVINQ. THEATRO. NUMISIVS. P.E.

ARQ. HERCULANEN.

v. p. 15. Vtriusque Siciliae regi qui factorum est am-
 titates, primus ibidem legit:

THEATRVM ORCHESTRANI DE SVO

- - - - L. RVFVS L. FILIVS, ceteri.

Et paullo post litteris minoribus: VMICIVS

P. I. ARCHITECT.

Conf. Gazette de Cologne a. 1748. n. 18.

„ Eius autem pariter ac picturatum magnus ibi nū-
„ merus est, supra infraque in plurimis oppidi par-
„ tibus dispersus.

„ Relicto theatro in viam intras angustum, vbi
„ ab altera manu, (nam visui obiecta ex vtraque
„ manu simul distinguere raro aut nunquam potes,)
„ muros habes obductos, vel partim marmore, par-
„ tim plastices opere incrustatos. Hinc inde quoque
„ offendis eos, mere lateritios. Sed vbique fere,
„ siue supra, siue circa Te, columnas marmoreas
„ vel plastices arte gypsatas, fractas, aut contritas
„ omnibus dissilitis modis iacentes. Externas modo
„ clare vides parietum, introrsum ruina collapsorum,
„ partes; Modo internas aliorum, qui quassati eis
„ τὰ ἔξω videntur; Modo partes aedificiorum in-
„ teriores, quae ad lineam vsque restant erectae.
„ Quarum, euidem opinor, iure quodam meo,
„ plures adhuc reperientur integrae; sicuti iam non-
„ nullas ex parte ita comparatas inuenierunt. Vbi-
„ que habes hanc minus dispositam laterum, tegu-
„ larum, calcis & marmoris multitudinem, in ro-
„ stris & rotundis vel laquearis, vel aliis tecti par-
„ tibus atque ornamentis. Omnia plastices arte
„ composita, trabibus, tignis & arboribus, quae
„ in oppido stetisse videntur, truncis, tignis ad ale-
„ dum ignem, terra ac materie. His vniuersus ille
„ locus obrutus videtur. Omnia inquam confusa,
„ non secus ac si de industria fuissent commixta.
„ Facilius enim est, mente id concipere, quam de-
„ scribere verbis. Ne multa, ruinae sunt crede in-
„ credibiles.

, His

„ His autem generatim expositis, quae maxime
 „ commemoranda vidi, speciatim explicabo; iustum
 „ quidem ordinem p[re]ae me non ferens, sed prout
 „ mihi obvia siebant. Iam enim aperui, fieri à me
 „ non potuisse, ut singulorum, quo posita erant, or-
 „ dinem occurrate obseruauerim.

„ Vidi interiores partes fortundi cuiusdam aedifi-
 „ cii, quod templum fortasse fuerat. o) fastigio est
 „ corona-

o) De HERCVLANEI templis exponit *Mémoire sur la Ville souterraine &c.* p. 15. seqq. *Chalcidicum* autem ibi fuisse, ex inscriptione cognoscitur, Porticu reperta, quac hacc est:

PRIDIE. K. MARTIAS. IN. CVR. SCRIBENDO. ADFVERE
 CVNCTI. QVOD. VERBA. FACTA. SVNT. M. M. MEMMIOS.
 RVFOS. PAT. ET. FIL. ET. VIRI... ITER. PEQVNIA. PONDE-
 RALL. ET. CHALCIDICVM. ET. SCHOLAM. SECUNDVM
 MVNICIP. SPLENDOREM. FECISSE. QVAE. TVERI
 PVBLICE DÉCRETO. D. E. R. I. C. PLACERE. HVIC.
 ORDINI. CVM. M. M. RVFI. PAT. ET. FIL. II. VIR. ITER.
 IN. EDENDIS. MVNERIBVS. ADEO. LIBERALES. FVERINT.
 VT. EORVM. MONVMENTA. DECORI. MVNICIPIO. SINT.

v. § 14.

ADEO. DILIGENTES. VT. VITIEIS. PVNDERVM. OCCVRRE-
 RINT. IDQ. IN. PERPETVVM. PROVEDERINT.

PLACERE. DECVRIONIB. MM. MEMMIOS. RVFOS. PAT.
 ET. FIL. DVM. II. VIVERENT. EORVM. POS... M. ET.
 SCHOLAE. ET. CHALCIDIC. QVAE. IPSI.

FECISSENT. PROCVRATIONEM. DARI. VTRIQVE. SERVOS.
 EIVS... MPIVS. EST... NEGOTIO. PRAEPONERENT. NEQVE.
 INDE ABDVCI. SINE. DECVRIONVM. DECRETO. ET. MM. MEM-
 MIIS. RVFIS. PAT. ET. FIL. PVBLICE. GRATIAS. AGEI. QVOD.
 ITERATIONI. HONORI. EORVM. NON. AMBITIONEL. NEQVE.
 IACTATIONI. SVAE. DEDERINT. SED. IN. CVLTVM.

MVNICIPI. ET. DECOREM. CONTVLERINT. v. *Mé-
 moire sur la Ville l. c.* Chalcidicum est aedificii genus,
 quod

„ coronatum , quod aedis esse solet , arcuata stru-
 „ ctura insigni. Cuius linea media in longitudinem
 „ XXX. circites pedes habuit. Sed mensuram ,
 „ metiri enim non patiuntur , haud dico satis accu-
 „ ratam. - - - Non procul ab eo vidi inferio-
 „ rem Corinthiae columnae partem , in basi latericia ,
 „ iusta magnitudine , eleganter positam , qualem
 „ me vnquam reperisse ignoro. Vicina sunt lateritia
 „ quaedam solidaque adinodum aedificia. - - - Non
 „ ita multo post permeabam , (suspenso enim gradu
 „ eentes animaduertimus,) quod perpolitum fuisse
 „ videbatur Mosaicum , ut aiunt , pavimentum .

„ Paullo longius progressi , intrasse nos in et ipsos
 „ comperimus in partes domus cuiusdam interiores ,
 „ Locus fuisse videtur angustus. Omnia tamen
 „ erant plastices opere obducta , rubro liuido picta ,
 „ ornata tabulis vel albi vel albicantis aliorumque
 „ colorum , quos distinguere lumina nostra non sa-
 „ tis poterant. Erant in his tabulis variarum for-
 „ marum picturae , ut volatilium , laruarum , co-
 „ rollarum &c.

„ Non multo post , nec sine labore , ad superio-
 „ rem aliarum aedium partem peruenimus ; Quin
 „ eo , per angustum terrae mollioris cauernam ,
 „ sursum repsimus. Pavimentum plastices arte gy-
 „ platum magna ex inferiore parte erat à terra
 „ & ruinis purgatum. Periculum adeuntes , ibi vi-
 „ dimus loca , arte , quam modo dixi , ornata &
 „ ex-

quod *Festus* obseruauit , ab urbe Chalcida dictum ; quod
Vitruvius L. V. c. I. docet , in Basilicarum extre-
 mis constitutum .

„ expolita, multo tamen magnificentius. Tabula-
 „ tum cum parietinis pictum eodem modo, eodem
 „ colore, eodemque rubro, quod liuidum fuit,
 „ subiecto. Hic locus decem circiter vel undecim
 „ pedum, in altitudinem, fuit. Sed ob discrimen,
 „ ibi verendum, quam celerime recipere nos, co-
 „ gebamur.

„ Faciliorem adscensum mox consecuti, ad lo-
 „ cum ducebamus, qui domum quarundam am-
 „ plissimarum amplissimus, sic videbatur, fuerat.
 „ Eius in extremo paries tres potissimum ostendit
 „ abacos, omnes elegantissime pictos, partim va-
 „ riis formis, partim figuris abscedentibus, templa-
 „ sistentes, donus, hortos aliaque his similia, non
 „ sine licentia, iudicio & variatione facta, maximè
 „ nativa, splendide ac pulcre ornata. Ita autem
 „ comparatus est uniuersus, qui conspicitur, locus,
 „ ne excepto quidem recto, quod obliquum fuisse
 „ videtur. Omnes pictarum tabularum lineae decus
 „ credo indicant, quod in medio non potuit quin
 „ fuerit fastigio. Sed praetereunda non est palma,
 „ singulis semper tabulis interposita picturisque ex-
 „ pressa tam miscellaneis, ut acroteria vidisse igno-
 „ rem, his pulchiora. Altitudinem huius loci, vel
 „ longitudinem, vel latitudinem nemo probabiliter
 „ coniicit. Namque ex abacis adpareret satis id pro-
 „ funde erutum, dum ad pavimentum venitur; nec
 „ ultra quinque pedes, nisi fallor, ex altera extre-
 „ marum partium modo commemorata, reimoue-
 „ runt.

„ Exinde visi loca, ad easdem vero aedes perti-
 „ nebant, minus singularia; ut & aliarum aedium

„ aequae vulgarium partes interiores. - - - - In-
 „ trinsecus vero erant, quod semel monuisse satis
 „ est, tantum non omnes rubro quodam liuido pi-
 „ ctae; modo simplices, modo adornatae figuris
 „ &c. - - - Longius progressi platearum angulos
 „ bis velter praeteriisse existimamur. Tectorum fa-
 „ cies permeando bis obseruasse videor, vnam praē-
 „ cipue aedificii amplissimi & specie publici, pilatum
 „ acti, columnis gypso latissime striatis.

„ Venio nunc ad oppidi enterionem, quae satis
 „ clare patet. Ea vero, quod huc pertineret, com-
 „ memorari nihil potest mirabilius. - - - Partim
 „ id esse monte erumpente destructum, nemo nega-
 „ bit. Hoc ita factum: Primum igne in ex ipsius
 „ alimentis concepit, tum aliquantis per flagrans ob-
 „ rutus, ignis vero restinctus est. Id Te, quae
 „ dicam, docebunt: Vbiique fere illic sunt, quem
 „ ad modum obseruavi, trabes, tigna, arborcs &c.
 „ eaque magna vi hinc inde disiecta. Haec
 „ omnia plane cremata & carbones facta sunt, tam
 „ puri, ut fieri vix possint meliores. Quidam etiam
 „ trabes ceteris crassiores penitus combustae. For-
 „ man tamen perfecte conseruabant, adeo ut, quot-
 „ quot earum explorare licuit, iactus sane adparerent,
 „ vel asciae, vel alias instrumenti, quo caesae aut fa-
 „ bricatae essent. Oppidum illud patet esse cremat-
 „ um iuxta atque obrutum. - - - Iam vero, si
 „ incendium diutius durasset, omnes illae trabes in
 „ cineres mutatae, saltem plane deformatae fuissent;
 „ Ignis contra mox restincto integri factae carbones.
 „ Hoc videtur fuisse fatum eius partis, quae adhuc
 „ reperta est.

„ Hanc

„ Hanc euerzionem , duobus eiusmodi grauissi-
 „ mis malis , altero alterum insecuto , factam , mi-
 „ nus repugnat , quam idem eadem materia crea-
 „ tum existimare , qua fuit obrutum . Fac enim
 „ hoc accidisse : Qui quaeſo intelligeres , quomodo
 „ picturae potuissent ibi conſeruari , quales reuera-
 „ ſunt , integræ ? Qui fieret , vt ibi nullum omni-
 „ no reperiretur incendii vestigium in muris , mar-
 „ more &c. Adhuc autem illic nihil eiusmodi in-
 „ uentum . Neque ibidem videtur , cuiuscunq;e
 „ rei sit , combuſtum cum terra & pulucre mixtum.
 „ Ab imo ad ſumimum , cuneta ſepelivit pura tan-
 „ tum terra , quae , pro natura ſua , incendere op-
 „ pidum minime potuit . - - - Igitur vero fit si
 „ millium , vt id obrueretur , tremorem terrae ,
 „ eodem tempore factum , effeciffe , non lapides , non
 „ iuillas , quibus à monte ſurgebat aëſtus ad auras .
 „ Incenſum quidem hac materia nemo negabit ; Sed
 „ nec illa ſepultum eſt , nec , quod exinde eluet ,
 „ eadem iſtud interiit . Vt cunque ſe-res habeat , op-
 „ pido huic accidit calamitas , omnium , opinor ,
 „ quae fieri in natura rerum poſſunt , maxime hor-
 „ fenda .

„ Accedit , quo Te vno adhuc incommodem ,
 „ Herculanenses periculi fortſitan habuiffē praenun-
 „ tia , vt oppidum reliquerint . Quum enim , ultra
 „ ſequi milliaris ſpatium iam eruerint ; quiuin tot
 „ ibi iam ſint anguli & amſraectus , praeter vnum ta-
 „ men hominiſ cadauer , repertum adhuc eſt nul-
 „ lum “. Haec epift. auctor .

Sed , ſi quid video , mihiſ accurate cogitata .
 Cum HERCVLANEO homines interiſſe bene mul-

tos, *Xiphilinus* aperte docet. p) Nec repugnat, quod auctor de cadaseribus disputauit. Fac enim, vnicum adhuc inuentum; Fac, non defuisse HERCVLANENSIBVS periculi praenuntia: Quid inde? Eane illos conuocarunt, alios aliorum consilia expectantes? Quid diuinarent, quid suaderent prudentiores, peritiores, maiores, vt fit, sollicite rogitanter? Igitur, quid obstat, quin magna pars ciuium in uno loco, tamquam monumento communii, consepulta iaceat? Quin eo nondum eruendo peruenierint? Quin angustis admodum cuniculis transire multa potuerint? Altius si foderent, (sed verendum, vt fiat,) q) plura certe cognoscerent.

§. XXIX.

Antiquitatis amatores non sine voluptate legerit,
quae exponit ejusdem auctoris

Epistola XXXIII. r)

ad R....

Romae d. x x. Jun.
M D C C X L I I I .

Vir Colendissime!

„ Mitto Tibi, quae in oppido HERCVLANEI
„ subterraneo eruuerunt, statuarum, vultuum, cae-
„ laturaie aliarumque antiquitatum curiosarum de-
„ scriptionem. Ipse bis vidi locum; Frequentius
„ autem

p) v. Supra §. XXIII.

q) v. §. XXVI.

r) v. p. 202. seqq.

„ autem de eo locutus cum aliis, corundem obseruationibus emendaui & locupletaui meas.

„ Quatuor circiter lapidum spatio à Neapoli abest,
 „ in oris maritimis positum, oppidum Porticus;
 „ quod vrbis partem videtur aliquando fore. Exem-
 „ plur regis, cui palatum hic exstruitur, multi
 „ sunt, eo habitatum concedentes, secuti. Situs
 „ est laetissimus. Prospectum ex altera parte vrbs
 „ sinusque Neapolis cum littore incuruato reddunt,
 „ multum habentem varietatis, multum delectatio-
 „ nis. Ex altera vero idem praestat littus, ad pro-
 „ montorum vsque Sarentinum & insulam Capri.
 „ Duorum fere lapidum interuallo longius abest,
 „ mire surgens, mons Vesuuuius. Hortos quidem
 „ ex institutis Gallicorum descripserunt, ad mare
 „ extensos. Sed opus nondum adgrediuntur, nihil
 „ in primis nisi arcein molientes. Est magna qua-
 „ dam & media porticus, sub qua ponunt statuam
 „ equestrem marmoream, partibus tantum non qua-
 „ dringentis, nuper repartam. Restauratoris cura
 „ tam mire iunctam vidi, vt aedificio decori sit per-
 „ eximio futura. In basi incisum hoc est:

MARCO. NONIO. M. F.

BALBO. PR. PRO. COS.

HERCVLANENSES. s)

„ Pro-

q.) Eam itaque statuam *Marco. Nonio.*, *Marci filio,*
Balbo, praetori, proconsuli, Herculanenses decreuerunt. Equestres autem statuas „ Romanam celebra-
 „ tionem“ habuisse, „ orto, sine dubio, à Graecis
 „ exemplo,“ *Plinius Hist. nat. L. XXXIV. c. 5.* testis
 est. Neque, eodem auctore ibid. c. 4. „ effigies ho-
 „ minum solebant exprimi, nisi aliqua illustri causa per-
 „ petuitatem, merentium.“ Jam vero multa de Bal-
 bis;

„ Proxime ad scalarum fundamentum, à sinistra,
 „ stat statua marmorea VITELII, habitu militari,
 „ viuo.

bis, de Nonis adferre, nihil attinet. Aricinum illum M. Balbum suisse, parum abest, quia opinor, de Campanis agris bene meritum. Suetonius de eo in vita August. c. 4. exponit: „*Balbus paterna stirpe Aricinus, multis in familia senatoriis imaginibus, à matre Magnum Pompeium arctissimo contingebat, gradu: Functusque honore Praeturae, inter XXviros agrum Campanum plebi, Iulia lege diuisiit.*“ Ex qua quidem diuisione *Noni* nomen sortitus videtur. Nam Graeci vocant ὄνιος, ab ὄνημι, iuio, prosum. v. infra ep. Card. Quirini. Distinguunt non ita facile possunt marmoreae, quas adhuc deprehenderunt, in HERCULANENSIBVS cuniculis, statuae, exceptis Athalanti, Vespasiani, Mammii Max. & Balborum. Inscriptum autem, Mammio positae, fuit:

L.... MAMMIO MAXIMO.

AVGVSTALI

MVNICIPES ET INCOLAE.

AERE CONLATO.

v. Memoire sur la Ville &c. p. 30. Similiter L. Munitio Concessiano huiusmodi monumentum HERCULANENSES decreuisse, intelligitur ex iis, quae incisa perhibentur:

L. MVNATIO. CÓNCESSIANO. V. P.

PATRONO. COLONIAE. PRO. MER-

RITIS. EIVS. ERGA. CIVES. MVNLICA.

LARGITATE. OLIM. HONOREM.

DEVITVM. PRÆSTANTISSIMO.

VIRO. PRÆSENS. TEMPVS. EXEGIT.

QVO. ETIAM. MVNATI. CONCESSIANI.

FILI. SVI. DEMARCHIA. CVMVLATIORE.

SVMPTV. LIBERALITATIS. ABUNDANTIA.

VNI-

„ viuo longe maior. t) Cubicula non ampla quidem
 „ sunt, perpolita tamen. Pauimentum sacrarii re-
 „ gis, in ipsius cubiculo est, quemadmodum dicunt,
 „ Mosaicum, in oppido repertum. Praeter nigrum
 „ albumque, colores non habet. Ex altera eaque
 „ extrema parte poculum est, instar equorum ma-
 „ rinorum, duobus monstribus impositum. Sub por-
 „ ta aliud est, quod totidem animalia, volantibus
 „ gryphis similia, capitibus cornuta, sustinent...
 „ In uno cubiculorum, duo vultus erant in tabulis
 „ ex orichalco confecti: Quorum alteri cassis vel
 „ mitra imposita. Aduersi erant duo marmorei vul-
 „ tus hominum adolescentulorum. ---- Proximo
 „ loco quatuor marmoreae tenues statuae, in altitu-
 „ dinem bis ac semipedales. Representant *Silenum*,
 „ ut arbitror, ---- *Venerem*, ---- *Apollinem* &
 „ feminae figuram. ----

„ Ex adversa scalarum inferiorum parte locus est,
 „ ubi statuae & alia quaeque antiquitatis curiosa ser-
 „ vantur, dum Xystus est receptaculum conditus.
 „ Hic intranti à sinistra sunt septem statuae aereae,
 „ viuis longe maiores...”,

I. INT.

VNIVERSIS. EXHIBVIT. CIVIBVS. OBQVE.

TESTIMONIA. AMORIS. SINCERISSIMI.

REG. PRIMARIA. SPLENDIDISSIMA.

HERCVLANENSIVM. PATRONO. MIRABILI.

STATVAM. PONENDAM. DECREVIT. Ibid.

P. 3 I.

t) Vitellio statuas equestres, plurifariam positas, malo
 omni corruisse, *Suetonius*, in eius vita c. 9. cum
 aliis, memoriac prodidit.

I. „Imperator, sine dubio; nudus, rudem longam
„manu tenens.

II. „Habitu consulari.

III. „Habitu sacra facturi.

IV. „Mulier, sacerdoti simillima.

V. „Simulacrum Ciceronis.

VI. „Mulier, eodem cultu, quo: IVta.

VII. „Vir, similis Imo, sed non ita magnus.

„Nonnullis ex his oculi adhuc sunt integri: Non
„autem metallici, sed, ad verum pupillae colorem.
„reddendum, peculiariter compositi.

„Ibidem statuae sunt decem marmoreae, quarum:
„duae Ioues, corporis proceritate, solita maiore.
„Vterque capite caret. Reliquae sunt matronae:
„Roman. &c. Praeter ea ibi duas ex delineatione
„caelatas effigies reperi; alteram *Alexandri Magni*,
„alteram matris ipsius *Olympiae*.

„In adiuncta quadam cellula nouem erant clypei,
„omnes in HERCVLANEI theatro inuenti; Quo-
„rum optimi duo speciem habent *Iouis Ammonis*,
„auribus caprinis instructam, magnisque arietinis.
„cornibus.

„In theatro, ad palatium pertinente, seruantur
„sex statuae consulares.

„In alio cubiculo, duo aerea capita & scenam
„comoediae caelata[m] deprehendi, actores omnes
„personatos.

„Proxime, vbi picturae, parua quaedam est
„equitis lancearii, ex orichalco, effigies. Simi-
„liter

„ liter & sacrificium in exigua caelatura : Sacerdos
 „ ad altare libat. Velata ante altare sedet ; Pone
 „ quam figura feminae, stantis duasque faces obli-
 „ quas tenentis. v)

„ Qui restaurandis statuis praeest, sculptor, varia
 „ dicit esse, in theatro, reperta aerearum equestri-
 „ um statuarum fragmenta. Omnium equos *Marci*,
Aurelii Capitolino coniectat nec maiores, fuisse,
 „ nec minores. Ex his artem, qua *Caligula* expref-
 „ sus fuit, miratur.

„ Similiter in orichalco inuenerunt litteras, x)-
 „ ad inscriptiones pertinentes, magnum rei familia-
 „ ris utensiliū numerum, variii generis ; aliquot
 „ vitreas, accurate formatas, sicut nostrae, phialas.
 „ In quibusdam suber ac liquor adhuc fuerat. Non
 „ nihil frumenti & panis iniuria ignis tantopere de-
 „ formati, ut hunc nonnisi è pictura, eundem per-
 „ fecte exprimente, agnouerint“. Cet.

§. XXX.

- v) Capite velato sacrificabant, potissimum mulieres. v. *Saubert* de sacrif. c. XII. p. 274. seqq. Sedeabant, ut adorarent. Ibid. p. 283. Matronae autem sacrificatae, faculas tenere ad aras solebant. v. *Seruum* ad L. IV. Aen. *Virg.* & *Saub.* l. d. c. XVI.
- x) Offenderunt praeterea numos, in memoriam facti singularis HERCVLANEI curos. Aliquot eorum desribit *Memoire sur la Ville &c.* p. 32. seqq.

§. XXX.

Quod reliquum est; auctor de picturis & imaginibus nonnulla promiserat. Ea praeferat ipsius.

Epistola XXXV.

ad eundem R. . .

Rome d. x. Sept.

M D C C X L I I I .

Vt acutissime!

„ Exspectationi Tuæ, vt, quæ de statuis &c.
 „ scripsi, respondeant, ne id, quod de picturis iam
 „ mitto, iusto breuius videatur, necesse erit, hic
 „ non praeterire, quod ante omisi. Incommode
 „ enim satis sum istas res contemplatus. Sane dif-
 „ ficle fuit *Allenique* beneficio Angl. Cos. factum,
 „ vt triennium abhinc primum videre omnia liceret.
 „ Difficultas autem adferebatur periculo, quod *Ca-*
 „ *millus Paderni* paullo ante fecerat, imagines ali-
 „ quot expressurus. Quam ob caussam hunc statim
 „ animouendum curarunt. Ex hoc ipso tempore,
 „ omnes, quibus ea videndi facultas data, quo mi-
 „ nus penicilli usus permetteretur, semper sunt ac-
 „ curatissime obseruati. Igitur, quod reliqui mihi
 „ tantummodo fecerunt, memoria haec, quantum
 „ fieri à me poterat, comprehendit; Deinde die eo-
 „ dem eadem perscripsi. Hoc bis feci. Post ea
 „ comparaui à me notata cum commentariis &
 „ animaduersationibus aliorum. Ita magna facta est
 „ obseruationum mearum accessio. Nec dubito,
 „ fo-

„ fore ut memoriam sequentem, aequa ac superio-
 „ rem, minus imperfectam judicare. fatisque accura-
 „ tam velis. Qui enim, ita conditionibus minus,
 „ commodis, exspectari perfectior potest?

I. „ *Bacchus* sedet, stante coram ipso *Hercule*.
 „ Pone *Herculem* sedet, (in nube nisi fallor,) im-
 „ go feminae alatae, cuius caput laurea coronatum,
 „ sinistra spicam tenet, dextra est porrecta *Baccho*. y)
 „ Iuxta *Herculem* est, ex altera parte, leo, ex altera,
 „ aquila. *Baccho* stat à tergo adolescens ridens &c.
 „ infra eum puerulus lactens, vberibus damae in-
 „ hians. z) *Bacchus* & *Hercules* corporis proceri-
 „ tate sunt solito maiores.

II. „ *Theseus* stat, cum Minotauro, pedibus
 „ ipsius subiecto. Monstrum fictum est humano,
 „ corpore, capite vero taurino. Ibi sunt tres vel
 „ quatuor adolescentes; blanditias ei, pro sua ipso-
 „ rum liberatione, adhibentes: Manus illius oscu-
 „ lantur, eiusdem pedes amplexi. a) Figurae sunt
 „ iusta longitudine, ad viuos dimensa.

III.

y) Ea autem videtur esse *Victoria* v. *Dempster* parali-
 pom. ad *Rosin*. antiqu. Rom. L. II. c. 10. p. 180. seq.
 De antiquo Victoriae apud Romanos cultu mentionem
 iniecit *Dionys. Halicarn.* antiqu. Rom. L. I. c. 32.

z) De *Baccho*, damarum pelle induo v. *Natal. Comir*.
 L. V. c. 13. p. 495. 507. seq. Hic ei habitus, fuit,
 ob stellarum varietatem. Quam ut imitarentur, il-
 lum tripudiis coluerunt; Iisque puer Cissus intererit.

a) Ibid. L. VII. c. 9.

III. „ *Chiron*, b) tendere barbiton *Achillem* do-
 „ cens. Figurae perfecta longitudine, tertiam cir-
 „ citer magnitudinis viuentium partem exprimunt.
 „ Pulcerrima haec est pictura & omnium fere opti-
 „ me conseruata.

IV. „ *Chiron*, Achillem docens mittere iacu-
 „ lum.

V. „ Vit sedens terga aduertit. Sinistra manu
 „ scriptum porrigit alteri, habitu corporis medita-
 „ bundo, capite in cubitum nixo. Id mulier pone
 „ dextra ostendit. Infra eam stat altera, humeris
 „ pharetram ferens; Tertia illam vrget. Vir, pone
 „ quem decreitus quidam subsistit, in modum sup-
 „ plicis pronus iacet, digitos, coram prima seden-
 „ tis imagine, ori adplicat. Figurae vix dimidiā
 „ viuentium magnitudinem habent. Historiam eas
 „ indicare, nonnulli putarunt, de *Appio & Virgi-*
 „ *nia*. c)

VI.

b) Istam fabulam breuiter exponit idem *Nat. Com.* L.

IV. c. 12. p. 378. *Iuuenal.* L. III. Satyr. 7.

v. 210.

— „ Metuens virgae iam grandis Achilles
 „ Cantabat patriis in montibus: Et cui non tunc
 „ Eliceret risum citharaedi cauda magistri.“

Adde *Valer. Flaccum* Argon. L. I. v. 266. seqq.

c) Erat enim quondam in vrbe nefas ab libidine ortum.
App. Claudio L. Virginii filiam, virtute non minus ex-
 cellentem quam forma, amore ardens, pretio ac spe
 pellicere, sed frustra, adortus est. Igitur clienti Clau-
 dio dat negotium, vt virginem in seruitutem affereret.
 Quare ea abducitur, in foro comprehensa. Ad ipsius
 clamorem concursū facto, serua iudicatur coram Appii
 tribunalī. Appius autem Xvir eiusdem facinoris &
 aut̄or

VI. „ *Jupiter*, manu fulmen tenens. Ei à tergo
„ pendet stimulator, *Cupido*. - - -

VII. „ *Ad Herculem* stant *Amphitruo* & *Alcmena*,
„ contemplantes eum, qui infans serpentem manu
„ sua strangulat. *Amphitruo* gladium artipit, eum-
„ que distringit. Accedit imago mulieris, infan-
„ tem complexae, cuius caput iam deletum. d)
„ Haec sunt mutilata magis ac longe minora. - - -

VIII. „ *Simulacrum viri*, tiara Phrygica velati.
„ *Lampadem* in disco manu portat, pannea veste,
„ in coccineo alba, inditus. e)

IX. „ Tres, vti videtur, feminarum imagines,
„ pulcre pictae. Due sunt radiis coronatae: Ter-
„ tia laurea. Minor est species in nubibus, laure-
„ am quoque capite, manu vero gestans pedum,
„ ad istas vergens. - - - Hoc dicunt iudicium
„ *Paridis*. f)

X. „ *Puella* cum *Satyro* luctans, ne vis sibi in-
„ feratur.

XI.

auctor & iudex fuit. Sed parens, iniuriae nec par,
nec patiens, quomodo puellam cultro transfixerit,
tamquam uno, qui ei reliquus esset, modo, filiam in
libertatem vindicandi, *Liuus* est persecutus. L. III.
c. 44. seqq..

d) *Hac de re conf. Natal. Comit.* L. VII. c. I. p. 678.

e) *Hunc regem fere arbitror sacrificaturum. Conf. Alex.*
ab Alex. gen. dier. L. I. c. 28. & L. IV. c. 17.

f) *Virgil. Aeneid. L. I. v. 26.* I. ut alii v. 30. seqq.
Martini. L. X. epigr. 89.

- XI. „Alia, se Satyro permittens.
- XII. „Maritus; cum vxore prandens. Vir, bi-
bitutus, poculum, cormu simile, manu tenet.
„Seruus est ad ianuam.
- XIII. „Sacrificium Egyptiacum. g)
- XIV. „Aliud sacrificium.
- XV. „Perpulcra imago mulieris, habitu cogi-
tabundae. Sursum videt, complicatis digitis &
pollice utroque coniuncto. Manibus innititur
gladius obtusus, vinculo viridi circumvolutus.
Viuae magnitudinem exprimit.
- XVI. „Silenus sedet, cum pueris, vias ore pre-
mens. Ponit hunc est figura feminae, terga ad-
uertentis. Ad ipsius pedes iacet asinus eiusdem;
Aduersus ausem sedet Mercurius, pileo velatus,
tenens citharam.
- XVII. „Species semi nudae, folium sinistra ob-
tendentes, feminae.
- XVIII. „Flora volans, ferens flores sinistra,
dextra subleuans pallam, pariter consitam flori-
bus.
- XIX.
- g) Singularia fuisse Egyptiorum sacrificia Alex. ab Ale-
xandro docet, adeo ut Rotinae fuerint verita. L. II. c.
19. p. 88. a. Feminam enim apud Egyptios immolare,
nefas ducebatur. L. III. c. 12. p. 143. b. Nec pecudi-
bus aut sanguine victimarum, sed thure ac precibus
placare deos solebant. L. II. c. 22. p. 92. a. Macrobius
Saturnal. L. I. c. 7. Atque imitolata victima, caput
abscindebant, illudque diris exsecrati carminibus in flu-
men deliciebant. Alex. ab Alex. L. IV. c. 17. p. 225.
b. Sacrificium autem dum ardebat, se diuerberabant
plagisque adfiebant. Ibid. p. 226. a.

XIX. „*Stymphalides* sagittis suis opprimens *Hercules*. Non ita-magnus.

XX. „*Homo*, capite radiato, sedens. - - -
„ Stant reliqui duo; alter etiam radiis, alter est
„ laurea coronatus.

XXI. „*Vir*, gemina, ut hodie sunt, bipenni
„ armatus.

XXII. „Alius alia instructus.

XXIII. „*Herculis* caput & clava.

XXIV. „*Bacchus*, puer tigride delectatur.

XXV. „*Cornibus* artem trahens; *Cupido*.

XXVI. „Idem, ceruo vectus.

XXVII. „*Cupido*, bigis ab oloribus vectus.

XXVIII. „Idem curru bigarum à leonibus ve-
„ hitur.

XXIX. „*Victoria*, lau'ream manu tenens.

XXX. „*Leopardus* agitans bestiam.

XXXI. „*Carrus*, arcubus, sagittis aliisque ar-
„ mis oneratus. *Camelopardales* duae, quae iun-
„ gantur, paratae.

XXXII. „Auis specie minus usitata, cruribus
„ suis admodum erecta, capite cristato. Accedunt
„ volucres duae minores, cum testa florum & varii
„ generis frutice.

XXXIII. „Alia ad illam pertinens.

XXXIV. „*Psittacus*, cicada agente, rhedam tra-
„ hens.

XXXV.

XXXV. „Anser. - - -

XXXVI. „Anas. - - -

XXXVIII. „Gallus, cum racemo. Cet.

Sacrificia, nuptias, prouincias, aedificia, vas
aliasque diuersi generis picturas refert quidem litterarum auctor; Sed quod longum fuisset, non describit. Plura fere quotidie à viginti circiter misericordis, ad remum ceteroquin datis, expromuntur. Studiosos harum rerum ad epistolam, quam ab Eminentiss. Cardin. *Quirino*, de nouissime effossis, Ill. *Gesnerus* nuper accepit, dclegamus.

II.

ORATIO,

DE

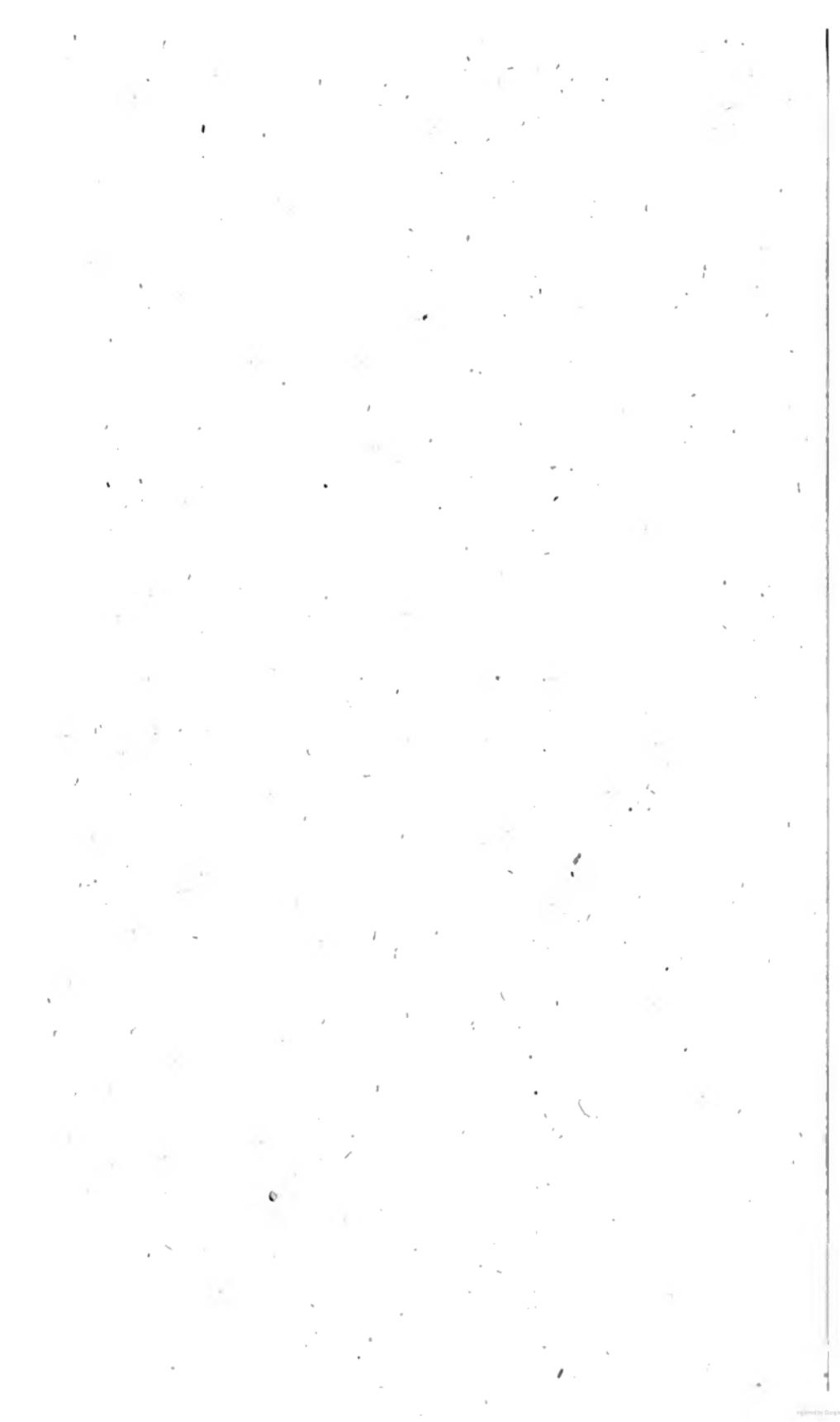
PVERORVM

APVD

VETERES GERMANOS

EDVCATIONE.

E

Nobilissimi consultissimique ex amplissimo ciuitatis senatu delecti,

Clarissimi atque eruditione praestantes collegae,

Auditores omnium ordinum aestimatiſſimi!

Protidam Dei, omnitum bonarum rerum auctoris, cutam, integeritudo cuique sancta semper pietate colendam, omnibus ac singulis lucide satis ubique adparentem, nemo, alia tot ipsius vestigia siue proterie neget, siue turpiter ignoret, è pueritia in primis educanda formanda que non cognoscit.

Quotquot enim rationis participes sibi, parentibus reique publicae procreati, pro natura hominum, ceteris animantibus praestant; Quotquot cauſas rerum vident, recordantur praeterita, praesentia expendunt, diuinant futura: Nec vitam possunt, vbi quisque natus est, nec corpus tueri, nec ad viuendum necessaria, quae belluis tamen natura nunquam negauit, suo quodam, ut aiunt, ac proprio Marte, parare. In lucem edimur admodum debiles, ab aliis excipimus misere inopes; Eamque ob cauſam, quin morigeri, quin deuincti simus

optime de nobis meritis, fieri, credo, nequit. Tollite istam omnium rerum egestatem: Quis hominis animum, in alia quaevis facile aberrantem, saepe feroceum, raro non effrenatum, in suam aliquam vel rationem, vel consuetudinem induceret? Quis suos ipse cogeret? Quis quaeso compelleret parendi contumaces?

Videtis tantam, qua quisque aetatis initio re vera tenetur, naturae necessitatem. Nihilo tamen fecius inuitos plerumque fingi, formari asperos, difficiles non praceptorum modo, verum etiam parentum disciplinam pati saepe nostros, quem Vestrum fugit?

Itane vero ab iisdem annis vitae suae modum habere, praceptoris institutisque, metu adeo supercedere ac magistro prohibente possunt? Ne ratione quidem, sola duce natura, vtuntur, ad orationis & ad vitaे societatem. a) Quid verbis opus est? Quum rei publicae, tum sibi metipsi qui consulere aliquando cupit, (officium autem hoc est, à quo nemo immuniis,) eius à puerō inscritia atque infirmitas aliorum diligenter constituenda & regenda prudentia est.

Patriam, dulce natale solum, quod pace Vesta fiat, *Auditores aestumatissimi, animo intenteque lustre-*

- a) In memoribus ad Lithuaniae & Russiae confinia sitis, a MDCXCIV. venantes inter vrsos cepere puerum, decem circiter annos natum. Is neque rationis, neque loquacis visu gauisus, cum puerō Hamelensi aliisque similiter efferatis, hoc facile declarat. Connor. Euang. med. p. 133.

Iustremus. Sane aut hic Numinis supremi prouidentia, laudibus nonnisi diuinis exornanda eluceret, aut nusquam omnino. Namque aliquam disciplinae rationem apud veteres Germanos nunquam in usu non fuisse, facile patebit. Sed quomodo fuit pristina puerorum institutio comparata? Quantopere illa ab educatione, quae nunc est, abhorret? Quantopere maiorum nostrorum tempora ac fortunam superamus? Rudes olim adoleſcebant, bellicosi, crudeles, rerum expertes beatissimarum: Et si quid praeterea praestitit veterum disciplina, tantum absuit, ut emolliaret alumnos, ut redderet acceptis longe duriores. b)

Mirum autem non videtur Vobis, me nouum, quod Deus ter O. M. fortunet, in hoc Vestro lyceo munus, nobilissimi magistratus iussu, hodie capessentem, in medium proferre eritatem, licet aperiſſimas, à proposito tamen nostro minime alienas. Officii enim, mei rationem, non dubito, quin utrimumque duxerim, eligens dicendi genus, accommodatum rebus nostris, Vobis atitem, quem ad medium opinor, non molestum. Diuinum profecto bonum est, quod senior veriorque puerorum educatio hoc tempore largitur. Id quanti faciant summi, huius ciuitatis viri, dici vix potest. Qui vero fieret, ut quae nobis deum contigit, qua maiores aegre caruerunt, quam bene ac sapienter compararunt posteri, non abuteremur, nec gemmis, nec auro, nec purpura venali, felicitate. Eam,

nisi

b) Tacit. de mor. Germ. c. 14. & quem hic laudasse inter est Senec. de ira L. I. c. 11. & L. II. c. 15.

nisi tam ingenii vbertas, quam dicendi copia mihi deesset, non dicam orando complectenter, sed percenserem numerando. Quare, quod partium mearum adhuc erit, quaeso obtestorque, vt me, haec ipsa temporum nostrorum comoda ex aduersis pristinorum, cuiacentem; patiamini de veterum Germanorum institutis, non ab omni, à recta tamen puerorum educatione alienis, exponere vberius.

Si quid vñquam fuit, *Auditores aestimatissimi*, quod quantum opinio praesumpta possit, quantam vel obtrectionis vel adulacionis suspicionem moueat, plus satis declararet; Sane, qui de primis Germanorum moribus iudicarunt memoriaeque prodiderunt, id ipsum maxime aperiunt. Odium & amorem externos cum nostratis alternis adhibuisse, vt, quae illi conuicia facerent, hi summis extollerent laudibus, partim à *Io. Alb. Fabricio*, viro quondam Hamburgensi, mire eruditio, recensiti, c) partim à *Io. David Koelero*, tum Altorfino, nunc Gottingensi professore, quem honoris causa nomino, diligenter cogniti d) scriptores, facile docebunt. Graecorum, Romanorum voculas quis assensu excipiet, magnifice semper defsc, de Germanis saepe contentim locutorum? Calculum quis adiiciet Italis, Gallis, maleuolorum nominatim *Bodini*, *Bailletti*, *Perraulti*, cetera doctissimorum, iudiciis? Nec partium studiis abripi nonnullos vellem patriae defensores, qui, quum *Morbofios* & *Reim*,

c) Bibliograph. antiquar. p. 32.

d) v. Dissertat. de Germanorum scholis solitis & solidis. Altdorf. 1725. 4.

Reimmannos imitarentur, praeconii verum pariter ac modum excesserunt. Quod inter nimium & pa- rum est, e varia diuersorum temporum, prouinciarum etiam diuersarum ratione, videtur esse iudicandum. Aliter se res habuit Germanorum, aliter Gallorum, aliter Vbiorum. Omnes autem tempore mutatos accepiimus; Natura nulli fere genti cessisse, sensim emendatos institutione atque exercitatione pulcre intelligetis. e)

Strabonem f) consulant, qui pristinos fines Germaniae quaerunt, quam Tacitus g) scribit, terris informem, asperam caelo, cultu adspectuque tristem, primis fuisse temporibus. Sed vehementer errant, qui abiecent planeque inutilem exinde colligunt incolarum indolem. Quaenam est terrarum natio, cuius non rufis non inculta origo fuerit, de primo

vitae

e) Haec tria distinguit *Plutarchus*, de liberis educandis Tom. II. Opp. p. 2. ὡς εἰς τὴν πανίελλη δικαιοπρεγγίαν τρία δεῖ συνδεσμεῖν, Φύσιν, καὶ λόγον, καὶ ἔθος. Καλῶ δὲ λόγον μὲν τὴν μάθησιν. ἔθος δὲ τὴν ἀσκήσιν.

f) L. VII. Geograph. inquit: 'Εσὶ τὰ μὲν πρῶτα μέρη τῆς χώρας τάινης, (Germaniam dicit,) τὰ πρὸς τῷ Ρήνῳ, μέχρι τῶν ἐκβολῶν απὸ τῆς πηγῆς αἰξαμένοις χεδὸν δὲ Γοι καὶ Τάγος ἐπὶ Γοὺς ἐσπέρειον τῆς χώρας πλαῖσις ή πολιαρμία πᾶσα. - - - Εξηγητούμην η χώρα πρὸς νότον, καὶ συνεχῆ ταῖς "Αλπεσὶ ποιεῖ ῥάγους τιὰ πρὸς ἔω τελαμένην, ὡς ἂν μέρος θεαν τῶν Αλπέων. κ. 1. λ.

g) De mor. Germ. c. 2.

vitaे statu paullatim dedocta? Ecquis, scientia atque optimarum artium usu, temere negabit, ceteras gentes postea antecessisse, eadem loca solitudine & inopia quondam vasta habitantes? Quid disciplina, quid praecepta vel apud vetustissimos potuissent, tot ingeniorum testimonia indicant, quot dare recentioribus feliciter contigit.

Interiores veteris Germaniae nationes, reliquias, aliorum commercio quodam cultis, simpliciores tradunt. h) Propriam & sinceram gentem vocant, sui tantum similem. i) Hospites vero eosdem habent, satis humanos. l) Plus ibi bonos mores valuisse, concedunt, quam alibi leges. m) Migrations quidem, incertae sedes, vitae genus, nec commodum, nec tranquillum plurimis interdixerunt, quibus vi iuris hodie prohibemur. n) At enim vero leges illis ferre ac tabulas quasi figere, praecidere libertatem, graue omnino insuetis onus imponere, nemo tum ausus est. Nulla penes principes eorum fuit

h) *Tacit.* l. d. c. 5. & 17.

i) *Ibid.* c. 4. & 22.

l) *Ibid.* c. 21.

m) *Ibid.* c. 19.

n) *Strabo.* l. d: Κονὼν ἐσὶν ἀπασι τῆς ταύτη, τὸ πεζὸν τὰς μέγανασάρεις εὔμαρξες, διὰ τὴν λιτότητα τῶν βίων, οὐδὲ τὸ μὴ γεωργεῖν μηδὲ θηταυγίζειν, ἀλλ' ἐν καλυβίοις οἰκεῖν εφίμενον ἔχει παραπονήν. --- Μιμόμενοι τὰ οἰκεῖα ταῦς αἴμαμαδεῖαις ἐπαρεῖντες, σποι ἐν δέξῃ τρέπονται μετὰ τῶν βοσκημάτων. v. *Iul. Caesar.* de bell. Gall. l. VI. c. 22.

fuit iubendi potestas; Nullam, praeter auctoritatem suadendi, ipsis permisérunt, o) poena metuque perfecte immunes. Qui fieri potuit, vt mores hincūl constituerentur, vt aliquid esset legibus praeclare comparatum? Harum itaque rerum culpam liceat in Germanorum indolem ac naturam transferre, tamquam futilem, omnibusque animi dotibus indignissimam?

Ac sicut inuita, quod aiunt, Minerua laborant, qui δίχα Φύσεως, vel repugnante natura, ad aliquod studium animum adiungunt; Ita quoque est innata mentis humanae conditio, sine disciplina atque institutione, caeca, dubia & de via deflectens. p)
 „Facile“ quidem est, vt ait Seneca, q) „teneros“ adhuc animos componere: „difficiliter“ autem „reciduntur vitia, quae nobiscum creuerunt.“ Quid quæsto existimamus de iis, qui hac educatione, qui ista disciplina, vt Germani veteres, diu olim caruerunt, tam iusta, quam maxime necessaria? Multa iam commemorem magnaque illorum merita, de humanitatis studio, de linguarum proprietate, de artibus, quibus liberales doctrinae ingenuaeque continentur? Ingenii exspectemus acumen? Limatum opinemur ac politum iudicium? Rerum prudentiam ipsis tribuamus & mitem & quasi vietum, tamquam coercere cupiditates didicissent, animum? Educationis delicias, quibus dignosci dominus ac seruus potuisse, plane ignorarunt: Quin potius inter eadem pecora,

o) Tacit. I. d. c. II.

p) Plutarch. I. supra. c.

q) De ita L. II. c. 18.

pecora, in eadem humo degerunt, donec aetas separaret ingenuos. r)

A paruulis in id maxime incumbeant, vt, quod Theano, s) Pythagorae vxor, quandam praeceperat, à labore iniuriaque caeli se praestarent inuisitos, t) Impuberes, quippe qui ex hoc ipso magnam tum adepti gloriam, manserunt diutissime. v) Longioris autem huius aetatis studium, quo quidem exercitati perhibentur, nude agendi, vel maximo frigore, fuit, recte natandi, bene venandi, fortiter sci-teque militandi. x) In saltu nominatim habitantes Suevi, magna pars Germanorum, qui meridiem spectabant, y) vndique sylvas, solitudinem, silentium, alioqui cogitationis incitamenta, adiumenta non habuere, nili venationis. Nam montibus solam inerrare Dianam, putantes, Minerua fugiebat; Feras igitur excitatum agitatumque, quoties non inibant bella, sunt frequenter profecti, z) Vitam vero tantum non omnem quamquam pudice, parce ac duriter agerent, à labore, sicuti ingenium est omnium hominum, a) proclives tamen fuerunt ad libidinem. Otio, somno ciboque sese dedisse, certum.

r) *Tacit. de m. G. c. 20.*

s) v. G. Stollen. Historie der heidnischen Moral. p. 267.

t) I. *Caesar. de b. G. L. VI. c. 21. & 28.*

v) Ibid. & *Pomp. Mela*, L. III. de situ orbis.

x) Ibid.

y) *Strabo, Geogr. L. VII. passim.*

z) *Tacit. l. d. c. 15. Pomp. Mela* libro iam dicto.

a) *Terent. Andr. act. I. sc. 1. v. 50. seq.*

tum est. b) Ebrietatis probrum, illis vulgo obiectari solitum, constanti fama atque omnium fere testimoniis confirmatum, quis Vestrum nescit? c) Quis eos, ipsius expertes, vere planeque pronuntiabit?

Atque ut, scientiis vel doctrinæ quale statuerint pretium prisci natalis soli incolae, strictim dicam, in rebus diuinis superstitionis antiquæ sectatores, Tuis stonem deum, terra editum & filium Mannum, pro gentis conditoribus, celebrarunt. d) Alterum illis omnium rerum creatorum fuisse, Deum; alterum Adamum, qui suo quodam iure arbitrarentur, non defuerunt. e) Nostra parum refert, siue Iapetum Tuiftonem & Gomorem Mannum, cui tres filios, quos ille habuit, f) plurimque tribuerunt; siue aliis nominibus vtrumque dixeritis. In deorum numerum certe relati traduntur, pariter ac Mercurius. Quem quum maxime colerent, humanis quoque hostiis statuto tempore placare, contra ea Herculem ac Martem animalibus conciliare sibi, solebant. g) Non nulli Sueorum sacrificabant Isidi. Alii vero, (diuersa enim Germanorum sacra fuerunt,) alias adorabant, nec quemquam ducebant numero deorum, nisi quem aut cernerent, aut, mortales aper-

te

- b) *Tacit.* l. c. c. 15. *Pomp. Meta* L. III.
- c) *Tacit.* eiusdem libri c. 4. & 22. seq. *Ammian. Marcell.* L. XV. c. 29.
- d) *Ibid.* c. 2.
- e) E. g. *Phil. Cluuer. Geogr.* L. III, c. 6. & v. *Reimann. hist. lit.* P. II. p. 10.
- f) *Gēn.* X. 2. seq.
- g) *Tacit.* de m. G. c. 9.

te iuicare, aequo luculenter viderent & cognoscerent: vt Solem, vt Vulcanum, vt Lunam. Reliquos ne fama quidem acceperant. h) Feminis praeter ea sancti aliquid inesse, prouidi & diuini, crediderunt, ita vt neque illarum consilia spernerent, neque ab ipsis responsa negligerent. Aurinam, Velle-dain aliasque diu sunt, instar numijnum, venerati. i) De futuris, modo virgarum surculis, modo auium voce volatuque, modo equorum hinnitu, moniti dicuntur. l) Quae omnia de cultu Germanorum diuino, tam irrito, quam imperfecto testantur. Quae primas puerorum, cum de rebus sacris, tum de natura numinis, notiones significant.

Neque in cognitione caeli ac siderum, annuarium commutationum, temporum atque aedificandis rationis, difficile est iudicare, quid praestiterint: quum non dicrum, quod nunc sit, sed noctium numerum minus congruenter computasse; m) quum hiemem, ver & aestatem habuisse, autumni vero perinde nomen ac bona nesciisse; n) quum rerum gestarum memoriam non nisi carminibus celebrasse; o) quum denique suam quisque domum ita instruxisse

h) I. Caes. de b. G. L. VI. c. 21.

i) Tacit. l. d. c. 8. Roffen & Nerret. Iuden- und Heiden-Tempel. P. I. p. 922. seqq.

l) Tacit. Ibid. c. 10.

m) Ibid. c. 11 I. Caes. l. d. c. 18.

n) Tacit. c. 26.

o) Ibid. c. 2.

struxisse, cognitum est, vt tecta nihil amoenitatis, nihil salis, nihilique sumtus haberent. p)

Litterarum studia, si Tacito q) credendum, auctori satis locupleti, nostrates antiquissimis temporibus bene attigerunt. Namque eorum indolem ac naturam, (dicam ut res est, *Honoratissimi Auditoris*,) viri pariter ac feminae ignorauunt. Quid? Abhorruere à sapientia, quae hominem à natura inchoatum perficit, quam profani homines alioquin praedicarunt suam. Quid? Vt ebantur suo, quo quisque natus erat, sermone: Cui, si quem adiunixerunt peregrinum, Graecus fuit. Eius saltem monumenta quaedam in confinio Germaniae Rhetiaeque per diu extitisse, proditum memoriae est. r)

Sed generatim ex his facile diuinatur puerorum educatio, quae non eadem vbiique reperitur. Alii, alii mansuetiores, laudem meriti; alii à vitae consuetudine remotiores, in vituperationem adducti; Multi, iuxta Rhenum fluuium habitantes, forma, moribus ac victu similes Gallorum fuerunt. s) Galli Vbios, Coloniae, quam Agrippinam vocant, finitos; Vbii Tencteros & Cattos; Hi autem alios superarunt. t) Germanos habuisse Druidas, v) ingenio-

p) Ibid. c. 16.

q) Ibid. c. 19. Varias h. l. interpretationes habet Excell. Koelerus in dissert. laudata p. 22. seqq. Huc cum primis etiam spectat Sum. Ven. Henmanni progr. de Germ. priscis litterar. secreta ignorantibus. 1719.

r) Tacit. c. 3.

s) Strabo Geogr. L. VI. & VII.

t) I. Caes. de b. G. L. IV. c. 3. & Tacit. de m. G. c. 32.

v) v. Brucker. hist. phil. crit. T. I. L. II. c. 9. §. 4.

geniorum doctrinaeque principes, quos in primis plerumque aestumarunt Galli, partim negant, x) sed de interioribus arbitror minus ut catus; partim adfirmant, y) sed de reliquis, qui sunt, cum commercii, tum vicinitatis iure, Gallicis moribus adfuefacti.

Quam ob rem quid Germanorum disciplinae tribui, quid Gallorum institutioni debeat, secerni enim haec ab illa atque interhosci potest, explicabunt ea, quae de educatione puerorum, pro ut fertur Gallis quondam visitata, adhuc commemoranda videntur. Nam, qui rebus ipsorum diuinis interfuerunt, sacerdotes, vates, religionis interpretes, puerorum magistri, Druides illi, z) quos modo laudauimus, adolescentulos docebant, in specu, in abditis saltibus, a) tenebrarum, haud scio an etiam inelegantiae, domiciliis. Vnde apud eos congregati, quod ferre non mitamur, vel maximis excitabantur praemissis, vel sua sponte in disciplinam conueniebant: A propinquis etiam parentibus mittebantur. b) Cunctantes miramur huius disciplinae alumnos, qui plus minus

x) I. Caes. l. c. L. VI. c. 21. Sam. Schurzfleisch. opp. hist. p. 832.

y) I. Fr. Reimann. hist. lit. P. II. p. 55.

z) v. Rossen & Nerret. l. d. p. 917. & 919. seqq. De Druiadaru, in rebus fruolis, religione, lege Plinii hist. nat. L. XVI. c. 44.

a) I. Caes. de b. G. L. VI. c. 30. & 13. Pomp. Mela L. III. c. 2.

b) Ibid. c. 14.

minus viginti annos in eadem permanebant. c) Quales enim quaeso fructus, quanta aetatis ingrauescentis, quanta sanctutis emolumenta exinde ceperunt? Satis quidem erat diurna seges; Sed messis in herba.

Nisi in ordinem suum plerumque cooptassem, quos tam egregie eduxerant, nisi militiae vacationem omniumque rerum habuissent immunitatem, d) nisi magno in honore Druidum arcanae imbuti fuissent: e) Qui tot tam diu operam illis dare, qui scutum f) frameamque negligere, ceteroquin togam & primum adolescentiae honorem potuerint?

Graecas quidem litteras constat eos, tam publicis, quam priuatis in rebus adhibuisse; g) Carminalia, antiquissimum annualium genus, rerum gestarum summaria quasi ac memoriam, tradidisse; h) Multa de sideribus atque eorum motu, de mundi & terrarum magnitudine, de natura rerum, de deorum immortalium vi ac potestate iuuentuti disputatione; i) Virtutibus dubitassem, nisi mortis metu exonerarent, elucdere quemquam. Hinc hominis animum interire, negabant. Hinc eum ab aliis ad alios, tamquam edomo

c) Ibid.

d) Ibid.

e) Ib. c. 13.

f) Tacit. l. d. c. 9. & 13.

g) I. Caes. b. G. c. 14.

h) Ibid. & Tac. c. 2.

i) I. Caes. c. 14.

domo in domum transire, auditoribus persuaserunt. l) Si scite, si congruenter ab origine à primisque causis repetiissent omnia, soli memoriae non studuisserent & ratione vti quisque didicisset sua. Si explicare atque excutere intelligentiam suam voluerint, aequo Vobis concedam animo, non ita peruvulgata fuisse Druidum praecepta. Sed proh dolor! Non aliis, sed sibi, non discipulis, sed magistris, non auditoribus, sed doctoribus docuerunt. Namque ex inuidia laborabant. In vulgum effterri disciplinam tam praeclaram, noluerunt. m) Ac ne adolescentes memoriam remitterent, (quasi vero unicum id esset humanitatis signum,) veriti, in eadem excolenda, nulla ingenii ratione habita, nulla iudicii, omnem maluerunt industram, quam poterant, adsidue expromere. n) Quo factum est, ut magnum apud eos discesserent versuum numerum o), coque probe callentes, siue domum reducti, siue ipsi Druides facti, vel maximis rebus pares praedicarentur, essent eruditissimi.

Attamen progressio & Germanis, & Gallis ad virtutem fuit? Ita quaedam fuit; sine legum obseruatione, sine violatione iuris. Impunitatem non permiserunt, maximam fere semper peccandi illaecebrarunt. Poenam publice constituebant in flagitia, ne ab iis sibi quisque cauere non posset. Causam flagitio-

l) Ibid.

m) Ibid.

n) Ibid. L. VI. de b. G. c. 14.

o) Ibid.

gitorum reticebant, ne insontes prava cupiditate incenderent. p)

Tandem aliquando ex ephebis excesserunt. Liberos suos Galli, quum adolescenter, quum militiae bellique manera sustinere possent, palam ad se adire, antea contra ius fasque erat, patiebantur, in celebritate hominum, in conspectu parentis versari, tunc honestum ducebant. q)

Quod autem reliquum est, Galliae populi magis magisque paullatim sunt exculti. Primum enim ruidores, deinceps laudabilem doctrinarum studiis ex feritate ad mansuetudinem traducti, iam ante *Cæsar*is & *Taciti* memoriam, quod veterque omisit, quod *Iustinus* r) & *Amianus Marcellinus* s) scriptum reliquerunt, sensim sunt Graecorum praceptoris imbuti. Nam Tarquinio regè Romano factum est, ut ex Asia Phocenium iumentus, ostio Tiberis inuecta, in ultimos Galliae sinus nauibus deinceps profecta, Massiliam inter Ligures & feras gentes Gallorum conderet. Hi autem, à vicinis fatigati, Graeci Gallos & usum vitae cultioris & agrorum cultum & urbes moenibus cingere docuerunt. Tum legibus non armis vivere, tum & vitem amputare & oliuam ferere consueuerunt. Adeoque magnus tam rebus, quam hominibus impositus est nitor, ut non Graecia in Galliam emigrasse, sed Gallia in Graeciam translata videretur. Post ea inchoata sunt per Bardos, & Eubages

p) *Tacit.* l. c. 12.

q) I. *Cæsf.* de b. G. c. 18.

r) L. XLIII. c. 3. seqq.

s) L. XV. c. 23. seq.

bages & Druidas multo maiora. Bardi fortissimum quodque illustris viri factum, heroicis versibus cum dulcibus lyrae modulis cantarunt; Eubages scrutantes summa & sublimia naturae pandere conabantur. Inter hos Druidae, ingeniosis celsiores, sodalitiis adstricti consortiis, quaestionibus occultarum rerum altarumque erecti sunt & despectantes humana prouinciarunt animos immortales.

Habetis vniuersum disciplinarum, quales tunc fuerunt, orbem; videtis omnem scientiarum complexum, quibus eridiri studiosa Germanorum iuuentus fortasse potuit: Litteras Graecas dico, poetice, historiam rerum antiquiorum, dimicandi caeli studium, quod astronomia vocatur, terrarum descriptionem, quam geographiam appellamus, rerum naturalium scientiam, physicas nonine celebrataim, theologiam in priuis ac disciplinam morum. t) Maiores vestros huius institutionis aluninos accepistis vicinales. Virtutem, cuius laus omnis in actione consistit, vsu magis & re ipsa, quam contemplatione ac nomine, exercebant. Virtutem in omni vita maximi faciebant, ita ut ipsis ea nihil esset antiquius. Virtutem commune omnium hominum, huius ipsius causa, officium esse putabant. Virtutem --- Quid quaero? Bonos omnino viros se praestabant.

Iam vero haec omnia, *auditores aestimatissimi*, nihilo secius valde adhuc erant imperfecta. Tantum, credite, huic disciplinae deerat, quantum addi multis vix potuit facculis. Neque hoc vniuersae Germani-

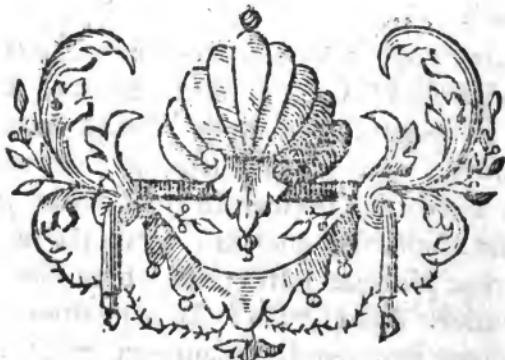
t) v. I. Brucker. Celeb. viri hist. phil. crit. T. I. L. II. c. 9.

Germanorum nationi contigit, quod iam semel iterumue monui, neque eadem omnibus vna fuit artium ac scientiarum ratio. A Graecorum colonia, postea Massiliensi, optima quaeque acceperant Galli; Sed ab his quo remotiores essent, eo magis, utrum inuidia ducti, an incuria sumpiti, quid interest? eo inquam magis eoque diutius educationis optimae expertes, litterarum studia cominodaque ignorarunt.

Barbaris denique ad verum Dei cultum conuer-
sis, haec scimus aliquoties, paullatim vero, com-
pensata, partim Constantini Chlōri cura, partim
imperio ac prudentia Caroli M. partim beati Lutheri,
Melanchthonis & Justi Menii consiliis. Deo & ma-
gistratui acceptum referimus id, quod de scholis, de
puerorum educatione, de iuuentutis disciplina, ali-
quamdiū praeclare, sapienter ac pulcre constitutum
est.

*Quare, rogo vos, auditores honoratissimi, qua-
re nobis ea data? Quare conseruata sunt? Quare,
quaeso, temporum inclinatione, nostra deum digne-
tia fuetunt, quae maxima sapientiae incrementa,
maxima liberorum nostrorum bona secum ferant,
quanta ne cogitarunt quidem, memoria superiori.
Exploratane pristinæ institutionis atque eius, qua
hodie vtimur, dissimilitudo? An scholarum inclina-
tam ac prope iacentem fortunam queramur? An ve-
teres suis exponebant veram hominum sapientiam,
qua, quicunque voluerit, gaudere hodie potest, co-
gnitionem salutis aeternae, artes, quae ad humani-
tatem pertinent, scientias, quae verum expromunt,
qua lucem adferunt menti, voluntatem corrigunt?
An bis duo lustra transigere iucundius utiliusue vi-*

detur, sub moderamine eorum, qui ad aurem insuffrant, quae ceteros celant, quae, quasi occulta, prodere vetant nec docentibus, nec discentibus clare satis perspecta? Tempora nostra nosmet nobis gratulemur, quae veritati inseruiunt, quae tot modestiis, tot cruciatibus levant iuuenes studia aemulantes, quae sana, prudenti, necessaria puerorum educatione delectantur. Hoc ipsum lyceum, hoc latidandum nobilissimi magistratus institutum, hi disciplinae elegantioris alumni, parentum deliciae, spes salutis communitatis, vestri non minus, *meritissimi collegae*, labores, atque adolescentulorum alacritas, ardor & progressus de tanta aetatis nostrae, nunquam non exoptanda, felicitate loquuntur. Cet.

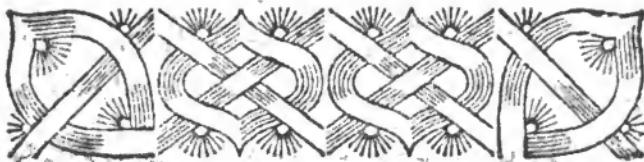

L

D E

P E T A L I S M O.

De PETALISMO exponam, à Syracusanis, odio tyrranidis constituto, ad similitudinem Ostracismi Atheniensium.

Notationem ipsius nemo ignorat, qui, quid sibi velit Graecorum πέται. cv, recte intelligit. Ea enim est huius vocis vis ac potestas, ut primum significet folia, quae in arborum frondibus progerminant, quae vernum tempus producit; deinde laniam, foliis fortasse similem. Itaque Hesiodus gratiam esse nauigationem arbitratus, vere adpetente,

„gelidus canis quam montibus humor
„soluitur“,
inquit: a)

Ἔ Ήμος δὴ τὸ περῶτον ὅσον τ' ἐπιβάσα κορώνη.
ἴχνος ἐποίσεν, τόστον πέταιλ' αὐδεὶ φανεῖ
ἐν κεάδῃ αἰεστάτῃ.

„Quando

a) Egy. n. n. v. 677. seqq.

„Quando primum quanto procedens cornix
 „vestigium fecit, tantum folia homini adpareant,
 „in fico summa“.

Idem, hac ipsa voce usus, laetam segetem alibi descripsit, his verbis: b)

οὐγεὶ μὲν ἦμων
 αἰχμῆς οὖτείησι πορονιώντα πέτηλα
 βειθόμενα συχύων, ὡσεὶ Δημήτερος αὐλὴν.

Quae ad verbum exprimo de Graecis:

„Illi quidem metebant
 μικρονibus acutis incurua folia
 impleta spicis tanquam Cereris donum“.

Haec autem usitata τὰ πέτηλα significatio fuit. Nec dubito quin è corona Dianaæ, (Ephesinae, ut opinor,) deciderit folium, quod *Aelianus* c) vocat πέτηλον, à puero quodam furto ablatum. Namque expertes doctrinae diuinioris Dianaæ sibi finxisse coronatam, quod tacitum est multis antiquitatum scriptoribus relictum, praeter *Aelianum*, obseruat *Dionysius Halicarnassus*. d). Sed coronas tribue-

b) Ἀσπ. v. 288. scqq.

c) Var. hist. L. V. c. 16.

d) Antiq. Rom. L. II. c. 22.

tribuebant veteres Ioui è quercu, ex olea Miner-
uae, Baccho ex hedera, ceteris ex aliis arbori-
bus, e)

„olim quas vellent esse in tutela sua“. f)

Et quem fugit, Dianam non venationum modo, ve-
rum etiam siluarum fuisse deam, praesidem, cu-
stodem? Quare quid obstat, quin Αέτεμίδος caput
cinctum putemus corona, ex arborum foliis, iis-
que, ut ornatissimum fieret, inauratis? Quin πέ-
ταλον χευσθν, ab Aeliano commemoratum, non
laminam, non bracteam, ut interpres voluit, sed
auratum folium significet?

Recentiores quidem, maxime rerum ecclesiasti-
carum scriptores, ut Epiphanius, g) ut Eusebius, h)
ut alii, quos diligenter explanauit Suidas, i)
auram laminam hac voce adpellarunt, à pontificibus
in fronte gestatam. Talem adscribunt Iacobo, fra-
tri Seruatoris μακαριστάτῳ; Talem etiam Ioanni,
discipulo, ἐπὶ τῷ σῆθιος τῷ Κυρίᾳ αναπεσόντι.

Sed Syracusanorum πεταλισμὸς, ἀπὸ τῶν πε-
ταλῶν, „a foliis“, nomen est sortitus. „Ostracif-
mus“.

e) Conf. Feith. Antiqu. Homer, L. I. c. II.

f) Phaedr. L. III. fab. 17.

g) Haeres. LXXIIX.

h) Hist. eccl. L. III. c. 31.

i) Sub voce πέταλον.

mus“ enim erat , quod *Hesychius* ^{l)} docet , ὁ διὸς
Γύλων γνόμενος , „foliis fieri solitus“.

Ex quibus adparet , eandem fuisse Thebanorum , Atheniensium & Syracusanorum naturam . Nam apud eos quo quis maiori erat auctoritate , eo quoque maiori ciues erant in timore . Et quo quis magis metuebatur , eo maturius adficebatur exilio . Hinc tuos Thebani ^{m)} quondam eiecerunt ἵππας χρητας , quasi dixeris equitum magistros . Hinc Athenienses , in cunctate maxime florentes , testarum suffragiis , quod Ostracismum vocant , expulsi . ⁿ⁾ Hinc quoque apud Syracusanos PETALISMO multatitudines omnes , quorum potentiam extimescebat , qui illis non videbantur posse esse priuati , quos in suspicionem adduxerant , tamquam nouarum rerum cupidos , trahi ad imperii cupiditatem .

Atque ad id occasio data , teste *Diodoro Siculo* , ^{o)} haec fuit : Saeculo conditi orbis XXXVI , quum multis in Siciliac locis conspiratae factiorum partes , tum Syracusis erat ciuitas mixta , procaci libertate & effrenata Tyndaridis cuiusdam audacia . Hic quidem friuola iactantia tumens , homo & callidus & ad fraudem acutus id potissimum agebat , vt in fidem & clientelam suam se conferrent , quotquot eius

^{l)} Sub voce πεταλισμός .

^{m)} *Plutarch.* de gen. Socrat. T. II. p. 578.

ⁿ⁾ *Cornel. Nep.* Cimon. c. 3.

^{o)} *Biblioth. hist.* L. XI.

eijs ciuitatis fortuna miseri. Vedit autem, se tanta molientem non satis tutum fore, sine fatelitibus. Igitur clientes suos saepius exercendo effecit, ut sibi essent praesidio. At non ita multo post ad iudicium ipsius nomen delatum. Reus in custodiam datus &, legitimis quibusdam confessis, cum ceteris tumultum concitantibus, quo captiuum recuperarent ducem, suppicio mactatus est grauissimo. Quo quidem peccantium interitu nihil secius non deterriti, qui concupisebant tytannidem: Sed saepius sunt factiosi Syracusarum libertatem opprimere conati. Ex quo etiam factum est, ut populus non posset, quin Atheniensium imitaretur institutum & πεταλισμον in re publica introduceret.

Quid multis? In testas inscripscrunt Athenis, nomina ciuium, infestorum libertati communi. Eadem referebant Syracusis in folia oliuae. Athenis, qui plurimas testas habebant in vnam connectas vel decem, vel quindecim annorum exilio p) adfiebantur. Syracusis autem, quorum plurima folia fuerunt, ex numero ciuium in quinquennium eiecerunt.

Ac ne longum sit, Ostracismus Athenis diuissime valuit. Res enim publica hac lege praeclare

p) Alex. ab Alexandr. dier. gen. L III. c. 20.

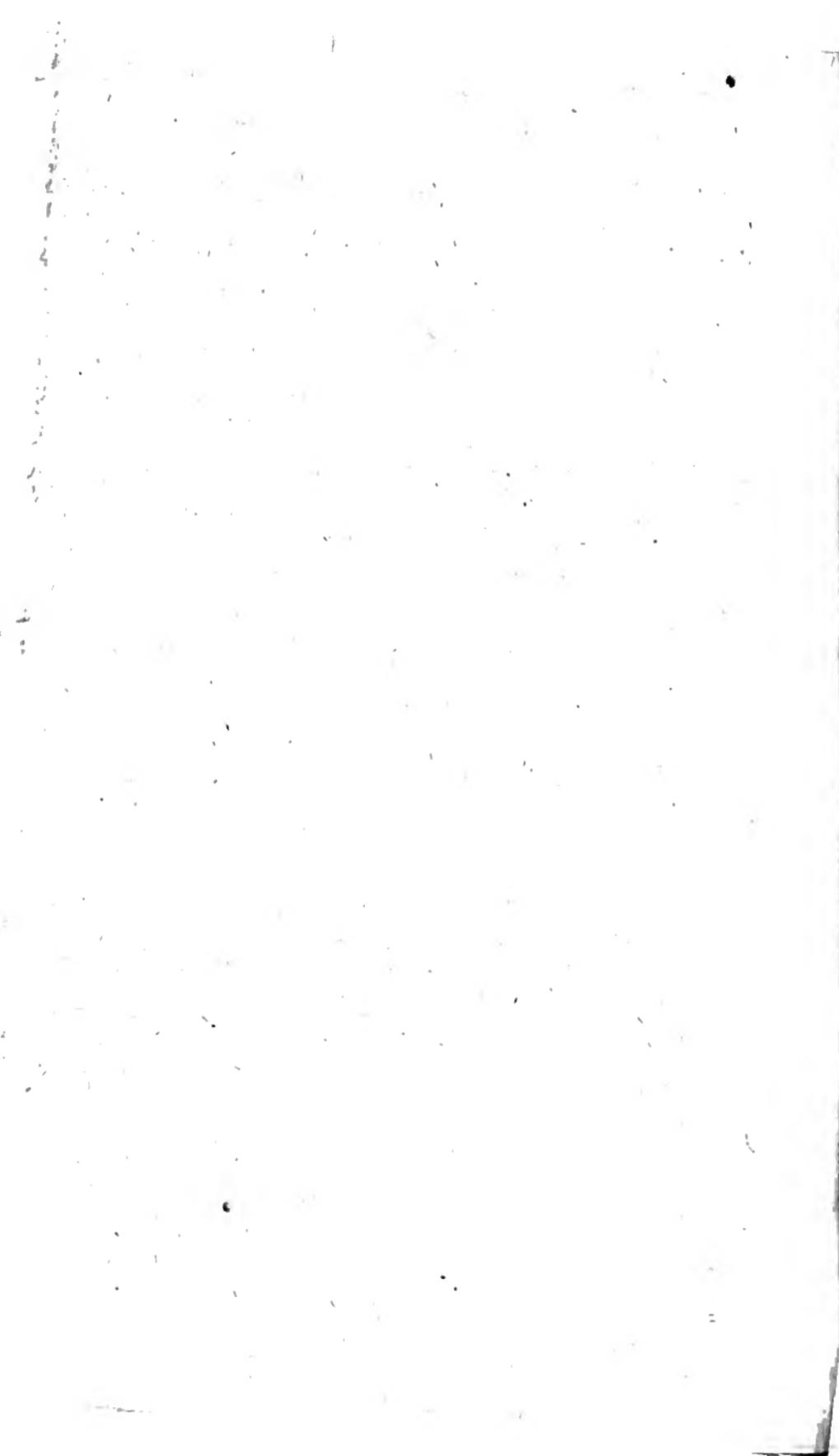
clare erat comparata. Petalisnum vero Syracusis non multo postea sustulerunt. Nam tantum aberat, ut in commune consulerent, ut optimus quisque luxuria diffueret; siquidem formidine poenae abiiciebant tantum non omnes curam rei publicae.

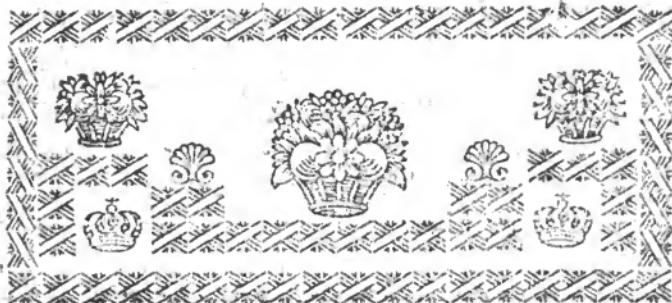

I V.

DE

ARA LVGDVNENSI.

Non eram nefcius, DVLCISSIMI AVDITORES, quum, quae *Iuuenalis* habet in Satyris difficultia & perobscura, partim interpretari, partim illustrare Vobis inciperem, fore ut hic meus labor in varias variorum reprehensiones incurreret. Discedatis enim ab ilis, quae inexplicabilia videntur; Nonne verendum, ne aures Vestras conceleret poeta, ne vltro citroque perdiderit

„piadicitiam, Saturno rege moratam
„in terris, vilainique diu“?

Quare omni cautionis genere hac in te vſis, quod ad me pertinet, incumbere in id eo magis debebo, quo minus vel *Iuuenalis*, vel mei Vos aliquando poeniteat. Terminis iam sumus circumscripti, nisi fallor, & iustis & necessariis. Mittamus itaque vel profana vel minus honesta. In rem vero praesentem ut veniamus, ad ARAM LVGDVNENSEM Vos mecum accingite. Satisne hoc constat, contumeliae non minus quam latidibus acceptum referre artes, quibus liberales doctrinae continentur?

Vidego,

Videte, quantum olim exstructa **LVGDVNENSIS ARA** metum incusserunt oratoribus. Sane magnopere ad illam quondam elaborarunt, ut composite, ut ornatae dicerent, cum quadam etiam actionis dignitate. Maxima enim ibidem fuit horride & inculte dicentium ignominia. *Iuuentalia* a) nostro inter spem & desperationem haesitat libidinosus heres & pallet,

„vt nudis pressit qui calcibus anguem,
„aut **LVGDVNENSEM** rhetor dicturus ad **ARAM**^c.
Quae vt eo facilius intelligatis, de integro diceharda res est.

Aras & altaria solent plerumque internoscere. Nam diis superis antiqui, vt *Festus* b) auctor est, in aedificiis a terra exaltatis sacra faciebant. *Quod* multo aliter siebat terrestribus, aliter infernalibus. Ab hac autem altitudine *altaria* sunt, in quibus adolebatur ignis, nomen fortita. Sunt etiam, quia ex igne, in altaribus alendo, vocem explicant. *Aras*, si *Varronem* c) audiimus, adpellatunt ex aereis: Quae loca pura fuerunt, vbi veterum frumenta secca vel terebantur, vel arefiebant. Atque, ob ilorum similitudinem, cuius loco in urbe puto Romani hoc nomen impulerunt. Nisi potius ara dicitur ab ardore. „Ad quem“, idem inquit *Varro*, „vt sit, sit ara. A quo ipsa area non abest; *Quod* „qui arefacit, ardor est solis“. Sed non pari modo

a) L. I. Satyr. I. v. 43 seq.

b) Sub voc. „altaria“.

c) De ling. Lat. L. IV.

do notationem arae inuestigauit *Macrobius*, d) eundem auctorem ceteroquin secutus. Namque aras primum ansas adpellasse Romanos opinatur; „Quod „, esset necessarium, à sacrificantibus ea teneri“.

Vt cùnque erit, vtraquę tamen voce, pro ratione vel rerum, vel scriptoris etiam promiscue vtuntur. Nec altare semper est à terra erectum, nec ara in eadem constituta. Dīs etiam supēris aras tribuit, iisque altitudinem praescripsit *Vitruvius*. e) „Ioui omnibusqae caelestibus“, inquit, „quam excelsissimae constiuantur, Vestae, Terrae „, Marique humiles collocentur. Ita idoneae his institutionibus explicabuntur in mediis aedibus aras, runt deformationes“.

Hinc *Iuuenal*is f).

— — — „nullas numinorum ereximus aras.“

Et *Virgilius*: g)

„Saxa, vocant Itali mediis quae in fluctibus aras, „dorsum immane mari summo.“

Neque ita multo post Aeneas Veneri promittit: h)

„Multa tibi ante aras nostra cadet hostia dextra.“

Traiani quidem Caefaris virtutes, vt exornarentur laudibus diuinis, memini *Pliniam* i) scripsisse, eum esse electum „inter aras & altaria“. Sed, nisi fal-

lor

d) *Saturnal*. L. III. c. 2.

e) De architect. L. IV. c. 8. v. *Natal. Com. Mythol.*
L. I. c. 10.

f) L. I. Satyr. I. v. 114.

g) *Aeneid*. L. I. v. 113.

h) v. 338. & 353. & 359.

i) *Panegyr*. I. 5. *Conf. Liu*. L. I. c. 32.

lor vtrumque coniunxit, vt Traiani electionem sanctam, sancto quippe loco factam, digne praedicaret. Cui alienum non est, quod de Zacharia, loco, summa colendo caerimonia, μεταξὺ τῶν ναῶν καὶ θυσιασηγίς, imperfecto, accepimus. 1)

Itaque ARAM LVGDVNENSEM exstructam & à solo exaltatam, non terrae superficiem fuisse, non aream modo sanctam, nec repugnat, nec Straboni m) fuit incognitum. Hic autem de duabus aris, quae Lugduni fuerunt, mentionem fecit, iisque haud dissimilibus. Alteri non inscriptiones solum LX gentium tribuit, verum etiam imagines singularum, quae plano in loco fieri non poterant. Alteram aequa magnam vocat, his usus verbis: "εσι βωμὸς αξιόλογος ἐπιγραφὴν ἔχω τῶν εθνῶν Στὸν αριθμὸν, καὶ ἐικόνες τέτων ἐκεῖσθαι. Καὶ ἄλλος μέγας. Illam Alexander ab Alexandro n) ait, Lugduni fuisse communem. „Finitos“ enim „conciuit populos numero sexaginta. Ad quod sacrum singuli euocati, ingenti coacta manu, aduentabant, deque rebus magnis „indicto concilio decernebant.“

Quare, quaenam fuerit ara, fortasse quaeretis, AVDITORES, à Juuenali nominata: Illane, vbi tot populi, tamquam in unum locum, contrahebantur, an quae dicta est posterior? Priorem potissimum credo, poetam significasse, iuxta quam

1) Matth. XXIII. 35.

m) Geograph. L. IV. p. 53.

n) Dier. gen. L. V. p. 259.

quam suum quisque sermonem, posito victori praemio, habuerit. In causa haec sunt: Alterutram, ad Rhodantum sitam, *Alexander ab Alexandro* descripsit. Haec ipsa fuit communis. Iam vero dicebant oratores, vbi eodem flumine proximo mergi potuerunt, qui maxime disperguerant, de delendis suis recusantes. Id igitur quemadmodum paullo post adparebit, ita nec ara, quam *Iuuentalis* commemorauit ab eadem fuit disiuncta. Accedit templum, ante urbem, o) ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν, vbi Arat & Rhodanus coeunt, ex communi Gallorum sententia, Augusto Caesari dicatum. Et si quid coniicere hac in re praeterea licet, ARA LVGDVNENSIS nisi in eo, certe iuxta illud esse potuit. Quae quamquam non ad liquidum explorata, quam maxime tamen accedere ad veritatem videntur.

Sed publicis sacrisque rebus aram communem fuisse destinatam, non oratorum certamina solum, Vobis facile concedo. Non enim est ante Caligulae memoriam institutum, sed hoc ipso auctore factum, ut quum variis genitis ludi in Gallia, nominatum Lugduni, ederentur, tum certamina Graeciae Latinaeque facundiae. Hac in re potissimum credimus Suetonio. p) Aram vero antea fuisse hic minime negauit. Comitia, saepius ad illam habita, Ipsi iam cognouistis. Quam ob rem habetis

o) *Strabo* hoc memoriae prodidit 1. c.

p) *Caligul.* c. 20.

betis partim singularem ipsius usum, partim, quem rhetoribus olim iniecit, pauorem. De quibus singulis quaedam adhuc sunt monenda.

Certarunt quidem oratores modo animi causa, modo dicendi exercitationis, tanti semper aestimatae, gratia. Satis erit, hoc loco proferre ludicum Domitiani spectaculum, quod post Caligulae tempora fuit, quo Graece Latineque docti tam ligata dixerunt, quam prosa solitaque oratione. q) Neque insolite plane fuerunt ad aras declamationes. Sed dubito, an βωμολόχος ἀνήρ, nugatoris appellatio r) ex eisimodi sermonum genere, πάρα τοις βωμαῖς ad altaria facto, arido nonnunquam atque exili, noimen ceperit. Christianis saltem in usu fuerunt, apud altare, vel ex altaris gradibus interdum habitae contiones. s) Tantum autem, quantum Caligula constituit, in rhetorum certamine, nec viatis unquam decretum est supplicium, nec praemium victori. Totius rei rationem, quae ad nos peruenit, idem docet Suetonius, t) inquiens: „Caligula Caesar edidit „& peregre spectacula; in Sicilia Syracusis ha- „sticos ludos & in Gallia Lugduni miscellos. „Sed & certamen quoque Graecae Latinaeque „facundiae. Quo certamine ferunt victoribus „praemia

q) *Sueton. in Domitian. c. 4.*

r) *Aelian. var. hist. L. II. c. 13.*

s) v. *Gotthof. Voigtii thysiasteriolog. c. 19. §. 9.*

t) *In Calig. c. d.*

„ praemia victos contulisse , eorundem & laudes
 „ componere coactos. Eos autem , qui maxime
 „ displicuerint , scripta sua spongia linguae dele-
 „ re iussos , nisi ferulis obiurgari aut flumine pro-
 „ ximo mergi maluerint“.

Cui quidecim memoriae , si singulas considerabis huius certaminis circumstantias , facile patet , nonnulla deesse. Nam , sermone vel Graeco vel Latino uti solitos , atque orationem suam quemque secum habuisse scriptam , certum est. Contra ea latet , qua de causa , quoties , quoniam potissimum tempore ; vtrum à voluntariis , an ab inuitis ; vtrum legendo , an memoriter recitando factum sit.

Vberius autem exponitur , quod ad eloquentissimi cuiusque gloriam , pariter atque ignominiam iejune dicentium pertinuit. Quantis in laudibus tota fuit Gallia , auditoribus probari ac victorem citari , ad ARAM LVGDVNENSEM ? Huic victi praemia conferebant. Iam vero si

„ inuidus alterius macrescit rebus opimis“;

Si

„ inuidia Siculi non inuenere tyranni

„ maius tormentum“,

dici non potest , quam miseri fuerint hoc certamine superati. Ac

„ nulla

„nulla est tam facilis res, quin difficilis siet,
„quam inuitus facias“.

Ex quo, ipsis quam gratae fuerint victoris laudes, ad quas componendas coacti dicuntur, facile diuinabitis. At, veriti maiora, eo magis sibi pauebant. Scripta sua minus probati, vel spongia, vel lingua, delere iussi. Quod quum ficerent, in ore hominum pro ludibrio abibant; sin vero minus, ferulis istos obiurgare, minusque caelos in flumen Rhodanum demittere sunt adorti. Sic animus horruit, sic vita aeque turpis ac mors verenda fuit, ad

ARAM LVGDVNENSEM, imperante

Caligula, dicturis.

V.

A D

VIRVM ILLVSTREM

**IOANNEM MATTHIAM
GESNERVM**

PUBL. GOTTINGENSEM ELOQVENTIAE
ET POES. PROFESSOREM, BIBLIO-
THECARIVM cet.

EMINENTISSIMI

A. M. CARDIN. QVIRINI

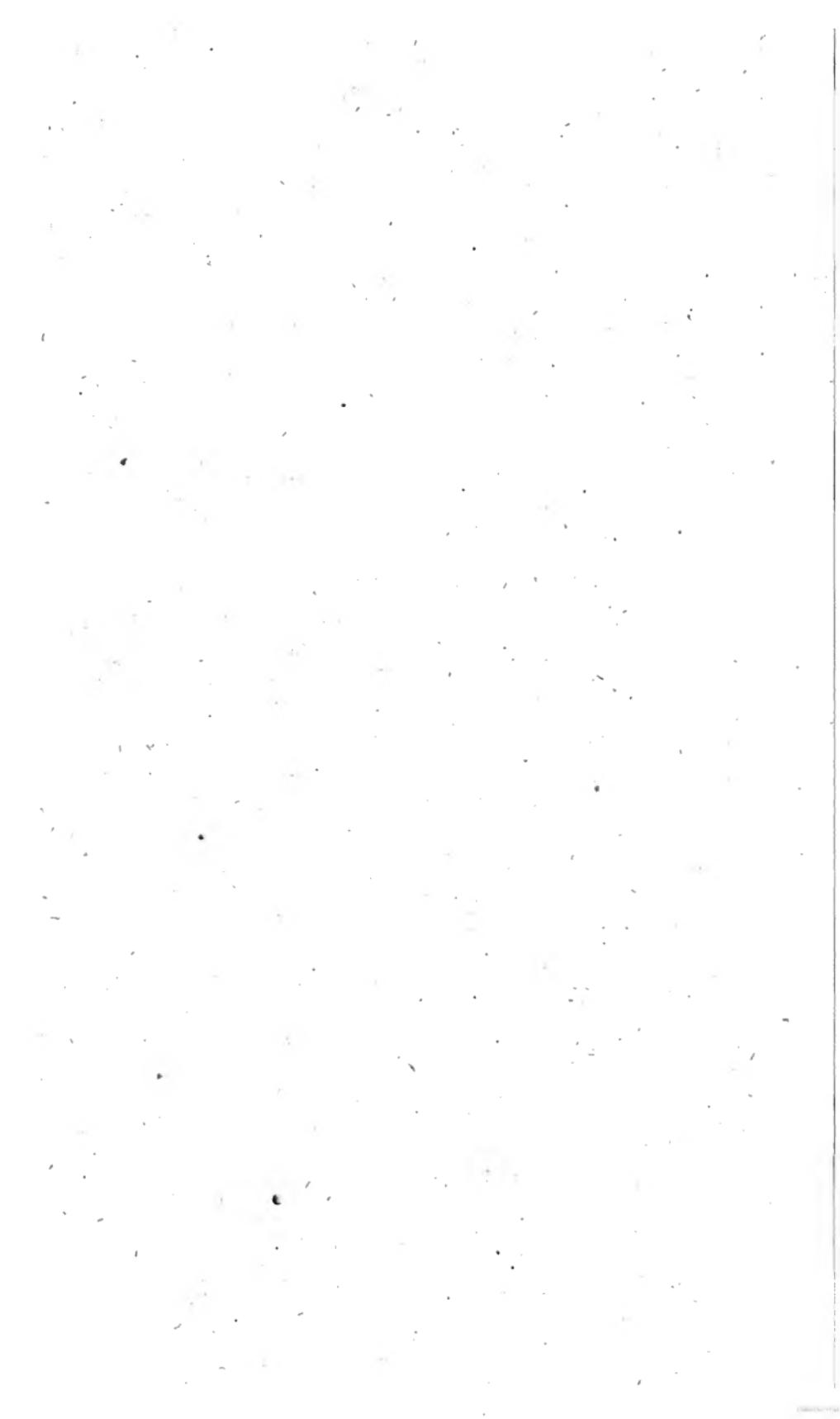
EPISCOP. BRIXIENS.

D E H E R C V L A N E O

E P I S T O L A.

obseruationes passim adiecit

M. Theoph. Lud. Münter.

Postquam superioribus diebus publicandos Brixianis his typis censui plausus, ab orbe literato septentrionali editos ob vetera monumenta, quae ex recentis detecta Herculanis urbe in regno Neapolitano eruuntur, Te, vir clarissime, programmatiſ, a) quo in primis plausus illi continentur, diſertissimum authorem adeat, oportet, Tibique insuper inscribatur, excavationis illius descriptio meas ad manus iam iam perlata. Hocce igitur grato animo accipias, precor, munusculum, et si omniho impar iis gratibus referendis, quas Tibi à me deberi professus sum publico documento, literis scilicet ad Feuerlinum collegam Tuum doctissimum nuperime exaratis. Singularis enim beneficii loco accepissem, me vnum in Italia ab humanitate vestra selectum fuisse, cui copia fieret eiusdem programmatis, legendi primo ac perfruendi; deinde vero illius communicandi cum eruditis viris, quibus certe hac etiam tempestate regio nostra abundat. Quid vero? quium Tibi praeter ea visum fuerit, iniecta ibidem mei nomi-

- a) Programma istud, *de Herculano. nuper. reperto.* a. 1747. Georgiac Augustae decennalia indicens, quippe quod auctore suo dignum, iam aliquoties est typis exscriptum, ut in *Vicennial. Brixieni. Gotting.* celebr. p. 29. seqq.

minus mentione, tanto me honore dignari, ut, dum legerem, in genas meas e purpura, quam gero, ruborem illabi statim persenserim.

Precio autem descriptionis, quam confectum proferam, nihil decidere arbitrabor, si Tibi candido exponam leuem aliquam offenditionem, quam mihi eiusdem exordiam progignit. Memoratur in eo M. Nonius Balbus, indigitaturque absque villa haecfitatione *Proconsul*. Inscriptio autem, unde nomen illud hauritur, huiusmodi est:

M. NONIO M. F.
BALBO
P. R. PROC.
HERCVLANENSES
P.

Hacque recitata author descriptionis subdit, siglas illas P. R. à nemine adhuc intellectas fuisse. Etsi vero multum ego absim, ut antiquarii personam induam, haud diffimulabo, mihi videri, literas quoque PROC. eiusdem authoris aliorumque, qui iisdem *Proconsulis* interpretationem indiderint, intellectum fugisse. Illas namque, potius quam *Proconsul*, interpretarer ego *Procurator*; siglasque P. R. quae illico praecedunt, redderem, seu *Publicae Rei*, seu *Priuatae Rei*, seu *Principis Rationis*, seu tandem, *Patrimonii Rationis*; b) Instituebantur enim à prin-

b.) Oedipo hic est opus. Tantis autem viris adhuc dubitantibus, certi posuisse aliquid, pudaret. Nec minus facilia sunt reiectu, quae coniectu videbantur facillima. Incerta ipse dico, quae supra p. 53. n. q. opinabar. Contulugram in primis consulendum Ill. Gesnerum. Respondebat, pro humanitate sua, quod ipsius

à principe Procuratores, tam publici, quam priuati sui patrimonij in prouinciis & vrbibus, hosque illustri

ipsius pace fiat, hic commode publicanda: „ Quid mihi videretur, „ inquit, „ de inscriptione illa Noniana, vel potius, cur non audeam aliquid de ea asseuerare, scripsi superiore anno ad Ven. *Feverlinum*, quam ille epistolam misit ad ipsum Cardinalem, quod intelligo ex collectione, cui titulum fecit, *Specimen humianitatis, qua eruditii quidam cert. p. 18.* Ibi enim cetera epistolae reponi iussit Eminent. Cardinals; Quae ad inscriptionem pertinent, certa ratione praetermisit, alias forte publicanda vel publicata. Quae illa sint, si cupis forte cognoscere, en tibi illa:

*Ex litteris I. M. GESNERI ad ven.
FEVERLINVM.*

„ Sed nec de communicata nobiscum inscriptione commentari aliquid, in his praesertim temporum meorum angustiis, ausus sum, cum verear, ne parvum integra ad Eminentissimum Cardinalem ea pertuererit. Certe scrupulum mihi iniecit ad primum statim conspectum illud, quod memineram eam videre publicatam in libro Anglicano, qui literas pictoris adolescentis ad amicos continet; (*Letters from a young Painter abroad to his Friends in England.* Lond. 1748. p. 203.) Sed diuersa paulum ratione, ne Ponam utramque, vt iudicare possis, vtrum sine caufsa laborem:

Eminent. Quirini apographum.

M. NONIO M. F.

BALBO

P. R. PROC.

HERCVLANENSES

p.

In litteris pictoris.

MARCO NONIO. M. F.

BALBO. PR. PRO. COS.

HERCVLANENSES.

„ Nonium Balbum Actiacis temporibus tribunum p. Caefari Octauiano fauentem contra Antonium, Dio memorat. Nec desunt Noniae genti alia decora.

Potest

lustri dignitate, & magna autoritate praeditos suis
se innocentia. Inscriptio, quam, affert celeberrimus
Muratorius p. MMXXIV. Thes. Inscript. aut parum
fideliter Neapoli descripta fuit, aut rem, de qua agi-
tur, obscurat potius quam illustrat; nam ita illa se
habet eo loco: c)

M. NO-

„Poteſt legi P. R. PRO. C. populi Romani. Proconsul-
li: Poteſt legi PRaetori, PRO. CO. n. Suli. Nec
enim absurdum eſt, vt aliquis ex Praetore Proconsul
ſiat, ſub priuis imperatoribus: Posſe aliquem Pro-
consulem dici, non adiecto prouinciae nomine, &
extra prouinciam, non habet difficultatem. Potue-
re Herculanes cauſam habere honoris habendi vi-
to, cuius Proconsulatus ad ipsos nihil proprie perti-
neret. Sed illud me mouet, quod dicitur in Picto-
ris epiftola eſſe hic titulus in basi Statuae equeſtris:
„Qui honos videtur varius cuiquam inter Romanos, &
„in illa Roīnae vicinia tributus, niſi vel imperatori Po.
„Ro. florente rep. vel deinde imperatori alicui Auguſto.
„Porro cum temporis notam non habeat ille titulus,
„cum ex forma literarum exiſtimare vel diuinare nihil
„nobis liceat: Haec omnia faciunt, vt fere pudeat
coniicere aliquid, quod aequē facile reiicere aliquis
posſit, quod flatu quaſi vno oris diſiicit, qui inspi-
ciendi ipsius lapidis habeat opportunitatem. cet.

- c) Quam nobilis fuerit Noniana gens, quam condecora-
ta laudibus, plures, dant ab ipso Muratorio ibidem
memoratae, inscriptions. Altera eſt:

M. NONIO. M. F. BALBO.

* * * PATRI.

D. D.

Alterā:

VICARIAE A. F. ARCHIADI.

Matri. BALBI.

D. D.

Vtramque, quibus inerant, statuac detectas reddiderunt.

M. NONIO M. F. BALBO

P.R. PRO. COS.

D D

Acque miror, nullam huiuscemodum inscriptionis mentionem fieri in descriptione mox subiungenda, nec *Muratorium* villa adnotazione tenebras, quas dixi, depellere curasse. Venio nunc ad descriptionem.

DESCRIPTIO

excavationis, quae in villa Resina fit, iussu regis vtr. Sic.

Quinquaginta fere anni sunt, quium palatium prope ad eum locum, ubi nunc terrain erant, exstrueretur. Hic autem reperiebantur, quas è regno clam exportarunt, miraculorum pulchritudinis statuae. Quo quidem palami facto, rex iussit, ut excavationem vicinam & amplam & profundam facere regiis sumptibus inchoarent. Vnde tot extractae sunt varii generis antiquitates, ut intra, sex vel quinque annos tale formarent museum, quale terrarum dominus, quicunque fuerit, vel pluribus saeculis, cogere non poterit. Et quia lapicidina, ut ita dicam, vasta est atque intacta, dies, quo laborant, praeterit fere nullus, quin statuam quandam expromant, vel alia quaedam antiquissima vasā, vel supellecstilem.

Igitur adhuc cognita, (multa enim dispersa quoque erant, alia male excepta, alia, quippe quae rarissima, rex occulta habet,) sunt marpesia cautes, caballum repraesentans & equitem pro natura proconsulis, cuius nomen M. Nonius Balbus. Hic est thorace vestitus, paludamento ab humero ipsius sinistro pendente; Tam insigniter aptatus, ut intuentis cuiusque stuporem excitet. Et equus & proconsul

cul opus sunt absolutissimum, ab artifice, sine dubio, Graeco, ex eodem galactite statuario, sculptum. Agnoscuntur venae, musculi, status, vivacitas equi honorarii autem alteram habentis, inter alia festiuia, porrectam, alteram vero versam in equitem, qui calcaribus & annulo digiti cet. instructus est. Ad imaginationem facta haec sunt, sic ut & thorax, habena ac frenum, praestantissimam. Basi inscriptum hoc est:

M. NONIO. M. F.

BALBO

P. R. PROC.

HERCULANENSES.

p.

Nullam prorsus reperties antiquitatem aequa perferatam, atque ista est. Sed P. R. quid sibi velit; dicere adhuc nemo potuit. Sunt quidem variae explicaciones & Florentia missae, quas omnes notaui; d) Sed historici munere fungor, non antiquarii: Statuam hanc equestrem, (si quidem iam omnium est orbis terrarum pulcherrima, Antonini adeo Capitoli- nae,

- d) Ad eruendam huius monumenti antiquitatem, descriptione adhuc opus est, cum statuae, tum inscriptio- nis; longe accuratori. Ego vero, si P. R. si PROCuratori legendum, scirem, num Flavii Caesaris tempore Nonius ille vixerit? Num, in restituendis ciuitatis, incendio terraeque motu adflictis, procuratores Caesar adhibuerit? v. Sueton. in Flau. Vesp. c. 17. Tantumne equestris statuae honorem procurator meruerit? Isque positis, quid obstet, quin Perditae, Rei vel Perditarum Rerum PROCuratori, legas? Herculanenses vero multa perdidisse, primo Vesuvii montis incendio, adparerat.

næ, tam ob antiquitatem, quam artificem sanc
peritissimum, longe præferenda,) rex in atrio ba
silicae magnæ Porticensis collocari iussit. Ferreis
ibi cancellis circumdatae marmoreisque columnis,
sunt armati custodes impositi.

Ante scalas eiusdem palatii, in basi recens facta,
vides statuam Vitellii caetaris, naturae congruentem,
cui nihil deest. Est perfectissima & ipse suo discer
nitur vultu, monetis simillimo. Dimidia venustiss
ime ornatus thorax est eminentia, mirabilia ei sunt
calcatia, conforme etiam paludamentum. Hasta
tangum desideratur, quam dextra fortasse tenuit. Si
militer alia quaedam dicto equiti desunt. Hanc au
tem non multo ante, caballum & equitem nobilissi
num eruerunt.

Sunt praeter ea repertæ sex & forsitan plures
statuae ex aere, Colosseorum magnitudine, & fe
minarum & una platæ nuda Neronis, eadem aerea.
Fulmen manu tenet, Iouem simulat, artificio perfe
ctissimo. e) •Duae Statuae Colosenses, sedentes;
sed sine capitibus, ceterum absolutissimæ. Sacel
lum, vel Mosaici laboris altare. Statuae plures me
diocres ac parvulae: Idola, numero carentia. Quae
dam sunt tam præclare efficta, ut duo vel tria im
pensatum tanto aequiualeant, quantum rex in iis ad
huc consumxit. Nondum omnia sunt suo loco col
locata; Sed repoliuntur, pristino, tamen pigmen
to, siue colore relictó. Superiori aequalem equum
cre-

e) Neronis Statuas reponi Othonem Caesarem curasse,
testes sunt *Suetonius* in eius vita c. 7. & *Tacitus Hist.*
I. 78.

credunt esse repertum, infractum vero. Ne quid de aliis marmoreis rebus dicam, vt de tabulis, venuſtissima quadam figura suffūltis. cet.

Plura erūta sunt, quae antiquitātes mire illustrant. Vaſa aenea, quae mēſurae procul dubio fuerunt liquorū. Sunt illis ansae, dimidiata eminētia effictae, ſummo artificio. Aliaque infinita culinae vaſa, ac bellaria conficiēdi instrumenta. Ecquis crederet? Furnū eruerunt obturatum. Quem quum aperuiffent, intus comparuit patina quaēdam metallica, bēne magna, diametro circiter ſequi palmaris, cum clibanite in ea incinerato. Obſerua- bant in ipſo cinere laborem. Sed quum in eo eſſet, vt auſteret foras, corruit qualecunque eminens in partes patinae inferiores. Conſeruarunt tamen patinam, quam portarunt ad regem. In intēriore furni parte varia inerant vaſa & metallica, & Samia. De quibus, certo deficiente ſigno auctoreque certo, dubitant.

Atque eruerunt bellissimas ē mārmore pretioso columnas. Duas circiter ſex palmarū, in orato- rīo ſuo eiusdem palatii, poni rex curauit, quae, quia maximae, ita conſeruantur. Pauimenta teſellata cet. Multa perierunt; Locum enim euertit Vesuuinus ignis & quae ibi erant vel tota, vel ex parte consumſit, ne marmoreis quidem aeneisque exceptis. f)

In

f) Mirum, quot integrā adhuc ſunt iuuentā: Hoc litterae Angl. pictoris indicant. Ex aliis autem combustis, pa- rem vbiq̄e non fuifse ignis Vesuuini terraeque motus vim, facile coniicitur. Supr. p. 38. seqq.

In museo regis ostenduntur varii generis serae, claves, repagula, cornices, cardines, arma : Et quae alia? Sardonyces, numi in rei memoriam cusi, corna, vel gemmae pulcre admodum sculptae, magna vero ex parte perditae.

Nondum annus est, quin strepitum in hac metropoli faceret liber repertus, aeneus, quatuor tantum tabularum & quidem aenearum. Illis ex utraque parte sunt incisae litterae. Continent honestam militum huiusc loci, vbi excavatio fit, missione. cet. g) Res, quam priaceps nullus habet. Legere librum eruditis nondum contigit; Nam rex eum ipse sub clave, vti aiunt, conseruat,

Inscriptiones autem, quibus, quia quasi loquuntur, maxima solet esse antiquissimarum rerum existimatio, multae sunt, quae statum pristinum loci effossi docent, vbi tam ratae reperiuntur tamque utilissimae antiquitates. Iстic enim nominantur imperatores & theatrum. Inter alia longissimam aestate superiori offenderunt recensionem, quod quidem dicitur, vel fami-

g) *Dimitendi exercitus tria potissimum genera accepimus. Honesta dicebatur missio, quam imperator, emeritis stipendiis, vel ante indulgebat. Cauffaria, propter valetudinem, laboribus militiae soluebat. Ignominiosa denique missio totiens fuit, quotiens is, qui mittebat, nominatim adderet, „ignominiae cauf-“ sa se mittere“. Semper enim debebat, cur mittatur miles, addi. Dimittens utebatur his verbis: „Discedite c^{iffris}“, vel: „Discedite Quirites atque „arma deponite.“ cet. v. Barn. Briffon. de form. L. IV. n. 57. p. 343.*

familiarum Roman. renouationem cum marmore
bene longo largoque. Boiardum suspicantur, hoc-
ce luci redditurum.

Sunt quoque fragmenta, quae reparari nequeunt,
innumera: Quae ex eo quod tam facile conterun-
tur atque infringuntur, dolenda.

Rex noster ad omnia maximopere est incitatus,
omnia quoque conseruabit. Fabricata sunt diuersa
sub cameris regiis magni, quod Neapoli est, palatii
conclauia, vt, quoniam tempore? adhuc ignoratur,
cuncta iusto ordine, adiuuantibus antiquitatum
peritissimis, collocentur.

Optaret quisque, à nobis ostendi peregrinis,
qualis locus effosius fuerit, vnde abundantiam praec-
stantissimarum ac pretiosarum rerum, quae restiterunt,
aceperimus. Sed quomodo dici certi ali-
quid potest? Namque effosio fit confusa, nec va-
cuum erutum quicquam relinquunt, sed ob vicum
bene magnum replent, supra iacentem, quem nos
Resinam, Latini Retinam vocant. Tot varias va-
riorum imperatorum statuas conspiciens, confundi-
duntur. Verum quidem est, Vitellium & Neronem
in theatris nostris fuisse, quibus ponit statuae poten-
rant. Balbi autem proconsulis nomen & muliebres
statuas, tamquam Vestarium, cert. vbi respicimus,
dubii exinde denuo sumus: Nec dici potest, templum
ne, an theatrum, an oppidum, aut destructi huius
loci arcus sint triumphales. Multo magis, quam
furni, culinae, vas a vrensilia, libri cert. reperiuntur.
Quid igitur mirum, si certi quid de iis constitui ne-
quit

quit. Exspectabimus, dum casus vel fortuna vestigia ostendat, magis aperta. Quo facto verum publico non denegabimus. Atque obseruandum praeter ea, Vesuvium fuisse malum desolatorem, qui corrupti & incendio miseram reddidit terram nostram, ante amoenissimam. Quis doctus, imo doctissimus antiquarius posset ex iis, quae adhuc videntur, vel argumentari vel decidere, quare hic status antiquitatum tam fertilis fuerit rarissimum su-perbissimumque?

Vnum tantum eruimus, cui certi quid inest, hunc locum *Herculanum* sive *Herculanium*, Graece Ηερκυλεῖον, non Turrim Graeci esse, ut nos Neapolitani credidimus cum accurioribus Geographis omnibus, quorum & Cluverius locum eundem videntur. Herculaneses enim Nonio Balbo statuam posuisse, repertum.

Artis criticae minus periti & Dionem, Strabonem, ceterosque Geographos minores, non authenticos, ut suam quisque linguam loquitur, sed translatos legere soliti, theatrum id esse credunt, in tempora Titi cadere contendentes. Ita vult *Lafena* noster, auctor satis obscurus, in opere de gymnasio. Addunt quidem, verosimilius, theatrum non in Herculano, sed in regia vrbe nostra, vel utroque simul fuisse. Haec autem tam perturbata quaestio anni occupationem minimum indigeret, ad explicandos conciliandosque veteres & Graecorum & Latinorum auctores, quotquot sunt, qui de re nostra loquuntur; ad faciendas, quibus opus esset, obseruationes criticas tollendamque tantam confusione, quantum

vbiique sparsit doctus noster, Petrus Lascina, censuram meritus accuratiorem.

Aliam Cumis iam inchoauit rex noster, non fine magnificentia regali, excauationem, vastam sati, verum prope exhaustam. Non enim coniectae erant antiquitates, vti Resinae vel Herculani, à Vesuvio. Interim eruuerunt porticum, cum pluribus statuis Colossicis. Quarum una, quam expromebant, Herculis erat plane nudi, XIV vel XV. palmarum longitudine. Brachii pars ei deest, pariter ac lumbi. Adeo caput, quod aequo minus ac dorsum cedit Herculi Farnevio. Supercilia arcuata omnes nostri pictores admirantur. Continua temporis serie aliae effodiuntur statuae similes & sub arcu magni palatii regis, quod Neapoli est, adiectae, in basibus nouis collocantur. Reperta sunt quaedam dimidiata, quod dicunt, eminentia pulcre ornata. Huc duae spectant inscriptiones pulcherrimae; Altera Graeca, quam ego interpretatus sum, altera difficillima, in laudem Veneris, ligata oratione scripta, illustrata quoque à me & recitata D. abbati Costalio. Similiter ad Zenonem Apost. exemplum breue missum est. Accedunt aliae infinitae inscriptiones libertorum sepulcrales, quas etsi mecum non seruem singulas, vbi tamen quaeram, non ignoro.

Non est, quod amplius dubitemus, quin Herculaneum sit Resina, h) siquidem in itinerario Antonini

h) Cui subscribit auctor libelli: *Memoire sur la Ville souterraine &c. p. 40.* Quo iure? non video. Villa fuit Resina Latinis, Italis deinceps dicta Resina; Hercu-

tonini dicitur distare à Neapoli sex lapidibus & Turris Graeci, pro Herculano habita, à nobis appellatur Turris octaua, quia octo lapidibus ab hac vrbe abest & suam quodque milliare turrem forsitan habuit.

Ego vero adsentior amicis, qui aliquas inscriptionum reliquias legerunt, litterasque vnciales internoſcentes, clare admodum cognoverunt theatrum & Rufum, qui illud fecerat, architectum.

Octaginta fere palmarum altitudinem excavatio habet omniaque obruta sunt immenso bitumine, quod tempore diuerso Vesuuui eructauit. Nihilo tamen secius locus hic plus quam quinque vel sex milliarium spatio, à famosi Vulcani vertice distat. A cratere ſiue mari nostro locus vnius circiter lapidis spatio abest. Quare recordemur sapienterque obſeruemus, theatrum hocce oppidum Herculaneum ſupra ſe habere molēm bituminis LXXX palmarum
⁊

Herculaneum vero oppidum. Plinium natu maiorem Vesuuui montis pericula inuestigantem, Retinam dum ardebat petiſſe, loco auxilium laturum, memoriae prodidit, in epistolis suis, natu minor. Cur quaefo Herculaneum Plinius ſilencio praeterit? Num vno tantum loço naues adpulit Hercules? Idque Retinae factum vbinam legitur? Sua ſemel ipsum refutauit inscriptione, ibid. p. II. publicata, Retinam & Herculaneum clare ſatis diſtinguente. Est omnino vicina Herculaneo, à mari magis remoto, villa haec, cum aliis tot exiguis, habenda. v. ſupra p. 10. p. 39. seq. n. c. & Christopher. Cellar. Geograph. antiqu. L. II. c. 9. p. 834.

& Titi memoria regionem fuisse tanto humiliorem.
O quam mirabilem flamarum lapidumque eruptio-
nem!

Est quoque repertus, quod paene oblitus eram, magnus excellentium picturarum numerus, à parietibus subterraneis aurifarum locisque decentibus repositarum. Monstrarunt eas professoribus, qui colorum virtutem, delineationem, fabulae expressio-
nem &c, quascunque praesentant, formas sunt valde admirati.

Regi igitur quum propositum esset, omnes istas antiquitatum reliquias dignas esse, quae in aës inciderentur, initium ab artifice factum, attis suae parum perito. Exinde autem imperfecta plane rerum orta est descriptio. Quam ob rem accetsi Roma curarunt excusorem optimum, cui mercedem adsignarunt satis honorabilem. Qui quum designatione probe calleb, statuis & omnibus quae noui musei restant, publicum aliquando delectabitur.

Per pulcra effossa est manus Panthea, i) qua iucunde possunt antiquitatum litteriarum amatores occupari.

In picturis inuentis, quas rex conseruat, obseruantur nobilis architecturae aedificia in iisque fenestrac lapidum specularium. Quibus nonnulli me-
dio-

i) De signo Pantheo, totius profanorum religionis quondam complexu, omnium deorum dearumque quafū speculo, conf. *Pb Bonanni Museum Kircherian.* Clas. IV. n. 39.

diocrium antiquariorum nostrorum decepti, vitra putarunt esse, nostris similia. Sed lapides notos representare possunt, pellucidos ac speculares.

Ne multa; Publicum posset varia cognitione, ante incognita optimosque scriptores Graecos ac Latinos illustrante, locupletari.

Terminanti mihi istam hactenus festinabundain qualemcumque relationem, à personis fide dignis nunciatur, diebus proxime praeterlapsis puluillum erutum esse, scissum omnino ac disserptum. Omnia fere eius materiae intus fuerunt instrumenta paruula, acus, vulsellae, digitalia aliaque muliebria. Ingens accedit statua marimorea, cum magnis columnarum marmoris boni fragmentis. Plura vero bene rara sibi & in posterum promittunt, qui effodiendo occupantur.

Quare quum ita sint, nemo inficiabitur, Herculaneensem ciuitatem ab inferis nostra hac tempestate excitatam sibi optimo iure eos plausis promeruisse, quos Tu, Clarissime Gesnere, edidisti in Programmate, quo regiae istius academie decennalia celebrasti. Idoneis siquidem iam testibus conflat, Herculatum ex Vesuvii rejectamentis erutum antiquitati, historiae, architecturae, literis omnibus profuturum. Quare tibi plundo, Orator differtissime, Tibi gratulor, atque eruditis omnibus gaudeo. Valc.

Brixiac die XVI. Martii an. MDCCXLVIII.

* *

P. S. An autem inferuire etiam possit figendae Diluvii Noetici epochae, id prosceto affirmare non ausim, nec proinde suffragio meo probare quae de ea re scripsit Praeful. Romanae Curiae cetera doctissimus, mihique, dum viaveret, amicissimus, Franc. Blanchinus in libro, *Histeria Vniuersale prouata con monumenti, e figurata con simboli degli Antichi.* Quo enim pacto mihi vel ipse, vel alius persuaserit, certis omnino annorum periodis alligata suisse ea omnia Vesuvii reiectamenta, quae Herculanium ad inferos tandem detruerint, superaggeratis ad singula illa, seu bituminis, seu fractorum igne lapidum quibusdam veluti pavimentis, quorum numerus certos nos faciat, quo primum tempore Diluvii aquae terrae illius florem cooperuerint? Ex mente siquidem Blanchini, quandoquidem naturae opera ordine procedunt, binaeque, ut constat, postremae Vesuvii vomitiones (copiosiores Author intelligit, pavimentis illis sternendis idoneas) mille & sexcentis annis abs se invicem absuerunt, primum est argumentari, totidem annos inter binas alias intercedere debuisse; atque in hunc modum earundem quotquot euenerint numerus, certo innotescens ex numero illorum pavimentorum, indubiam reddere idoneus erit aeram oecumenicae eluvionis, cuius aquae super terram pavimentis iis omnibus subiectam primum incubuerint, & postea loco cessent, quo eiusdem terrae facies, ut antea, appareret. Haec omnia Blanchinus. Ego vero ab eo proditum, febrium instar, vomitionum illarum circuitum, parum absun, ut fanati-

fanaticum errore in putem, eo que magis, quod pro reiectae materiae copia, temporis etiam seu maior, seu minor mensura iisdem foret assignanda, neque etiam credo, certe explorari posse, paucitatem illorum numerum. Quare censio valde humaniter Socios meos Academicos Parisienses egisse, dum recta Blanchini opinione prorsus ab ea taxanda abstinuerunt, *Histoire de l' Acad. T. IX. p. 19. sqq.*

SYLLABVS.

SCRIPTORVM QVORUNDAM DE EFFOSIS.

HERCULANEI.

Zuzzeri d' una antica villa scoperta. cet. Venet.
1746. 4.

Pictor Lascina del Ginnasio.

Notizie intorno allo scoprimento della Citta di Ercolano vicino da Napoli. 1747. 12.

I. M. *Gesneri* P. P. Gotting. progr. de Herculano nuper reperto.

A. M. Card. *Quirini* ad I. M. *Gesnerum* epistola.

Letters from a young Painter abroad to his Friends in England. London. 1748. 8.

Memoire sur la Ville souterraine decouverte au pied du Mont Vesuve à Paris; & Suivant cette Copie à Gottingue, 1748. 4.

M. Ad. Henr. Dresig Lubb. Rect. de anastasi oppidi
Herculanei, exaequiantis Vesuvii cinere olim
sepulti. Lubb. 8. pl. 4.

Symbolae litterariae, opuscula varia philologica,
scientifica, antiquaria, signa, lapides, numis-
mata, gemmas & monumenta medii aevi,
nunc primam edita, complectentes. Volum. I.
Florent. 1749. Auctor praepon. *Gori* dicitur
in Goetting. Gel. Zeit. a. I. 1749. p. 296.

VI.

D E M V S A,

A

POETIS IMPLORARI QVONDAM

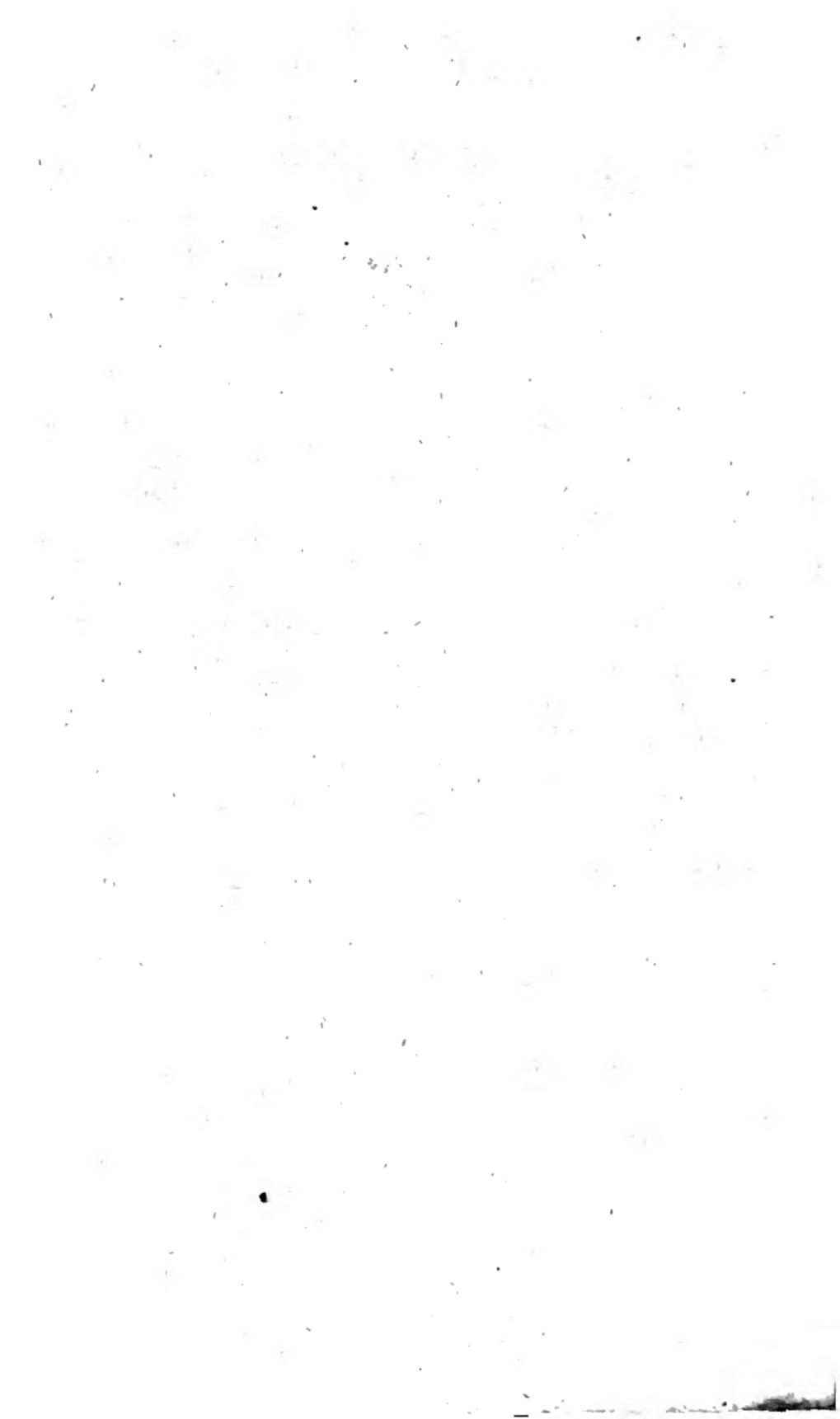
SOLITA,

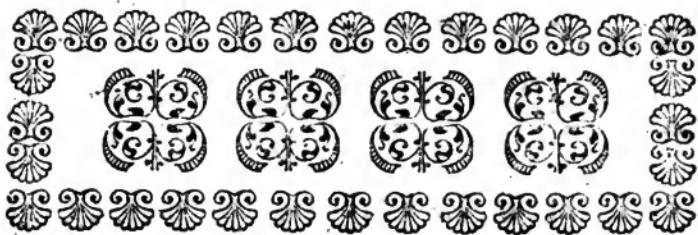
AD CLARISSIMVM

HENR. CASP. BAVERMEISTERVM,

ANDREANI HILDESIENSIS

RECTOREM BENE MERITVM.

Amicitiae nostrae, mi *Bauermeistere*, memor ad
Te mitto, quae, nisi graue fuerit, quod
alioquin iucundum esse Tibi solet, pro mo-
re Tuo, hoc est humaniter excipies.

Quam pie, quam cogitate ceperint à diuino quo-
dam numine rerum primordia vel expertes sanctioris
disciplinae, non ignoras. Quam diligenter vero &
qua ratione idem obseruarint, sua quoque imbuti su-
perstitione, vates ac gentis utriusque poetae, miror.
Quoniam enim res omnes adgrediebantur ope Iouis;
tum carminum initia à Musis plerumque facta cognosimus.
Nihil autem rite, nihilque prouidenter homines,
existimarunt, sine deorum immortalium ope,
consilio, hohore auspicari. *Plin. Paneg. I.* Vide con-
fitementum *Virgilium*: Eccl. III. v. 60. seqq.

„Ab Iove principium musae. Iouis omnia plera:
„Ille colit terras, illi mea carmina curae.

Quaerentem Horatium: L. I. ep. 3. v. 12. seq.

Fidibusne Latinis

„Thebanos aptare modos studet, auspice Musa?
Communé istud fuit tam Graecorum, quam Latino-
rum Musas inuocandi officium; Atque animaduer-
tisse iuuat, idem eos exsecutos fuisse non eadem ra-
tione. Namque in initio statim imploratunt Graeci
adiutrices; Latini contra tantum non omnes praepo-
suere carminis argumentum.

Sed

Sed de Musis, si quid in genere dicendum, variae fuerunt. Id quod nos Cicero docebit L. III. de nat. deor. c. 21. „Iam Musae primae quatuor,“ inquit, „natae Ioue altero,“ (Caeli filio,) „Thel-, „xiope, Mneme, Aoede, Melete: Sectundae Ioue „tertio & Mnemosyne, procreatae nouem: Ter- „tiae, Ioue tertio Pierio natae & Antiope, quas „Pieridas & Pierias solent poetae adpellare, iisdem „nominaibus, eodem numero, quo proximae supe- „riores.“ Jupiter autem tertius, vti ipse ante di- xerat, Cretensis fuit, Saturni filius. De parentibus, nominibus, honore, virtuteque Musatum, hic exponere longum foret. *Natalem Comitem* de singulis copiose disputasse, memini Mythol. L. VII. c. 15. Pierias huc pertinere, ipse intelligis. In primis eas recenset *Hesiodus Theog.* v. 76. seqq.

Ἐννέα θυγατέρες μεγάλες Διὸς ἐκγεγεῖναι,
Κλεώ τ', Εὐτέρη πτε, Μελπομένη τε,
Τερψιχόρη τ', Ερεστώ τε, Πολύμνια τ' Ουρανίη τε,
Καλλιόπη δ'.

Quem ad modum vero cunctae artibus bonis ingenuisque praecesse credebantur, ita etiam poetae, omnem Musatum chorum implorare, minime dubitabant. Exemplum esto *Virgilius Ecl. VI. v. 13.* hisce tantum: „Pergite Pierides,“ opiferas allocutus. Haud scio an delectum quandam semper habuerint, qui ipsarum nomine canebant. Certe vnam ceteris praetulerunt, saepiusque inuocarunt.

Haec sine dubio fuit Calliope. Nam *Musaeus*, vel quisquis fuerit poematis de Hero & Leandro auctor, non temere inchoauit amoris clandestini descriptionem:

Ἐπεὶ θεὰ καυφίων ἐπιμαίει υεστάλυχνον ἐρώτων. n. 7. λ.
Non

Non Venerem dicit ille, non aliam Deam, sed Musam. Honoris causa ita appellata Calliope, quod bene opinatur I. H. Kromayerus in dissertat. Musaeo ab hoc ipso praemissa. §. 9. p. 17. *Homerus* par modo consecrat carmen *Iliad.* A. v. 1.

Μῆνιν ἔειδε θεοὶ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Quibus Scholiastes addit: *κοινῷ μὲν ὄνοματι προσταγορεύει τὰς Μῆσας*, & paullo post; *λέγει δὲ τὴν Καλλιόπην.*

Eodem instituto existit *Lucretius*, primum qui L. I. de rer. nat. v. 24. Venerem appellavit:

„Te sociam studio scribendis versibus esse.“

Similem autem Veneri accepimus musam nostram, munere functam, ab illius parum abhortente. Quid mirum, utramque si promiscue adierit? Idem itaque L. VI. v. 91. seqq.

„Tu mihi supremae præscripta ad candida calcis
„currenti spatiū præmonstra callida Musa,
„Calliope, requies horrinum, diuīnque voluptas:
„Te duce ut insigni capiam cum laude coronam.“

Silius Italicus L. I. de bello Punic. v. 3.

— „Da Musa decus memorare laborum.“

Sulpicia Satyr. v. 1.

„Musa, quibus numeris, horoas & arma frequentas
„fabellam permitte mihi contexere paucis.“

Eamque Musam poetria deinceps satis aperte nominat. v. 12.

„Dic mihi, Calliope, quidnam pater ille Deorum
„cogitat.“

Similiter *Virgilii* L. I. Aeneid. v. 12.

„Musa, mihi causas memora. — — —

Is igitur quod aliquoties simpliciter fecerat, alibi nomine adiecto obseruauit L. IX. v. 525.

„Vos, o Calliope, precor adspicere canenti“

Ag-

Agmen claudant *Horatiana* vota L. III. od. IV. 2. seq.

„ Descende caelo, & dic age tibia

„ regina longum Calliope melos.“

Et L. I. epist. VIII. 2.

„ Musa rogata refer.“

Sed hac de re quaestio est, quanam virtute Calliope potissimum cluxit, ut eam prae ceteris implorare veterum poetarum duxerint tam dignum, quam necessarium? „Pulcre loquentem“ τὴν Καλλιόπην indicare, patet. Id nomen sortitam *Plutarchus* orat. vit. ait παρεκάλεσαν, „aduocabant“, tanquam demulcentem facundia sua populi contumaciam. Idem in Amator. Calliope testatur, τὸ σπεθόντον ἡμῶν ἐπισχέψειν καὶ συγκατορεῖσθαι. Princeps ea vocatur & omnium praestantissima & regum venerandorum comes.

Ἡ δὲ προφερεσάτη ἐστιν ἀποσέων.

Ἡ μὲν γὰρ βεστιλεῦσιν ἄμ' αἰδούσισιν ὅπιδες.
Sunt diserta Hesiodi dicta θεογ. v. 79. seq. Omnem causam in compendium rededit *Taubmannus* ad Virg. L. IV. Aen. v. 525. Alii hanc Musam nominatim citari aiunt, vel quia (auctore epigr.) Calliope

σοφίαν νέωδος εὑρεν αἰσθῆσ

vel quia secundum Rhiani P. veteris carmen, una vocata Musa, omnes adsunt. Quare etiam canit Calliope, ceterae sorores tantum modulantur. Vale, mi Amice; &c., si quid erratum est, emenda; Ante vero, fausta quaevis expertus, refelle τὸ ἐπίγεαμα

A V S O N. p. 106.

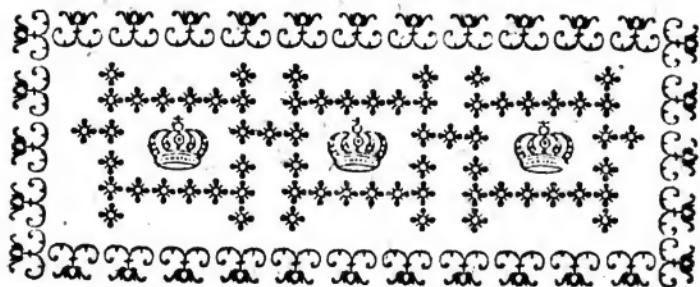
„Felix Grammaticus non est, sed nec fuit vñquam,

„nex quisquam est felix nomine Grammaticus.

„Sed si quis felix, praeter fatum exstitit vñquam,

„is demum excesit Grammaticos canonas.

INDEX AVCTORVM,

QVI

IN PARERGIS COMMEMORANTVR.

A.

Aelian. var. hist. 88. 100.

Leand. *Alberti Descript. Ital. Colon.* 1567. 8. 9.

Alexander ab *Alexandro.* 14. 27. 61. 62. 91. 98.

M. *Antoninus.* 8.

Ausonius. 128.

B.

Baronii Annal. 31.

Blanchinus. 120.

Ph. *Bonanni Mus. Kirch.* 118.

G. C. *Braccini del inc. Vesuu. Nap.* 1632. 22. 26.

B. *Brisson. de form. ed. Contrad. Lipl.* 1731. 113.

Bruckeri hist. phil. cr. 36. 77. 82.

I

I. Cae-

INDEX AVCTORVM.

C.

- I. *Caesar*. 73. 74. 76. 77. 78. seqq.
Callimachus. 33.
Carionis Chronic. 15.
Pietr. *Castelli* incend. del montr. Vesuu. 8. 25.
Chr. *Cellarii* Geogr. ant. 117.
Cicero de off. 5.
- - - pro Arch. P. 8. 18. 21.
- - - ad Att. 8.
- - - orat. de leg. agr. 19.
- - - de nat. deor. 126.
Clausing. ius publ. Ro. 29.
Ph. *Chiuerman*. Ital. antiqu. Lugd. Batau. 1624. 10.
19. 20. 22. 75.
Columella. 20.
Cennor. Eu. med. 68.
Cornelius Nep. 16. 90.
Vinc. Alfar. *Crucius*. 8. 22. 25. 26. 32.

D.

- Dempster*. Paralip. ad Rosin. ant. Róm. 59.
Paulus *Diagonus*. 17.
Dio Cass. 9.
Diodorus Sic. L. Rhodom. Hanouiae 1604. 5. 12.
16. 26. 27. 90.
Dionys. Halic. 6. 7. 10. 15. 16. 18. 20. 59. 88.

E.

- Epiphanius*. 89.
Eutropius. 17.
Eusebii Chron. 31. hist. eccl. 89.

F.

INDEX AVCTORVM.

F.

- I. A. Fabricii Biblioogr. ant. 70.
Fasti Sic. 17. 18. 31.
Eu. Feith. Ant. Hom. Amstel. 1726. 13.
Festus. 11. 21. 96.
Valer. Flaccus. 60.
Florus. 6. 9. 19. 20.
Freinsheimii Supplem. Liu. 18.

G.

- Gazette de Cologne*. 1748. 45.
I. M. Gesneri progr. 7. 8. 105.
- - - adnot. ad Plin. ep. 10.
- - - laud. 64. 106. 119.
A. Gellius. 21.
Goetting. Gel. Zeit. a. 1747. 7.

H.

- Herodotus*. 12. 15. 16.
Hesiodus. 12. 87. seq. 126. 128.
Hesychius. 90.
Heumannii progr. de Germ. &c. 77.
Histoire de l'Academ. à Paris. 12.
Homerus. 12. 13. 127.
Horatius. 13. 126. 128.

I.

- Iustinus*. 17. 81.
Iuuenal. 60. 95. 96. 97.

INDEX AVCTORVM.

K.

- I. D. Koeler. de Germ. schol. 62. 77.
I. H. Kromayerus. 127.

L.

- Lasena* de Gymnas. 115.
Ambros. Leo. 8. 9.
Letters from a young Paint. 23. 27. 28. 42. 43.
107.
Lipsius de amphith. 45.
Liuius. 5. 6. 12. 61. 97.
Lucretius. 127.

M.

- Mabillon.* iter. Italic. 8.
Macrobius. 11. 62. 96.
P. Manutius. in ant. Ro. 29.
Am. Marcellinus. 75. 81.
Martialis. 7. 26. 38. 61.
Mela Pomp. 6. 9. 11. 74. seq. 78.
Memoire sur la Ville souterr. 15. 19. 28. 31. 40.
41. 45. 47. 54. 57. 116.
Minutius Fel. Octau. Lugd. Bat. 1652. 26.
Miscellanea nou. Lips. 11.
Muratorii thes. inscr. 108.
Musacus. 126.

N.

- Natalis Comit.* Mytholog. Francof. 1584. 10. 11.
12. 13. 15. 16. 59. 60. 61. 97. 127.

O.

INDEX AVCTORVM.

O.

Ouidius. 8.

P.

Gu. Panciroll. de reb. mem. & deperd. Amberg.
1660. 13.

Vellei. Paterculus. 9. 18.

Persius. 13.

Pfeiffer. ant. Gr. 13.

Pbaedrus. 89.

Plinii hist. nat. 5. 6. 8. 10. 19. 27. 53. 78.

Plinii ep. 20. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 71. Pa-
neg. 97. 125.

Phatarchus ed. Francof. 1620. 6. 12. 71. 73. 90.
128.

Propertius. 8. 13.

Q.

I. de Quinones el mont. Vesuu. Madrid. 1632. 8. 25.

A. M. Quirini ep. 54. 64.

R.

I. C. Recupiti incend. Vesuu. Rom. 1644. 8. 10. 19.
25. 37. 38. 39.

I. F. Reimmanni Il. post. Hom. 14.
hist. litt. 75. 78.

Rosin. ant. R. 59.

Rosßen. & Nerrett. Iud. u. Heid. Tempel. 76. 78.

S.

Salmasius. 6.

Ant. Sanfelic. Campan. Amstel. 1656. 8. 22. 38. 42.

INDEX AVCTORVM

- Saubert.* de sacrif. 57.
Sam. Schurzfleisch. opp. hist. 78.
L. An. Seneca. 6. 9. 20. 27. 28. de ira. 69. 73.
Seruius in Virg. 57.
Silius Italic. 11. 22. 30. 127.
Pap. Statius. 14. 22.
G. Stollen Hist. der. Heid. mor. 74.
Strabo ed. Cesaub. 5. 8. 10. 13. 16. 20. 71. 72. 77.
98. 99.
Suetonius. 41. 54. 55. 99. 100. 110. 111.
Suicer. 89.
Sulpicia. 127.

T.

- Tacitus.* 20. 28. 111. de mor. Germ. 69. 71. 72. 73.
74. 75. 76. 77. 79.
Taubmann. in Virgil. 128.
Terentius. 74.

V.

- Valer. Max.* 11.
Varro. 96.
Vicennal. Brix. 105.
Sext. Aurel. Victor. 35.
Virgil. 15. 45. 61. 97. 125. 126. 127.
Vitruvius. 26. 27. 48. 97.
Godof. Voigt thyfast. 100.

X.

- Xiphilinus* in script. Gr. Ro. Francof. 1590. 9. 22. 23.
31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 40. 45. 52.

Z.

- Zeiler* itiner. Ital. 8. 9. 10.
Zonaras. 41.
Zosimus. 5.

INDEX

I N D E X

R E R V M A C V E R B O R V M

A.

- Aborigines Herculanei possessores 16.
Achilles. 60.
Aegestani. 16.
Αγχίαλος. 14.
Albion. 11.
Altare. 97.
Amphitheatrum differt à theatr. 45.
Amphitruo & Alcmen. 61.
Animi immortales. Germ. 79. 80.
Apollo. 55.
Appius & Virginia. 60.
Ara & altare diff. 96. etym. ib.
Arcades. 16.
Armentum Geryonis, quid sit 12.

B.

- Bacchus. 59. 63.
Balbus. 107.
Bardi. 81, seq.
Basilicarum extrema. 48.

INDEX

Bellum Marsicum. 18.

Βωμολόχος. 100.

Boues Geryonis. 12.

C.

Cabo de la tore del faro. 11.

Caligula Lugduni ludos or. edit. 100.

Calliope. 127. musa princeps. 128.

Campani felices 19. superbi 20. patriam relinquent. 27. Vesuui metu defuncti. 28. miseri adiuuantur à Tito. 41.

Carmina German. hist. 79.

Carthaginenses. 16. pacem cum Rom. faciunt. 17.

Certamen oratorum. 100.

Chalcidica. 14. 47. Herculan. 47.

Chalcis. 13.

Chiron. 60.

Ciceronis simulacr. 56.

Colonia Herculan. miss. 42.

Coronae deorum quales. 88. 89.

Cumis incepta excavatio 116.

Cupido. 61. 63.

D.

Declamationes apud aras solitae. 100.

Diana coronata. 88. siluarum praeses. 89.

Diluuium Noet. 120.

Domitianus spectaculum. 100.

Dorieus. 16.

Druidae. 77. seqq. pueros educunt. 78. seq. 80. 82.

E.

RERVM AC VERBORVM.

E.

Educatio pueror. sub Druid. 78.

Egyptiac. sacrificium. differt ab al. 62.

Epicurei de inter. mundi. 36.

Eryx Sic. rex. 11. 15.

Eubages. 81. seq.

F.

Flora. 62.

Fundus populus. 21.

G.

Galli suos educunt. 81.

Germani vet. 69. calumnias proscinduntur. 70. eorum fines. 71. ingenia. 72. migrationes. 72. educatio. 74. vitia. 74. seq. Dii & theologia. 75. seq. Astronom. 76. 79. philosophia & linguarum studium. 77. Gallos imitantur. 77. Druidas habent. 77. non omnes. 78. scientias. 79. 82. poenas. 81.

Geryon 11. eius armentum quid sit 12. diuitiae. ib.

Gigantes sub Vesuu. 33.

Graecis litteris Germani vtebantur. 79.

H.

Heraclea varior. oppidorum nomen 5. sq. 8.

Heraclidae. 13. 15.

Herculaneum sepultum iam demum erutum 6. seq. ab Hercule conditum, adpellatumque 7. varie à scriptoribus vocatur. 8. verum nomen. 9. 115. eius situs. 9. 10. origo. 15. conditi tempus. 15. id adfines repetunt. 16. restitutum. 16.

INDEX.

- mutatum. 17. à Carthaginensibus liberatur.
17. sub Rom. potestate. 18. denuo. ibid. hu-
ius oppidi magnitudo ac conditio. 18. seq.
Pompeios non aequiparauit magnitudine. 19.
amoenitas oppidi atque libertas. 20. instituta.
20. ciuitas Rom. 21. fata nouissima. 22. pat-
tim ruit. 28. eius fortuna inclinata. 30. fa-
tum & quidem terrae motus. 36. sq. tringa
pagi cum eo perierunt. 37. Quot ibi oppressi.
37. 51. & flammis absuntum & cineribus
conseptum. 38. non solum obrutum à Ve-
suvio. sed etiam demersum. 39. 42. 50. 51. nun-
quam rediit ad pristinam dignitatem. 41. in
vicum commut. 42. per puteum repertum. 42.
theatrum ibi quantum. 45. quomodo & quid
in eo effossum. 46. euersio Herculanei. 50.
cum eo homines interiisse. 51. seq. in effo-
diendo ipso reperta vase. 57. 112. 119. omnia
in excavatione contemplare non patientur. 58.
Id oppidum an Resina. 116. scriptores de
Herculaneo. 121. seq.
- Herculanium. 8.
- Herculaneum. 8. seq. 40. 44. 115.
- Herculea, vrbs hospitis Herculei, Herculeum lit-
tus. 8.
- Hercules in concilio caelestium collocatus. 5. ex ipso
multa loça nominantur. ib. aduersus Geryonem
in Iberiam proficiscitur. 11. eiusdem cum Nep-
tuni filiis pugna. 11. diuitiis praefuit. 13. in-
terficit Erycem. 15. eius simulacra. 63.
- Hippobotae. 13.
- Homo à natura vitae suae modum non habet. 68.

RERVM AC VERBORVM.

I.

Iberia metallifera. 12.

Ignis terrae motus caussa. 28.

Imagines effossi. 43.

Incendio multa delentur Herculanei. 18. consumuntur ipsum oppidum cum villis. 37. cum eo terrae motus. 38. eius praenuntia. 51.

Italicum bellum. 18.

Iuno pecuniarum praeses. 13. ei manubias obtulit Hercules ib.

Iupiter. 61.

L.

Lacedaemonii omnia ad oracula referunt. 16.

Leonidas. 17.

Liber in ruinis Herculani. 113.

Lugdunensium ara. 96. exaltata. 98. communis. 98. quaenam fuerit. 99. comitia apud eam habita. 99. declamat. ibi factar. auctor. 100.

Lugduni duae acae. 98. varii ludi. 99.

Lutatius Catulus consul. 17.

M.

Min. Magius subigit Herculani. 18. cimitate. Ro. do-
natur. 18.

Massiliens. colon. 81. 83.

Matronae sacrific. 57.

Mercurius. 62.

Missio milit. triplex. 113.

Moneta iam Hetcul. tempor. 13.

Monte di Somma. 24. seq.

Mundi interitum opinati Hercul. 36.

Muni-

INDEX

- Municipes & municipia. 21.
Musae, quae fuerint. 126.
Musas implorandi mos Gr. & Lat. diuersus. 125.

N.

- Neapolis. 10.
Neronis Statua. 111.
M. Nonius Balbus. 53. seq. 106. seq. 109. seq.
Numi Herc. Memoria. 12. Herculanei. 57.
Nunciata. 9. seq.

O.

- Oratores ad aram Lugdun. 99.
Osci. 16.
Ostracismus. 90.

P.

- Panthea manus. 118.
Paridis iudicium. 61.
Pecunia signata. 13.
Pelasgi. 16.
Pelorias. 11.
Πέταλον. 87. seq.
Petalismus. 89. quiseo multatus. 90. eius origo. 90.
ratio. 91. abolitio. 91.
Pictureae Herculani. repertae. 46. 48. seq. 59. 118.
Plinius n. mai. incend. Vesuu. interit. 38.
Pompeii. 10. proruunt. 28. ibi muliercula à Vesuu.
opprimitur. 37.
Porticus. 8. 44. 53.
P. R. 106. 110.
Procuratores publ. 107.

Pro-

RERVM AC VERBORVM.

Prouidentia Dei in educ. puer. **69.**

Pueri effrati. **68.**

Pythagoraeorum de mundi interitu placita. **36.**

R.

Retina. **10.** Resina. **40. 109. 114. 117.**

Rhetores apud aram Lugdun. **100.** eorum praemia
& poenae. **101.**

S.

Sacrific. ritus. **57.** Egyptiac. **62.**

Salinas habuit Herculani. **20.**

Samnites. **16.**

Scena diff. theatr. & amphith. **45.**

Senatus Conf. **29.** numerus ad id neces. **ib.**

Sicilia Herculis arbitrio. **15.**

Sigillarium usus in sacris **11.**

Silenus. **55. 62.**

Statuae repartae in Herc. **52.** equestris. **53. 108.**

Vitellii. **54.** aliorum **55.** seqq. Herculis. **116.**

Stymphalides. **63.**

Sueui. **74.**

Supplicatio Romiae ob terrae motus. **22.**

Syracusani. **90.**

T.

Tabularium Herculani incendio coniectum. **18.**

Templum Hercul. vitium. **47.**

Terrae motus. **27.** cum incendio sub Tit. **38.**

Theano. **74.**

Theatrum in excavat. Herculanei. **45. 117.**

Thebani.

INDEX RERVM AC VERBORVM.

- Thebani. 90.
Thesleus Hercul. imitator. 12. eius imago. 59.
Titus Imperator factus. 31. consulit campan. deuastatae. 40.
Traiani imp. electio. 98.
Turris Graeci. 8. 9. 117. ibi inscriptio inuenta. 39.
vicin. Herc. 44.
octaua. 9.
Tyrrheni. 16.

V.

- Venus. 55. 127.
Vesuvius eius situs. 22. descriptio 23. seqq. à monte di Somma diuersus 25. eius incendia. 25. seqq. ante Titi memoriam non flagravit. 25. incendia ipsius nimis vetusta. 26. eorum antiquitas. 27. sq. incendium sub Tito. 31. Chaos dictum 31. eius initium. 34. eius fumi, ignis lapidum ambust. copia. 35. ex eo cinis usque in Africam perlatus creditur. 38.
Victoria picta. 59. 63.
Vitellii Statua. 54.

★ ★
L. S.

Vt leuiscula quaedam, in quibus librarii manus
facile aberrare potuit, Tibi emmenerem,

p. 5. lin. 11.	<i>Hereclea</i>	legendum	Heraclea.
6. l. 18.	<i>accepimus</i>	- - -	<i>accepimus.</i>
21. l. 19.	<i>auctor res</i>	- - -	<i>auctores.</i>
22. l. 29.	<i>Xyphelin.</i>	- - -	<i>Xiphelin.</i>
38. l. 7.	§. XXIII.	- - -	§. XXIV.
41. l. 7.	<i>Vesuo.</i>	- - -	<i>Veseuo.</i>
48. l. 3.	<i>circites</i>	- - -	<i>circiter.</i>
96. l. 26.	<i>arca</i>	- - -	<i>area.</i>

Si qua fuerint praeter ea minus accurate scripta,
Tuæ ipsius humanae emendationi permisæ sunt.

★ ★
★

uit su
enliqi